

חשוון תשע"א

"וְהַשְׁבֵּתִים עַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתָם"

מערך פעולות וחומר קריאה

בנושא

עלייה

חוברת עזר לחודש ארגון

כתבה : בשמת נדיבי, מחולה

בהוצאת תחום הדרכה, מחלקת נוער וצעירים, תנועת הקיבוץ הדתי

--- לא פנימי. להפצה חופשית ---

תוכן עניינים

פתיחה עמ' 3

הקדמה עמ' 4

עליות לארץ ישראל – מערך פעולות כללי לכל השבטים עמ' 5

☒ עלייה ומשפחה (עמ' 5)

☒ עלייה לארץ-ישראל במהלך הדורות (עמ' 6)

☒ "ונמשכת שיירה מן המאה שעברה" (עמ' 8)

☒ מהי ציונות? מה אני יכול לעשות בשביל עלייה? (עמ' 10)

שבט נבטים- עליית יהודי אתיופיה עמ' 12

☒ " על המרבד" רעיונות להצגה (עמ' 12)

☒ רקע (עמ' 14)

☒ המסע לארץ ישראל (עמ' 14)

☒ הקושי שבעלייה ובקליטה (עמ' 16)

☒ התרבות האתיופית (עמ' 18)

שבט ניצנים – העלייה מברית המועצות עמ' 22

☒ "מרוסיה באהבה" רעיונות להצגה (עמ' 22)

☒ רקע (עמ' 24)

☒ העלייה לארץ ישראל (עמ' 25)

☒ תרבות וסטריאוטיפים (עמ' 28)

☒ הקבה"ד והעלייה הרוסית (עמ' 30)

שבט מעלות – עלייה מצפון אפריקה עמ' 34

☒ "מזרחי זה הכי אחי" רעיונות להצגה (עמ' 34)

☒ רקע (עמ' 36)

☒ היכרות עם העלייה (עמ' 389)

☒ סטיגמות ואיך שהן נוצרות (עמ' 41)

☒ הקבה"ד והעלייה מצפון אפריקה (עמ' 43)

שבט מעפילים – חמש העליות לפני קום המדינה עמ' 49

☒ "עם הקוקו והסרפן" רעיונות להצגה (עמ' 49)

☒ רקע (עמ' 51)

☒ בונים את ארץ ישראל (עמ' 53)

☒ הכרת העליות והקשיים שלהן (עמ' 55)

☒ תרבות ישראלית (עמ' 58)

תנועת הקיבוץ הדתי

שבט הרא"ה – קבלת השונה עמ' 60

- ☐ "אבל אני תמיד נשאר אני" רעיונות להצגה (עמ' 60)
- ☐ רקע (עמ' 61)
- ☐ סובלנות וקבלת השונה (עמ' 61)
- ☐ "יהי כבוד חבריך חביב עליך כשלך" (עמ' 63)

חומר קריאה והעשרה

- ☐ "ערכיות וקיומיות בציונות" / הרב יעקב אריאל (עמ' 8)
- ☐ נדבר על "אנחנו" / חיים חפר (עמ' 12)
- ☐ "ברוכים הבאים" / טומי לפיד (עמ' 22)
- ☐ "המחברת" / ימימה אבידר-טשרנוביץ (עמ' 33)
- ☐ "קריה יפהפייה" / ילקוט שמעוני (עמ' 37)
- ☐ "פקעת הפצועים" / בתיה גור (עמ' 40)
- ☐ "המהפכה האשכנזית" / חיים חפר עמ' 48
- ☐ "הברווזן המכוער" / הנס כריסטיאן-אנדרסן (עמ' 66)
- ☐ הסיפור על האיש הירוק / יהונתן גפן (עמ' 67)
- ☐ גבורת ההגשמה / חנן פורת (עמ' 70)
- ☐ יסודותיה ההיסטוריים של תקומת ישראל / בן-ציון דינור (עמ' 71)
- ☐ "קיבוץ גלויות – ייעודנו ומבחננו" / בן גוריון (עמ' 73)
- ☐ "סיירת שלדג עשתה את חלקה" / יונה גודמן (עמ' 74)

פתיחה

מדינת ישראל עשויה שכבות שכבות של יהודים שבאו והתקבצו כאן מכל רחבי תבל. החל מראשוני בונייה ועד צעירי אזורי החיה המצטרפים אלינו יום יום, כולם מכונסים תחת כנפי מפעל העלייה לארץ ישראל, בדיוק כפי שראשית ימי העם היהודי טבועים בחותם עלייה, ממצרים דרך סיני לארץ ישראל.

אולי הגדולה והיפה שבנבואות נביאי ישראל מתגשמת סביבנו יום יום. "לִכֶּן הִנֵּה-יָמִים בָּאִים.... חִי-וְהָנָה, אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צֶפֶן, וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר הָדִיחָם שָׁמָּה; וְהַשְׁבִּיתִים, עַל-אֲדָמָתָם, אֲשֶׁר נָתַתִּי, לְאֲבוֹתָם" (ירמיהו, ט"ז, י"ד-ט"ו). המציאות הרווחת במדינת ישראל, זו שבה אנו חיים, עולה בקנה אחד עם נבואות ישעיה וירמיה, עמוס ויחזקאל. ככל בני האדם, קשה לנו להכיר בכך, אך אנו למעשה מגשימים בחיינו נבואות שנכתבו לפני אלפי שנים. עובדה זו צריכה לעמוד לנגד עינינו יום יום ושעה שעה, עת אנו עוסקים בסוגיות שונות שהמדינה כרוכה בהם, העומדות לפתחנו מפעם לפעם. אין לנו אלא להזכיר שוב ושוב למבולבלים שבינינו מה משמעותה של מדינת ישראל וריבונותה בארץ ישראל, מה עוצמתה, כמה דורות חלמו עליה ועד כמה ייחלו לה נביאי ישראל. עלינו לצמצם לאפס ביטויי כפיות טובה כלפי שמיא ולהודות יום יום על שזכינו לחיות בדור שבו נבואות מתגשמות באופן גלוי לכל ינוקא.

תנועת בני עקיבא לא יכולה היתה לבחור נושא חודש ארגון מוצלח יותר מאשר את נושא העלייה. דווקא בימינו עת נדמה שכבר תמו העליות הגדולות וכל היהודים שנפשם חשקה בארץ ישראל כבר הגשימו מאווייהם, דווקא עכשיו, עת מספר העולים בכל שנה ושנה רב אך אינו מספיק, דווקא בדור שלנו כשנדמה שאחינו היושבים בגולה מתבססים לעד במקומות מושבם, דווקא עתה יש ערך רב להעלות על נס את העולים ואת מפעל העלייה.

ברוב שמחתנו על נושא חשוב וקרוב לליבנו זה (שהרי הקיבוצים הדתיים, בדיוק כמו המדינה, מורכבים שכבות שכבות של יהודים עולים מכל ארצות תבל), אנו מבקשים לסייע ביד תנועת הנוער וביד סניפינו הברוכים לקראת חודש ארגון. מצאנו כי נוכל לחזק ולתרום בתחום ההופעות במוצ"ש ארגון. לפיכך הביא הצוות היקר שעמל על החוברת זמן רב מגוון הצעות ורעיונות להופעות בערב סיום חוש ארגון. לכל הצעת הופעה צירפנו מעט חומר רקע והדרכה שיסייע ביד המדריכים והחניכים להבין היטב את הנושא, ללמוד אותו ולהפנימו. כך, אנו משוכנעים, משמעות ההופעות במוצ"ש ארגון תהיה גבוהה יותר וממילא יתקדם הסניף והשפעתו החינוכית.

אנו כמובן מצפים מכל סניף ליטול על עצמו מחויבות אף מעבר לחודש ארגון כדי לתרום את חלקו למען העולים והעלייה.

מכאן גם נשלח ברכת חזק ואמץ לחברי התנועה העולמית - בני עקיבא ולפעיליה, הפועלים ככל יכולתם לעודד יהודים לעלות לארץ ולהשתקע עמנו. נמשיך גם השנה לארח את חברי התנועה בקיבוצינו במסגרת ביקוריהם בארץ ישראל ונביע תקווה שימצאו מנוח לכף רגלם בארץ ישראל.

נסיים בהערכה עצומה לצוות שעבד על החוברת, להוגי הרעיונות, לאדריכלי ההופעות ולכותבי החומרים השונים, ובראשם בשמת ומירון. על כולם תבוא ברכה.

לא נותר אלא להפשיל שרוולים, לטבול את המברשות בדלי ולהתחיל לצבוע – את הקירות בסניף ואת קירות לבבנו בצבע אוהב ישראל וקולט עלייה.

בהצלחה לכולנו

רזי

הקדמה

באלפיים שנות גלותו לא חדל עם ישראל לחלום, לחשוב ולהתפלל על שיבה לארץ ישראל. ארץ ישראל תפסה מקום נכבד בספרות חכמי עמנו. רבים וגדולים עסקו בזיקה המיוחדת שבין עם ישראל לארץ ישראל, השפעותיה של הארץ על הדרים בה, במצוות המיוחדת לארץ, ובנבואה שעיקרה הוא בארץ הקודש. לאורך כל הדורות הייתה הארץ מיושבת בידי יהודים. לאחר חורבן בית ראשון (586 לפנה"ס), גלתה האוכלוסייה מהמעמד הבינוני והגבוה לבבל, ואילו דלת העם נותרה ביהודה. בכל שנות הגלות שמרו היהודים על זיקתם לארץ ישראל, ולאחר כמה עשורים הורשו היהודים לחזור לארצם (חזרה זו מכונה 'שיבת ציון'). לאחר חורבן בית שני בידי הרומאים (70 לספירה), ובעיקר לאחר מרד בר כוכבא כאשר הישוב היהודי חרב וארץ ישראל נותרה ללא עצמאות שלטונית (עד להכרזת המדינה), אך מספר יישובים יהודיים המשיכו להתקיים ואף מרכזים רוחניים המשיכו להתקיים כדוגמת אושא, שפרעם, ציפורי וטבריה. לאורך כל השנים הללו חיו יהודים בארץ, וגם אלו שחיו בגולה לא הפסיקו להתפלל שלוש פעמים ביום לשוב לארץ ישראל. כאשר הוכיחו הנביאים את ישראל, תמיד חזרו והדגישו שבסופה של הגלות תהיה שיבה לארץ המובטחת, וכדברי ירמיהו "כי כה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה" (ירמיהו כט, י). נבואות אלה עמדו בבסיס אמונתם של ישראל, בחולמם על הארץ המובטחת. העליות לארץ ישראל אף פעם לא פסקו אף שהיו טיפין טיפין. החל מ 1882 החלו עליות גדולות ומאורגנות במטרה לחדש את עצמאות ישראל, ומאז ועד היום הן לא פסקו. בחוברת נעסוק בעליות ההמוניות הראשונות (מעלייה ראשונה ועד לחמישית) – בנושא זה יעסוק שבט מעפילים העלייה מצפון אפריקה- מעלות העלייה מברית המועצות - ניצנים העלייה מאתיופיה - נבטים היחס לשונה איך אנחנו מקבלים את העולים ועד כמה אנחנו מוכנים לקבל את השונה מאיתנו לתוכנו – הרא"ה. מטרתן של הפעולות בחלק הראשון הינה ההיכרות של החניכים עם מושג העלייה, מדוע עלו העולים לארץ ישראל, על הקושי והתרומה שנושאת עמה כל עליה ועליה. בפרק הראשון יש מגוון של פעילויות לשבטים הגדולים והקטנים, כל מדריך יבחר את הפעולות שיתאימו ביותר לשבטו.

בהצלחה רבה,

בשמת.

תחום הדרכה, מחלקת נוער וצעירים, תנועת הקיבוץ הדתי

פסוק מס' 2: עֲלֵיהּ לֹאֵל יִשְׂרָאֵל בַּמַּהֲלָךְ הַדּוּרוֹת

מטרות:

- החניך ייפגש באופן כללי עם העלייה לארץ ישראל לאורך הדורות, החל בגלות עצמה, דרך הפזורה והתפוצה וכלה בשיבה לארץ-ישראל.

מהלך הפעולה:

- שלב א':** המדריך יחלק לחניכים דף עם מזמור קל"ז מתהילים.
- שלב ב':** המדריך יפתח דיון על הערגה לציון לארץ ישראל במהלך הדורות. כסיכום לפעולה ניתן לקרוא את המאמר של הרב יעקב אריאל, 'ערכיות וקיומיות בציונות'. (ראה נספח).

נספחים:

תהילים קל"ז

א עַל נְהָרוֹת, בְּבֶל--שָׁם יִשְׁבְּנוּ, גַּם-בְּכִינוּ: בְּזָכְרֵנוּ, אֶת-צִיּוֹן.
ב עַל-עֶרְבִים בְּתוֹכָהּ-- תִּלְיֵנוּ, כְּנִרוֹתֵינוּ.
ג כִּי שָׁם שְׁאֲלוּנוּ שׁוֹבֵינוּ, דְּבָרֵי-שִׁיר-- וְתוֹלְלֵינוּ שְׁמִיחָה:
 שִׁירוּ לָנוּ, מִשִּׁיר צִיּוֹן.
ד אֵיךְ--נִשְׁיֵר אֶת-שִׁיר-יְהוָה: עַל, אֲדָמַת נָכָר.
ה אִם-אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַם-- תִּשְׁכַּח יְמִינִי.
ו תִּדְבֹק-לְשׁוֹנִי, לְחִכִּי-- אִם-לֹא אֶזְכְּרִי:
 אִם-לֹא אֶעֱלֶה, אֶת-יְרוּשָׁלַם-- עַל, רֹאשׁ שְׂמֹחָתִי.
ז זָכַר יְהוָה, לְבָנֵי אָדָם-- אֶת, יוֹם יְרוּשָׁלַם:
 הָאֱמֹרִים, עָרוּ עָרוּ-- עַד, הַיְסוֹד בָּהּ.
ח בַּת-בְּבֶל, הַשְׁדֻּדָה:
 אֲשֶׁרִי שִׁינְשָׁלִם-לָךְ-- אֶת-גְּמוּלָךְ, שְׁגַמְלָתְ לָנוּ.
ט אֲשֶׁרִי, שִׁיֵּאֲחִז וְנָפַץ אֶת-עַלְלִיךְ-- אֶל-הַסֹּלַע.

ערכיות וקיומיות בציונות הרב יעקב אריאלשני זרמים בציונות:

בדומה לזה שני זרמים עיקריים בלטו בתנועה הציונית מיום היווסדה: זרם קיומי, שמטרתו הייתה בעיקר קיומו הפיזי של העם, שלא ניתן היה להבטיח את קיומו בגולה וזרם ערכי, שמטרתו הייתה שיבה הביתה ושאפה למימוש חזונותיהם של נביאי ישראל באחרית הימים. לעיתים ניזונו שני זרמים אלו זה מזה, ולעיתים התנגשו ביניהם. לפעמים הדחף החיצוני עורר את השאיפה הפנימית, לפעמים עמדו שני מניעים אלו בסתירה זה מול זה. מבשרי הציונות הרב קלישר הרב גוטמכר, הרב אלקלעי, משה הס ביססו את תפיסתם בעיקר על הצד הערכי. לעומתם חלק מאנשי העלייה הראשונה הגיעו ארצה כתוצאה מרדפיות ברוסיה, מתוך רצון להינצל מסכנה לקיומם. הרצל, מייסד ההסתדרות הציונית, היה בעל תפיסה קיומית. אחד העם לעומתו ביסס את ציונותו על הרוח. גם הציונות הסוציאליסטית, בעקבות אחד העם הייתה ערכית על פי תפיסתה יותר מאשר קיומית.

”מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובתיהם”

מרן הרב קוק זצ”ל פירש פסוק זה כמכוון לשני סוגי שני סוגי עולים:

עולים ארצה.

סוג אחד הוא ”כעב תעופינה” – העננים מועפים על ידי רוח חזקה, חיצונית הדוחפת אותם, אין להם רצון עצמי משלהם. לעומת זאת יש סוג אחר: ”כיונים אל ארובותיהם”- היונה שבה לקינה, נכספת היא לשוב הביתה.

על דרך זו מצויות שתי עליות לארץ ישראל הקשורות באברהם: האחת על ידי תרח אביו, שעיקרה יצאה מאור כשדים,

כנראה מפני רדיפות ואילוצים אחרים.

והשנייה על ידי אברהם שעלה ארצה בגלל הצו ”לך לך... אל הארץ אשר אראך”

פסוק מס' 3: "ונמשכת שיירה מן המאה שעברה"

מטרות:

- החניך יבחן את משמעות העלייה לקיומה ועתידה של מדינת ישראל.
- החניך יכיר את הבעיות של המדינה כקולטת עלייה על ההשלכות הכלכליות, חברתיות והדמוגרפיות הנובעות מכך.

מהלך הפעולה:

1. המדריך יחלק דף עם מילות השיר (שיר השיירה/ אריק אינשטיין) ויקריא אותו.
2. המדריך יבקש מכל חניך לסמן שתי שורות שלפי דעתו הן המשמעותיות ביותר.
3. המדריך יכתוב על בריסטול, או שיקריא בקול את השורות הבאות ועל כל משפט ישאל מס' שאלות:
 - ✓ "מסביב יהום הסער רב הקושי והצער, אבל יש על מה לשמוח יש עוד אומץ יש עוד כוח" על איזה קושי מדובר וממה הוא נובע? על מה הצער ולאיזה קושי הוא מתלווה? על מה יש לשמוח?
 - ✓ "איך ישראל צומחת מסביבנו היא חזקה מכל חסרונותינו" מהם החסרונות?, באילו תחומים הם באים לידי ביטוי?
 - ✓ "ומכל הגלויות ועם כל הבעיות, עם נוצר וארץ קמה, ושפה אשר נרדמה. שוב החלה מתעוררת ומדברת ומדברת" האם ללא כל העליות היה ניתן לפי דעתכם להקים מדינה? מה המשמעות של עלייה בימינו? כיצד אנו יכולים לעזור לעולים ובמה הם יכולים לעזור לנו?
 - ✓ "ונמשכת שיירה מן המאה שעברה, רחוקים כבר היוצאים איכרים וחלוצים שעמלו עבדו בפרך בלי לראות את סוף הדרך, ועכשיו עוברים אנחנו לא שקטנו ולא נחנו לא ימשיכו בלעדינו זוהי הרפתקת חיינו" מה מסמלות בעבורנו העליות? האם אנחנו ממשיכים את העליות, אם כן כיצד? האם זוהי באמת הרפתקת חיינו? מה אנו כבני נוער יכולים לתרום לעליות?
4. המדריך יחלק את החניכים למס' קבוצות ויבקש מכל קבוצה להוסיף בית שיעסוק בתפקיד הנוער בקליטת העלייה.

נספחים:

שיר השירה / מילים: ע'י מוהר, אהרן יוני עממי

בשונות רבוב מספור דיברנו
וכה אר זה כמעט בכל שאל הכינו
ואקומוג רבים מאוד עזבונו
וכך מקום אחד רצינו ואמנו
ואקומוג רבים מאוד עזבונו
ואל הארץ, אל הארץ באנו

ונשכר שירה
מן המאה שעברה
רחוקים כבר היוצאים
איכרים וחלוצים
שעמלו עבדו בפרך
באי אלאו אר סוף הדג
ועכשיו עובדים אנחנו
לא שקטנו ולא נחנו
לא יאשיכו בארצנו
זוהי הדפגה חיינה

מטאור ומחנה החנו
אל הביצור ואל הישיאון האנו
מקצור ערב, מרוסיה ופולניה
הדאקנו אור ער בדיואונה ער בדעניה
מקצור ערב, מרוסיה ופולניה
הדאקנו אור ער בדיואונה ער בדעניה

ומל האויור
וער כל הבטור
ער נצר וארץ קמה
ושפה אשר נדמה
שוב המחזה מגעורג
ומדבר ומדבר
מסביב יהוס הסער
רב הקושי והצער
אבל יש ע'י מה אשוח
יש ע'י אומל, יש ע'י כח

אין ישראל צומח מסבינו
היא חקרה יגד מל חסדונגינו
וער הנגב ע'י יהיה פורח
וע'י נגב ע'י שחקן יהיה שמת
וער הנגב ע'י יהיה פורח
וע'י נגב ע'י שחקן יהיה שמת

ומל האויור
וער כל הבטור
מסביב יהוס הסער
רב הקושי והצער
אבל יש ע'י מה אשוח
יש ע'י אומל, יש ע'י כח
ונשכר שירה
מן המאה שעברה
רחוקים כבר היוצאים
איכרים וחלוצים
שעמלו עבדו בפרך
באי אלאו אר סוף הדג
ועכשיו עובדים אנחנו
לא שקטנו ולא נחנו
לא יאשיכו בארצנו
זוהי הדפגה חיינה

פסוק מס' 4: מהי ציונות? מה אני יכול לעשות בשביל עלייה?

מטרות:

- החניך יבין מהו המושג ציונות.
- החניך יגדיר לעצמו מהי תרומתו האפשרית לעלייה?
-

מהלך הפעולה:

שלב א':

המדריך יפזר מספר הגדרות של המלה 'ציונות', כל חניך יידרש לבחור את המשפט המתאים ביותר מבחינתו למילה. מפתחים דיון על מהי ציונות בשביל כל אחד מהחניכים.

שלב ב':

המדריך יכתוב על פלקט גדול את שלושת המשפטים הבאים:

1. "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה עתיד להיבטל ממנה"
2. "אני ואתה נשנה את העולם"
3. "יושב על הגדר רגל פה רגל שם"

כל חניך יקבל מקל/מדבקה/פרח... וישים אותו ליד המשפט שהוא הכי מזדהה איתו. וכל חניך בתורו יגיד מדוע בחר את המשפט שבחר.

שלב ג': המדריך יחלק את החניכים לקבוצות, וכל קבוצה תקבל החלטות, מה הם יכולים לעשות כיום למען העולים. כדאי שכל מדריך יכין מספר רעיונות שיתאימו לגיל ולמקום בו גרים. לאחר כרבע שעה כל קבוצה תציג את הרעיונות שלה ולבסוף השבט יחליט על שני דברים שהוא כשבט לוקח על עצמו לפעול. דג' לדברים שניתן לעשות למען העלייה:

- הולך להתנדב פעם בשבועיים באחד המועדוניות הקרובות לאזור מגורי.
- מציע את עזרתי לילד האתיורי שבכיתה שלי.
- מתחיל להתייחס בכבוד ובהערכה לעולים.

לסיכום: יש אינספור דברים שניתן לעשות למען העולים, אך הדבר הראשוני והחשוב ביותר הוא שכל אחד ואחת מאיתנו יקבל על עצמו להיטיב את התייחסותו אל העולים, להתייחס אליהם ביתר אהדה, בכבוד, ברגישות והערכה על הצעד הגדול שעשו.

נספח:

הגדרות לציונות;

- **ציונות היא עֲלִיית אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל**
- **ציוני זהו אדם שער במדינת ישראל, מציג אחיקה ומשגר 232א**
- **ציוני זה אדם שהחליט לעלות לארץ ישראל ולמגייש בה מגוי בחירה חופשית**
- **ציוני זה אדם שנגזר עליו כי הוא יהיה אזי ובא לארץ בארץ מקודש**
- **ציוני זה אדם שגויס במדינה, אם לא הוא לא במכרז זה**
- **חינוך ציונות חייב לכלל בן חינוך לערכים אלה, ואחרים המוגדרים**

נדבר על "אנחנו"

מאת חיים חפר

וְאֵלֵינוּ מִי
פונים בטפס זה וזה, והיכן יש לרשום את
הבקשות • והשפה – העצם והלשון
והשפתים מחרישות • והילדים חוזרים
מבית הספר – נכרים בפנים מכישות • –
– הו, ימים ראשונים במולדת, הסקרנות,
ההשפלה, הצרות • והבית איננו בית, כי
אם פנינו ודירה וקירות • ואפילו מלים של
ברכה בחדר נשמעות אחרות • – כך היה
תמיד וכך זה היום. פנינו היפות, פנינו
המכעזות ••

ותיכף הארץ (הישוב), אני יודע, מתגייסים
לקליטה • הם לא יוכלו לדאג לשכונ
ולעבודה, למקור ולשלח ולמטה • אבל
הם יוכלו לקרוב אותם אל חיינו עד כדי
אמוץ • לתת להם פנת מרגוע בבית, כי
הרי קר בשאמה בחוץ •

אחרים רואים את הבית כחלום, אחרים
רואים אותו כמקלט • אחרים אומרים:
הגענו לכאן בעל כרחנו, כי אין מקלט •
ואחרים מהפסים שזה מקום ומני ובעצם
עוד לא החלט • וכך הם באים, מי בעין
יבשה ומי מהם חנוכי גרון • ומקפים
באהבה ובסדר מופתי על ידי הקולטים
בגמל בן גריון • הם עוברים, וצורם
בידיהם, את הסף אל ארץ ציון ••

ועכשו הם אצלנו, נוגעים בקירות
השכונה ונושמים את ריחה • ועכשו הם
אצלנו ואינם יודעים אם זרים הם, או בני
משפחה • יש כאלה הפוגשים שארי בשר
וכאלה שאין להם פגישות • ואלה גם
אלה, כמו מהלכים בחשך, שואלים שאלות
מגששות • ומקומות מגורים ומקומות
עבודה נמסרים בקור ובלחישות •

העלייה מאתיופיה – שבט נבטים

”עַל הַמֶּלֶךְ”

רעיונות להלצה

- 1. רעיון כללי:** ההצגה שמתרחשת במטוס ההרקולס שטס מאתיופיה לישראל במהלך ”מבצע שלמה”. כל חברי השבט יושבים ביחד על הבמה בצפיפות, על הרצפה ללא כיסאות.
זמן ומקום: ההצגה מתרחשת בזמן הטיסה מההמראה מאדיס אבבה עד לרגע הנחיתה בו כל השחקנים יוצאים מהמטוס המדומה.
דמויות: השחקנים מתחלקים לקבוצות שהם משפחות שלמות שיושבות אחד ליד השני בתוך הצפיפות . חלק משחקים ילדים, הורים, זקנים וכו' (אפשר להוסיף דמויות של נשים בהיריון או אנשים חולים). אפשר להוסיב בקדמת הבמה שחקן שיהיה הטייס או שאפשר להשמיע את קולו בלבד.
עלילה: ההצגה מתחילה כשכולם כבר יושבים במטוס- מחכים להמראה . אפשר לעשות רעש , ילדים משתוללים , מבוגרים שסובלים מחום וכו' . במהלך הטיסה הדמויות ידברו על החיים באתיופיה , על קרובי המשפחה שנשארו שם , על המאבק והמסע הארוך בדרך לעלייה לארץ , על איך הם חושבים שהארץ נראית , על התקוות שבעלייה לארץ, על הפחד לעבור לארץ חדשה (= תרבות שונה, מצב כלכלי שונה, תעסוקה שונה וכל מה שכרוך בזה). בנוסף ניתן ליצור סיפורים שנובעים משהייה ארוכה במטוס , כמו ילדים שמשתוללים ומפריעים, היכרות עם אנשים חדשים , עזרה לחולים , צמא ורעב וצורך בשירותים , וגיבוש חברתי בתוך המטוס (כולם שרים שירים ביחד, מתפללים, צוחקים...)
המסע בתוך המטוס אמור לשקף את המסע הרוחני והמנטלי שהעולים נאלצו לעשות , עד לרגע הנחיתה המשמחת בארץ- נחיתה שתביא עימה תקווה גדולה אך תגרור עימה קשיים ואתגרים.
תפאורה: יוצרים מראה מינימאלי של מטוס עם ציור חלונות בצידי הבמה ותאורה מעומעמת.
אפשרות לתוספת: הצפיפות במטוס יוצרת עניין רב , ולכן ניתן להשתמש בקטעי תנועה של כל המשתתפים בצורה אחידה ביחד. לדוגמא- הטייס מודיע שעוד מעט יאלצו לפנות פנייה חדה, ואז רואים את כל השחקנים פונים הצידה בגופם כגוף אחד.

- 2. רעיון כללי:** ליצור הצגה שהיא מעין מחזמר קטן, המבוסס על שירי להקת שבא- להקה של נוער אתיופי. דרך השירים ניתן ללמוד על העלייה וכל מה שכרוך בה.
דמויות: עולים מאתיופיה מכל שכבות הגיל. אפשר להתמקד בעיקר בילדים.
עלילה: ההצגה מגוללת סיפור אישי ומצומצם של משפחה עולה מאתיופיה, אשר סיפורה האישי הוא סיפור של עדה שלמה. אפשר להתחיל את הסיפור עוד באתיופיה עם השיר ”חסידה”, להמשיך בעלייה לארץ ישראל דרך השירים ”המסע לארץ ישראל” (שיר חזק ומשמעותי מאוד) או ”זכרונות מאפריקה”, ולסיים באווירה של תקווה עם השיר ”שיר ישראלי”- שיר של תקווה להיות חלק בלתי נפרד מהעם הישראלי.

*כל השירים הרשומים כאן נמצאים בדיסק של מקהלת שבא ושלמה גרוניך.

אפשרות לתוספת: אפשר לשיר חלק מהשירים בשירה חיה בשילוב של כמה קולות- זה מוסיף עניין רב והופך לקיבוץ הדתי למאוד עוצמתי. בנוסף ליווי של כלי נגינה יכול להוסיף.

(קצוות נוספות:

- מומלץ להשתמש בתלבושות האותנטיות של העדה האתיופית, או להלביש את השחקנים בלבוש כפרי פשוט.
- אפשר להשתמש בשיר "המסע לארץ ישראל" של שלמה גרוניך בתור קטע תנועה או שירה. בנוסף אפשר להשתמש במוזיקה של העדה האתיופית. זו מוזיקה קצבית שיכולה להוסיף אופטימיות וקצב להצגה.
- אפשר לצבוע את הפנים של הילדים בחום או שחור. ממש לא חובה.
- אפשר להשתמש בסרט שעשו ילדים בבית ספר יסודי על העלייה מאתיופיה. קישור :

<http://www.youtube.com/watch?v=KYheMe33LTU&feature=related>

מסר פסיולוגי

"... אֶהְיֶה בְּזֶה אֶרֶץ הַחַיִּים שֶׁל מוֹשֶׁה עֲלֵינוּ, כִּי אֶחָד בְּמִקְוֵינוּ, בְּעִינֵינוּ, בְּכַדֵּנוּ וּבִישׁוּבֵנוּ, שֶׁעָצוּר אֵלֶיךָ עַד כּוֹה שֶׁאֶתְּשֶׁ אֶתְּשֶׁ יוֹגֵר וְהָרַג בְּגִדֵּי הַמָּוֶה הַמְּחֻדָּשׁ שֶׁנִּצְרָה בְּאֶרֶץ, בְּגִדֵּי גִבּוֹרִים, וּבְחֻבֵּרָה הַחֲדָשָׁה הַנִּצְרָה בְּאֶרֶץ. אֵלֶּה הֵם הַנְּדָבִים הַקִּיבּוּיִים שֶׁעֵלֵינוּ אֵיךְ עֵלֵינוּ אֶתְשֶׁנוּ מֵאֵת אֶתְשֶׁנוּ..."

- 312 בן-גוריון -

פסולה ו- חסם ארץ ישראל

מטרות:

- החניך יכיר את העליות של העולים מאתיופיה לארץ ישראל (מבצע משה, מבצע שלמה, העלאת הפלשמורה)
- החניך יכיר את הקשיים איתם התמודדו העולים בבואם ארצה.

רקע:

מבצע משה:

בשנת 1984 החל מבצע צבאי אשר נמשך כשנה, במהלכו עלו כ- 5000 יהודי אתיופיה לארץ. באותה תקופה לא היו כלל יחסים דיפלומטיים בין ישראל לאתיופיה ועל כן ארגן 'המוסד' מבצע להעלאת יהודי אתיופיה. במהלך המבצע נאלצו העולים לעבור מסע רגלי מפרך לעבר סודאן (נמצאת בשכנות לאתיופיה). מסע זה, היה מסוכן מאד, העולים נדרשו ללכת בלילות כדי שלא יגלו אתם.

במהלך המסע רבים מהעולים נשדדו ונרצחו. אלו שהצליחו לשרוד את המסע והגיעו לסודאן נאלצו לשהות מספר חודשים במחנות זמניים, שהוקמו בעבורם עד שעלו לארץ. השהייה במחנות אלו גם גבתה קורבנות רבים בשל מחלות קשות שפרצו שם. לאחר שהייה של מספר חודשים, התגשם בעבור אלו שהצליחו לשרוד החלום ויחד עם ספינות ומטוסים של הצבא הם עלו לארץ ישראל. לאחר כשנה הוחלט להפסיק את המבצע בשל הדלפה לעיתונות בדבר המבצע ובשל הסיכון הרב שנדרש מהעולים. באתיופיה נותרו עוד יהודים רבים אשר חלק ממשפחותיהם עלו כבר ארצה. באותה שנה קרסה הכלכלה באתיופיה והחלו הגבלות קשות על יציאתם של היהודים מתחומי המדינה.

מבצע שלמה:

לאחר כשש שנים, המצב הפוליטי באתיופיה השתנה והיחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות חודשו. כל היהודים שהתגוררו בכפרים השונים עברו לאדיס אבבה, שם שהו וחיכו לאישור עלייה לארץ. שירותי הרפואה בעיר לא היו טובים והיהודים רבים חלו במגוון מחלות דג': מלריה, שחפת, וצהבת. רופאים יהודים טיפלו בחולים וכן חיסנו רבים וכך הצליחו להוריד באופן ניכר את שיעור התמותה בקרב היהודים שהמתינו לעלות. בראשית שנת 1991, היה חשש שהמורדים יפילו את שלטונו של המנהיג מנגיסטו היילה מרים, והיה חשש לגורלם של היהודים שהמתינו לעלות ארצה. לאור זאת הוחלט לפתוח במבצע צבאי, לחילוץ והעלאתם ארצה של היהודים באתיופיה. במבצע של חיל האוויר והמוסד, ובמהלך 34 שעות (פחות מיומיים) הועלו קרוב ל- 15,000 יהודים.

עליית הפלשמורה:

לאחר מבצע שלמה עלו בקבוצות קטנות עולים מאתיופיה המכונים פלשמורה. על פי המסורת פעלו באתיופיה לפני כמאה שנה מיסיונרים נוצרים שעשו מאמצים גדולים להעביר את היהודים מדתם. היו כאלה שהצליחו בקנאות לשמור על יהדותם אך אחרים, בשל קשיים כלכליים ובשל רצון להיטמע בחברה האתיופית עברו לנצרות. במבצע

תנועת הקיבוץ הדתי

שלמה הוחלט שלא להעלותם, אך במשך שנים גבר הלץ הציבורי, במיוחד בשל העובדה שלרבים מהם היו משפחות שבעלות הקודמות. ומשרד הקליטה החל בהעלאתם. קליטתם של העולים לארץ לא הייתה קלה, חלק מהעולים נדרשו לעבור גיור מלא, בעקבות הספקות שהטיל הממסד הרבני בדבר יהדותם. נוצר פער גדול בין אורח החיים הכפרי אליו היו רגילים לבין החברה הישראלית המודרנית. מיד לאחר ההגעה לארץ שוכנו העולים במגורים ארעיים אשר הפכו במשך הזמן למקום מוזנח.

מהלך הפעולה:

- א. המדריך יספר לחניכים בדרמטיות את סיפור העלייה (כפי שמופיע בנספח) לחילופין ניתן לחלק את הקטע לשלוש ולכתוב על כרטיסיות, המדריך יבחר שלושה חניכים וכל אחד הם יקריא את הסיפור של כל עליה.
- ב. בתום הסיפור המדריך ישאל את החניכים האם הם שמעו על העלייה הזו, האם הם מכירים אנשים בני העדה האתיופית ו/או שמעו סיפורים אודות העלייה שלהם.
- ג. משחק הסימנים: מוציאים שנים או שלושה חניכים ומבקשים מהם ללכת לצד. הקבוצה הנוותרת בחדר צריכה ללבוש סימן היכר (לקפל שרוול, לשים עניבה על הראש וכו'), לשלב בדבריהם מאפייני שפה נוספים (ב' במקום ו', לדבר בשירה וכו'), ולקבוע כללי התנהגות מיוחדים (מחזיקת כף בסוף כל משפט, קידה בכל פעם שרוצים לדבר וכו'). נותנים לקבוצה עשר דקות להתנהג בהתאם לכללים שנקבעו. לאחר עשר דקות מכניסים את החבר'ה שהיו בחוץ ועליהם להשתלב בנעשה בחדר.
- ד. בתום דיון של עשר דקות על פי הכללים החדשים, המדריך יערוך דיון בו יברר עם החניכים שיצאו החוצה איך הם הרגישו ומה חשבו על קבוצת הרוב. יש להתייחס ולראות, איך התייחס הרוב אל קבוצת המיעוט.

סיכום: הפעולה הייתה הכרה עם העלייה האתיופית, המשחק המסכם נועד לתת תחושה קטנה לחניכים איך הרגישו העולים בבואם ארצה כאשר הכל היה זר להם, והם לא ידעו כיצד להשתלב. המשחק הינו הכנה לפעולה הבאה.

פסוקי שמע ישראל וקריאת בארץ

מטרות:

- החניכים ילמדו על הערגה של העולים לארץ

מהלך הפעולה:

1. המדריך מתחיל את הפעולה כשהוא מדבר בגיבריש ונותן הוראות לחניכים (לעמוד לפי הגובה, לפי גיל לקטוף פרח וכו') לאחר מסי' דקות המדריך יפסיק וישאל את החניכים מה הייתה התחושה שלהם כשהם לא הבינו מה המדריך רצה מהם.
 2. המדריך ינסה לפתח דיון על הקושי שבעלייה, להגיע למקום זר ולא מבינים מה אתה אומר אתה לא מבין דבר משום שהכל זר ושונה.
 3. חשוב שהמדריך ידגיש את הפערים הגדולים שניצבו מול האתיופים כשהגיעו לארץ, רוב העולים הגיעו מהכפרים, שהיו מקומות בכלל לא מפותחים. בהגיעם לארץ לא רק השפה הייתה שונה בעבורם כי אם גם כל הדברים מסביב, הם באו ממדינה לא מפותחת והכל נראה מוזר בעיניהם, החל ממחשב, מיקרוגל וכו'.
 3. המדריך יפזר פתקים עם רגשות/ תחושות וכל ילד יבחר פתק ויסביר מדוע עשה את בחירתו. לשים לב לחלוקה של קשיים פיזיים ורוחניים.
 4. חלוקה של השיר "מסע לארץ ישראל/שלמה גרוניך ולהקת שבא. המדריך יקריא עם שאלות מנחות.
- ✓ מה לדעתכם גרם לעולים לסכן את חייהם ולעלות לארץ ישראל?
 - ✓ באיזה קשיים, רוחניים ופיזיים נתקלו העולים במהלך המסע לארץ ישראל?
 - ✓ מה היה הדבר שעמד לנגד עיני העולים ועזר להם להתגבר על כל המכשולים (הרצון להגיע לארץ הקודש..)

נספחים:

דג' לתחושות:

- כעס
- פחד
- געגוע
- רעב
- עייפות
- דאגה

חסע לארץ ישראל/ שלמה גרוניך ולהקת שבא

הירח משגיח מעל,
על גבי שק האוכל הדל
המדבר מתחת, אין סופו לפניו,
ואמי מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, להרים רגליים
מאמץ אחרון, לפני ירושלים.

אור ירח החזק מעמד,
שק האוכל שלנו אבד
המדבר לא נגמר, יללות של תנים,
ואימי מרגיעה את אחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, בקרוב נגאל
לא נפסיק ללכת, לארץ ישראל.

ובלילה תקפו שודדים,
בסכין גם בחרב חדה
במדבר דם אימי, הירח עדי,
ואני מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

בירח זמזומה של אימי,
מביטה ב, אמא אל תיעלמי
לו היתה לציד, היא היתה יכולה,
לשכנע אותם שאני יהודי.

עוד מעט, עוד קצת, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

עוד מעט, עוד קצת, להרים רגליים
מאמץ אחרון, לפני ירושלים.

פסולת מס' 3 התרבות האתיופית

מטרות:

- החניך יכיר במורכבות סוגיית זהותם הדתית של יוצאי אתיופיה.
- החניך יתוודע למושגים הקשורים לעדה האתיופית.

רקע:

בבואה ארצה נתקלו העולים בקשיים רבים, בנוסף לשפה הזרה, והתרבות המערבית שהייתה חדשה עבורם, היה דבר נוסף אשר לא הקל את קליטתם והיטמעותם בארץ, היה זה פקוק המוסדות בדבר יהדותם של העולים. מחד העולים עלו ארצה בשל היותם יהודים, ומאידך כשהגיעו לארץ דבר יהדותם עמד בספק. זאת בשל ההלכה השונה אשר נהגו לפיה באתיופיה. הלכה זו הייתה התורה שבעל פה במובנה המקורי. הגברים הלכו בדרכי אבותיהם וכך גם הנשים הלכו בעקבות אמותיהן. המפגש עם ההלכה היהודית הרבנית בישראל, והפקפוק בתורתם אמונתם הביא גם הוא לשבר.

המשבר הראשון היה כשהעולים הגיעו לארץ ב-1984, אז דרשה הרבנות לערוך גיור לכלל העולים. דרישה זו הייתה מבחינתם משפילה ביותר, ובנוסף היא נטעה בקרב הציבור בישראל את הספק באשר ליהדותם של העולים. כיום, כשלושים שנה לאחר שהחלה העלייה, עדיין מצויה הקהילה האתיופית במשבר דתי חמור. כאשר הרבנות הראשית ביקשה לגייר את יהודי אתיופיה ולאצם להיות חלק מהזרם המרכזי של היהדות הדתית, היא פסלה בהינף יד את אורח החיים הדתי שהיה נהוג באתיופיה. ויהודי אתיופיה כלל לא נתפשו כבעלי דת מובחנת ומסודרת. בסופו של יום מה שקרה זה שהמציאות הישראלית ביטלה לחלוטין את הבסיס שעליו הושתת אורח החיים הדתי האתיופי כפי שהיה מקובל עד לעלייה ארצה.

הספרות התורנית של יהודי אתיופיה כתובה כולה געז, זוהי שפה שמית בה נכתבים רק כתבי הקודש האתיופיים. לרוב שפה זו אינה נגישה לרבני הקהילה, בעיקר בשל חוסר הבנת חשיבותה והיא מהווה מחסום להכרת העולם ההלכתי האתיופי.

מהלך הפעולה:

משחק פתיחה: המדריך יחלק את החניכים לשתי קבוצות בכל פעם יקריא (או ישים פתק) עם מילה באתיופית, בכל פעם יינתנו שלוש אפשרויות והחניכים יצטרכו לנחש את משמעות המילה (ראה נספח מס' 1)

מטרת המשחק להמחיש את חוסר האונים הגדול בו נתקלו העולים. כאשר הם לא הבינו דבר מהמתרחש סביבם.

✓ המדריך ינהל דיון עם החניכים, איך היו מרגישים אילו היו מגיעים למקום מסוים ופתאום מטיל ספק ביהדותם, כיצד היו נוהגים?

✓ האם לפי דעתכם חשוב לשמר את מסורת האבות, או שמא כדאי ללכת עם הנוהג בארץ הקיימת?

חלק ב' :

בחלק זה החניך יכיר כמה מ'סימני ההיכר' של העדה האתיופית, על ידי משחק הזיכרון. המדריך יכין מס' קלפים קלף באחד יהיה כתוב שם המושג ובקלף נוסף הפירוט.

☒ **אסקסטה:** הריקוד האתיופי, המתבצע ע"י הכתפיים והצוואר, לרוב עמודים במעגל ומוחאים כפיים בעוז זוג אנשים ניצבים במרכז המעגל ורוקדים ריקוד זה.

☒ **קמיס:** שמלה מעין גלימה. הלבוש האתיופי המסורתי היה עשוי מכותנה. לרוב השמלות והגלימות היו תוצר לש עבודה ביתית. בקצוות של הגלימות היו פסים צבעוניים. סודות הרקמה האתיופית והמוטיבים הגיאומטריים הפשוטים המקשטים את שולי הבד מבטאים את עולמה הפנימי של האשה.

- ☒ **אמהרית:** השפה הלאומית באתיופיה. בנוסף לה יש למעלה משישים ניבים ושפות.
- ☒ **חג הסיגד:** טקס של חידוש הברית והערגה לציון. יום זה הוא יום צום, מוקדש לבקשת סליחה ולהתחזקות במצוות. כיום החג נחוג בכ"ט בחשוון.
- ☒ **"אורית":** הספר החשוב והקדוש ביותר לבני העדה, זוהי התורה שלהם ומרכז חייהם הדתיים.
- ☒ **אינג'רה:** מעין פיתה שטוחה דקה וחמצמצה, זהו המאכל המסורתי והפופולארי באתיופיה.

נספח מס' ו:

סיפור פתיחה על העלייה לפעולה הראשונה:

הוא נולד בכפר, בן לאביו ואימו, ואח לעוד תשעה אחים ואחיות. האבא עבד בשדה 18 שעות ביום. הם היו חקלאים. כל תושבי הכפר היו חקלאים. אימו הייתה עקרת בית, הרי היא צריכה לטפל בכל עשרת ילדיה. אחיו הגדול, שהיה כבן 16, כבר הלך לעבוד עם אבא בשדה. לא כולם היו הולכים לבית הספר. לא תמיד היה בית ספר בכפר. בכל אופן, הם חיו את חייהם בפשטות ובצניעות, הביאו פרנסה הביתה, טיפלו בילדים, וישבו בחוץ עם חברים. חיים רגילים ושגרתיים. אבל לרובם היה חלום. חלום אחד משותף, אותו הם קיוו להגשים בחייהם, או לפחות בחיי ילדיהם. השלטון בארץ שלהם לא תמיד אהב אותם. לפעמים היו תקופות טובות, לפעמים פחות. המצב בארצם היה קשה: הייתה בצורת, רעב ומלחמת אזרחים נוראיים. הם ניסו שזה לא ישפיע על החיים שלהם, אבל זה השפיע. המלחמה נגמרה לאחר כמה שנים, הוא היה כבר בן שמונה. סיפרו להם שהקשרים של הארץ שלהם עם הארץ המובטחת משתפרים, ואולי יהיה סיכוי להגשים את החלום שלהם.

יום אחד, בא נציג מהארץ המובטחת ואמר שזו ההזדמנות הטובה ביותר להגשים את החלום ולהגיע לארץ, ואם לא תנוצל ההזדמנות הזו, לא תהיה אפשרות אחרת. תוך כמה שעות כל הכפר כבר היה על אוטובוסים לכיוון עיר הבירה אדיס אבבה. הם חשבו שעוד כמה שעות כבר יגיעו אל הארץ והחלום יתגשם. לפחות כך הם חשבו. הנסיעה הייתה ארוכה. האוטובוס היה מלא בכ-70 אנשים מהכפר. היה צפוף מאוד. מובן שלא היה מזגן או מוזיקה באוטובוס. הילד נטף זיעה. אמו נטלה לו מטפחת שינגב מעט את הזיעה. היה שקט באוטובוס. כולם היו נרגשים. מדי פעם בכי תינוק הפריע לשקט. הזמן חלף, ולאחר כ-10 שעות נסיעה, הם הגיעו לעיר הבירה. רוב האנשים בכפר לעולם לא היו בעיר הבירה. הנשים כמעט ולא יצאו מן הכפר, קל וחומר הילדים. האוטובוסים עצרו, וכל יושבי האוטובוס יצאו במהירות, על-מנת לשאוף מעט אוויר צח. לאחר הליכה קצרה של כל בני הכפר, הם הגיעו למחנה. במחנה הם אמורים לשהות כמה שבועות קצרים. כל שלוש משפחות קיבלו אוהל. האוהל היה צפוף, כולם ישנו על מזרונים, צמודים אחד לשני כמו בקופסת סרדינים. הימים חלפו, וכל התושבים עוד היו במחנה, טרם הגיעה הישועה. המצב במחנה היה קשה מאוד. האוכל חולק במסורה. במרפאות הזמנית לא היו מספיק רופאים ותרופות. הרגע שילד אחד חלה במחלה, הצטרפו אליו כמה עשרות ילדים שנדבקו ממנו. כמובן שזקנים, תינוקות וחלשים מתו. הסבא של הילד היה אחד מהם. במחנה אחת האימהות ניסתה לפתוח סוג של בית ספר, כדי שהילדים לא ישתעממו ויעשו שטויות כל היום. אמו של הילד כבר איבדה את התקווה להגיע לארץ המובטחת. כולם דיברו על הכפר שהיה להם, ועכשיו הוא נותר נטוש. הם התגעגעו לנופים שנשקפו מהכפר, לשדות ולחיי הקהילה התוססים. כך עברו להם שנתיים במחנה והילד כבר היה בן 10, כשיום אחד הגיעו למחנה חיילים מהצבא הישראלי. הם סיפרו לראשי המחנה שהצליחו להשיג אישורי עלייה מממשלת אתיופיה לכל יושבי המחנה, ושעוד כמה ימים יעלו כולם על שלושים מטוסים לכיוון ישראל.

ההתרגשות במחנה הייתה רבה. אלה שכבר איבדו את התקווה, חזרו להחזיק בה, והם האמינו שעכשיו זה הולך לקרות, אחרי כל-כך הרבה שנים. כל המחנה- נשים, גברים וילדים יצאו בריקודים של שמחה לכבוד המאורע המרגש. כל המחנה שר ורקד.

כעבור שבוע רגע האמת הגיע. המחנה החל להתפנות מיושביו והחלה צעדה המונית לער שדה התעופה של אדיס אבבה. הילד שהלך בתוך המון הצועדים, ראה לפתע שהוא אינו נמצא ליד אימו. הוא לא שם לב- ואיבד אותה. הילד פנה לאחת האימהות, אמר לה שאיבד את אימו. האישה לקחה אותו לכיוון שדה התעופה, בתקווה שימצא את אימו. מנועי המטוסים נדלקו ברוב עוצמה, והגיע רגע עלייה למטוסי צה"ל. החיילים הורו לאנשים לעלות למטוס. הגיע תורו של הילד, ולפתע שמע צעקה רחוקה: "אדסו, אדסו איפה אתה?". הוא ידע שזו אימו, ופתאום ראה מרחוק יד מנופפת, הוא רץ לאימו וחייב אותה, הם עלו שניהם למטוס. המטוס היה צפוף והטיסה הייתה קשה, אך לאחר כמה שעות הם נחתו בישראל- בארץ המובטחת. על המטוס היו 1087 נוסעים- זהו שיא גינס. הם לא ניסו לשבור שיא גינס, הם רצו להגשים חלום.

רצוי ללמוד את הסיפור בע"פ, לספר אותו לאט ובאווירה מותחת.

חידון מילים בהמארת :

1. מאגיט (מטבת, סלון, מגש)
2. צירקה (ירח, שמש, מאכל אתיופי)
3. זלקלק (נחש, מלוכלך, מבולגן)
4. נבסו (נשיקה, נשמה, נביחה)
5. מדר (ארץ, מדף, עלה)
6. עלם (עולם, מורה, למד)
7. אנת (אמא, דודה, סבתא)
8. אבת (סבא, אבא, חבט)
9. סמאי (עיוור, חרש, שמייס)
01. זאף (מסיבה, עץ, עלה)
11. אבבה (סבא, נשיקה, פרח)

נספח נוסף – 'ברוכים הבאים' מאמרו של טומי לפיד 11.1.85 – על העלייה מאתיופיה ועליית הפלאשמורה.

ברוכים הבאים

בשבת היינו מוזמנים לארוחת צהריים רבת משתתפים אצל ידידים. אחרי החמ' אמרה גברת אחת: "כשכיל מה מכיאים אותם? אין לנו מספיק צרות?" וגברת אחרת השיבה: "טוב שמכיאים אותם דוקא עכשיו. שמעתי, שעומדים לגרש מהארץ את כל העוזרות הפיליפיניות".

מישהו ציחק כאי נוחות, יש להניח, כי שתי הגבירות ביטאו רחשי לב רבים. אבל אני משוכנע, כי הרוב המכריע של הציבור מוצא סיפוק עמוק בהכאת הפאלשים ארצה - ומצטער צער-רב על הפסקת עלייתם.

הייתי נוכח בעצרת האו"ם באותו לילה לבנים, בו החליטה כי הציונות היא תורה גזענית. אני זוכר את חייס הרצוג, אז שגרירנו באו"ם וכיום נשיא המדינה, כאחד מרגעיו היפים ביותר, קודע לעיני העצרת את מגילת האו"ם - כסמל למה שרוב העצרת עשה לאידיאלים הגלומים במגילה. כיום, מכל מדינות תבל, כל אותן מדינות שהצביעו נגדנו או נמנעו מהצבעה וגם אלה שהצביעו בעדנו, מכל מדינות העולם, כולל מדינות אירופה המערבית וארה"ב - ומדינות אפריקה! - ישראל היא האחד והיחידה העושה מאמצים אדירים כדי להציל מחרפת רעב - כושים.

רק היא, רק ישראל "הלבנה", "הגזענית", המוקצה שסמל כמייאוס, במעבה הכלכלי הקשה, במעבה החברתי הרעוע, כאשר אכטלה המונית מאיימת על עובדיו רק ישראל שולחת ציפורים גדולות כדי להביא אליה אלפי שחורים מזי רעב. נכון - אנחנו עושים זאת מפני שהם יהודים. אבל כיון מאור אלפי האתיופים שסכנת כליה מאיימת עליהם, יש רכבות נוצרים - וסוס מדינה נוצרית, בעולם הנוצרי הנאור, לא עשתה עדיין כל מאמץ, כדי להביא אליה את מוכי הגורל. לשלוח להם מזון - כן, לשגר אליהם צוותים רפואיים כן, אבל שישארו שם.

שוב אנחנו אור לגויים. ואחרי שנים הרכה, שוב אתה גאה להיות ישראלי.

הגברת שאכילת החמין בשבת היא המעשה היהודי ביותר שהיא עושה כל השנה, אינה מכינה, כי לכושים הללו, שיותר מאלפים שנה לא נטשו את אלוהיהם, יש יותר זכות מוסרית על האוץ הזאת, מאשר לה, על גילוניה הסאלוניים הגנובים מטרקליני המערב.

לא מפני שהם דתיים והיא לא, אלא מפני שהם סבלו בגלל יהדותם והיא לא. לא רק שימוש כבד חס וכבד קר אנחנו צריכים ללמד אותם, אלא גם הדלקת נירות חנוכה. זה חג שהם אינם מכירים, כי כבוא היוונים הם כבר לא היו כאן. ועכשיו הם חוזרים.

נעשיתי ציוני ביום בו ברחתי עם אמי, מגטו בודאפשט ולא היה לנו היכן להסתתר. הצו להרוג אותנו, ולא היה לנו, בכל העולם הגדול, איפה

להתחבא, וחזרנו לגטו.

מאז אני יודע שחייב להיות מקום על פני כדור הארץ, המשמשי מקלט לילד יהו שסכנה מאיימת על חייו, מנאצים או מרעב.

זוהי התורה על רגל אחת.

ברוכים הבאים, אחים שחורים, אתם עוזרים לנו להכין מדוע אנחנו כאן.

העלייה מברית המועצות, שבט ניצנים

”ארוסי באהבה”

רעיונות להצגה

1. **רעיון כללי:** להציג את ההתמודדות של העולים במהלך ההסתגלות לארץ שונה - לתרבות,

אקלים, עבודה, ממשל, התנהגות, מנהגים וכו', וכל זאת בצורה קומית.

זמן ומקום: אפשר שהמחזה יתרחש בקיבוץ, כדי להוסיף לאווירה הקומית והבדיחות הפנימיות, אך לא חייבים.

הזמן יכול להיות בהווה אך גם כמה שנים אחורה.

דמויות: קבוצה של כמה עולים חדשים (תלוי בכמות השחקנים), ועוד כמה תפקידים קטנים של דמויות הנפגשות עם

העולים (אפשר שאת הדמויות הקטנות, ישחקו העולים הרוסיים בהחלפת התלבושת והדיבור)

עלילה: ההצגה מגוללת את סיפורה של חבורת חברים שעלו ביחד מרוסיה והם כעת צריכים להתרגל אל ארצם החדשה-

ישראל. בתוך הסיפור אפשר לשלב את האווירה הקיבוצית. בארץ הם נתקלים בדברים חדשים ושונים לגמרי מהמציאות שהכירו עד כה. השינוי יכול להתחיל באקלים (העולים באים עם מעילים ופרוות אל החום הישראלי), במקומות העבודה (אנשים שעבדו במקצועות חופשיים ואקדמאים נאלצים לעבוד בעבודות פיזיות), לדוגמא - ברפת, בצורת הממשל (הדמוקרטיה הישראלית - קיבוצית לעומת הדיקטטורה הרוסית), במזג הישראלי החצוף והחם, לעומת הקרירות הרוסית. אפשר לחשוב על עוד כמה נקודות ונושאים מצחיקים שיוסיפו לאווירה הקומית. אפשר לעשות חזרות בזמן לתקופת שהותם ברוסיה ולהראות את המצב שם לעומת המצב פה באווירה קומית ומצחיקה (לא כדאי לעשות הרבה פלאשבקים כדי לא להתיש).

תפאורה: תפאורה בסיסית של ארץ ישראל: עצים, בתים ושדות וכו'.

2. **רעיון כללי:** לעקוב אחר סיפור חייה של לובה - הקופאית המפורסמת מ”ארץ נהדרת”, עולה חדשה מרוסיה הנאלצת

להסתגל בקושי רב, ודרך הדמות המפורסמת לעקוב אחרי מה שלא הראו בתוכנית.

זמן ומקום: ההווה. הסיפור מתחיל ברוסיה ועובר לארץ.

דמויות: לובה, וכל מיני דמויות שסובבות אותה (משפחה, חברים לעבודה, אנשים ברחוב וכו')

עלילה: לובה, הקופאית המפורסמת מ”ארץ נהדרת”, מספרת לקהל את סיפור חייה, ואת מה שלא ראינו בתוכנית.

הסיפור מתחיל בלידתה ברוסיה, עוקב אחר ילדותה ובגרותה ברוסיה, אחר הצלחתה הכלכלית, האושר והעושר שהיו שם לכאורה (!). היא מספרת את המניעים לעלייה, את התקוות. לאחר מכן היא עולה לארץ ועל כך בעיקר מתבססת על ההצגה. להראות את ההסתגלות הקשה, עם אופייה המיוחד והקומי של לובה - האופי הקשוח והנעלב. ניתן להראות את המפגש שלה עם אנשים ברחוב, במקום עבודתה כקופאית, בפגישה באחד המשרדים הממשלתיים בהם היא נתקלת בהרבה בירוקרטיה וכל מה שקשור בעלייה ושינוי החיים מקצה לקצה.

(קצוות נוספות)

- אפשר להשתמש בקטעים מתוך הראיון המצולם שערכו עם אריה קרול על מאמציו והישגיו בהבאת יהודים לארץ על אף הסכנות.
- ניתן להשתמש בסיפורו של נתן שרנסקי - אסיר ציון, ולספר את סיפורם של אסירי ציון.
- המוזיקה הרוסית בחלקה קצבית, ואפשר להיעזר בכך לקטעי ריקוד.

מסר פסיולויות

**בכ"ג ג'קופה וג'קופה י'שנה נקודת מיוחזג שדגן הנקודת מהיא מאיר כ"א הטוב ומגוכה מגנוצ'ים כ"א קיומי
מגורח ומצווג שבג'קופה מהיא... בעקבגא דמשיח הנקודת העיקריג היא אגא ישרא וממנה נובע כ"א
ומב'עדי מהיאחזוג בה, אין שום השפעה של קדושה בעולם.
-מרב חל"פ-**

רקע:

בשנות העשרים עם עלייתו של השלטון הקומוניסטי בברית המועצות חל ניתוק בין הקהילה היהודית בברית המועצות לעם היהודים ולמדינת ישראל בפרט. ניתוק זה לא היה מוחלט, ובמהלך השנים נעשו אינספור ניסיונות לחדש ולשמר את הקשר בין יהודי ברית המועצות למדינת ישראל.

התמוטטות המשטר הסובייטי בשנת 1990, הביאה לחידוש הקשר בין ישראל לקהילה היהודית, ולעלייתם של רבים ארצה.

בשנת 1952- הקים המוסד הישראלי ארגון בשם 'נתיב' שתפקידו היה להגיע אל היהודים בברית המועצות, ולשמר את זיקתם ליהדות ולמדינת ישראל. מאמץ כולל זה היה כרוך בסיכון רב הן של העובדים בארגון והן של היהודים עמם היו בקשר.

לאחר מלחמת ששת הימים, יהודים רבים מרוסיה רצו לעלות ארצה, תודות לארגון נתיב ולארגונים יהודים אחרים הייתה במשך השנים 1969-1973 עלייה מועטה של יהודים ארצה, וזאת בשל הסיבה שכל יציאה של אזרח מברית המועצות דרשה אישור של הק.ג.ב.

יהודים אשר ביקשו אישור עלייה, נקראו בוגדים, פוטרו מעבודותיהם והשנאה אליהם ברחוב הרוסי גברה. אלה שניתן להם אישור לעלות, נאלצו לוותר על כל רכושם ועלו בלא כלום ארצה. על העולים נאסר גם לקחת עמם ציוד אישי דוגמת אלבומי תמונות, תעודות זהות, נישואין וכו'.

יהודים שעלו לאחר התמוטטות המשטר הסובייטי יכלו לשמור על רכושם ואזרחותם. בשנת 1990 (עת נפילת המשטר וכינון הדמוקרטיה) הגיע גל עלייה גדול ארצה אשר הביא עמו כ – מליון עולים.

האינטרס של רבים מהעולים בעלייה זו היה פחות הרצון להגיע דווקא למדינת ישראל, אלא בער בהם הרצון לעזוב את ברית המועצות ולאו דווקא להגיע לישראל. הזיקה של רבים מהעולים למדינת ישראל וליהדות בפרט הייתה מעורפלת. כיהודים המעבר לארץ ישראל היה קל יותר מאשר לכל ארץ מערבית אחרת וכן הימצאותן של קרובי משפחה בארץ הקל על המעבר.

רוב העולים החדשים הגיעו לישראל בחפשם אחר מקום טוב יותר לחיות בו.

פסולה ראשונה: השלייה לארץ ישראל

חטרות:

- החניך יכיר את הסיבות שהביאו לעלייה מברית המועצות ואת פרטיה
- החניך יתוודע לקשיים שעמדו בפני העולים טרם עלייתם ארצה ואת הקשיים שניצבו בפניהם עת הגיעו ארצה.

מהלך הפעולה:

שלב א: משחק פתיחה משחק הכיסאות. יושבים במעגל כאשר כל חניך יושב על כסא. בוחרים מתנדב אשר עומד במרכז המעגל.

המטרה של החניך היא להתיישב על כסא פנוי, המטרה של הקבוצה למנוע ממנו לשבת. הכללים: מותר לזוז רק עם כיוון השעון, אסור לשני חניכים לשבת על כסא אחד, אסור לחניך אחד לשבת על שני כסאות. עושים כמה משחקים כאלה. באיזשהו שלב המדריך יפסיק את המשחק, יעבור לפעולה ובהמשך יחזור להתייחס למשחק.

שלב ב': המדריך יספר את סיפורו של שרנסקי (ראה נספח) שואלים את החניכים האם הם שמעו בעבר על העלייה מרוסיה, אם כן מה הם יודעים עליה? האם הם מכירים אנשים או מפורסמים שעלו מרוסיה? בפני איזה קשיים לפי דעתכם נתקלו העולים הרוסיים בבואם ארצה? בתור חברה קיבלנו לתוכנו את העולים החדשים או שמא בידלנו אותם ממנו?

שלב ג': המדריך יבחר שלושה חניכים, כל חניך ייצג עולה אחר ויספר את סיפורו (ראה נספח מס' 1) לאחר הקראת הקטעים, ישאל המדריך את החניכים:

- האם לפי דעתכם עשינו מספיק כחברה לקלוט את הרוסים?
- אם כן אילו דברים עשינו, אם טעינו היכן היו הטעויות?

שלב ד': חוזרים אל המשחק ששיחקנו בתחילת הפעולה. פונים אל החניך שעמד במרכז המעגל, שואלים אותו איך הוא הרגיש, האם אחרי המשחק הוא יכול להבין איך מרגיש אדם שרוצה להיכנס למקום כלשהו ולא רוצים לקבל אותו?

נספחים:

נספח מס' 1: סיפורו של שרנסקי

הוא ואשתו גרו בקומה השנייה בבית דירות גבוה בקצה של העיר.

החבר שלו גר במרחק של שני רחובות ממנו.

הם הכירו אחד את השני מגיל שמונה בערך, כשלמדו ביחד בבית הספר היסודי. הם היו שניים מתוך חמישה יהודים בכל הכיתה. מן הסתם שהיו חברים טובים. ועכשיו, כשהמצב החמיר, החליט החבר להצטרף למחתרת. הוא קרא גם לאנטולי שיצטרף אליו. שניהם האמינו שהם יוכלו לשנות את המצב הקשה. לפני כמה שנים הם ניסו להשיג אישור, כדי שיתנו להם לעלות, אבל הם התקבלו אצל השלטונות בטריקת דלת.

עכשיו, הפעילות שלהם היא כבר בלתי חוקית. הממשלה לא הרשתה לעסוק בפעילויות מהסוג הזה. הם פחדו שאותם אנשים יפילו את השלטון ויסיתו את העם. אז הם ירדו למחתרת.

תנועת הקיבוץ הדתי

באותה המחלוקת היו עוד כמה עשרות יהודים. יהודים שאכפת להם. הם התחלקו לקבוצות קטנות, על-פי מקום מגוריהם, והתפצלו לקיבוצים. פני כל המדינה. הם היו נפגשים פעם-פעמיים בשבוע, לפעמים אפילו יותר, בתקופות לחוצות. החבר שהיה גר במרחק שני רחובות, היה הולך ועומד מתחת לבניין של אנטולי, ושורק את השריקה הקבועה שלהם. (אפשר לעשות שריקה כלשהי). אנטולי היה יורד, והם הלכו ביחד לכיוון הדירה השכורה ששימשה לפעילות שלהם. הם הלכו בשקט, בלי לעורר את חשדות המקומיים. לאחר הליכה של כרבע שעה הם הגיעו לדירה, דפקו על הדלת את הדפיקה הסודית (אפשר לעשות דפיקה כלשהי), הדלת נפתחה ע"י חבר מחתרת אחר, והם נכנסו. כך היה כל הזמן.

ערב אחד, כשהלכו ביחד, חשו במשהו מוזר, הם הרגישו שעוקבים אחריהם, הם הסתובבו וראו מאחריהם שני אנשים שנראו כמו סוכני ק.ג.ב. הם נבהלו נורא. מאותו ערב הם החליטו שילכו כל אחד בנפרד. וכך היה: החבר היה מגיע לדירה, ולאחריו, כעבור כמה דקות, הגיע אנטולי. באותה הדירה הם בעיקר למדו עברית, וארגנו את פעילות המחתרת. הם ידעו שהזמן שלהם קצוב, ועוד מעט יגיעו אליהם השלטונות, ואז כל הפעילות תרד לטמיון. המחתרת הצליחה לשמור על סודיות מלאה, אך לאחר כמה חודשים הפעילות נתגלתה: זה היה עוד יום שגרתי בדירה השכורה, כשלפתע, נשמעה דפיקה על הדלת. אנטולי הסתכל בעינית הדלת, הוא ראה מולו שני סוכנים ק.ג.ב. כבר אי אפשר היה להתבלבל.

הסוכנים צעקו ברוסית שיפתחו את הדלת. אנטולי פתח את הדלת בהכנעה. הסוכנים נכנסו במהירות. הם הפכו את כל הדירה על-מנת לחפש ממצאים מחשידים. לא היה שם דבר מלבד מחברות עברית וכמה שלטים. זה הספיק להם. הם לקחו את כל מי שהיה בדירה היישר למעצר. כעבור כמה שבועות הורשע אנטולי בבית המשפט של מוסקבה באשמת ריגול, הסתה ופעולה אנטי-סובייטית. מובן שלא היה בהאשמות האלו דבר ולו חצי דבר. אנטולי בסך-הכל רצה לעלות לארץ. זה לא עניין אותם. הוא ידע את העונש שצפוי לו, אבל ניסה להדחיק ולהתפלל שזה לא יקרה.

אך זה קרה: אנטולי נשלח לסיביר, לעבודת כפייה בתנאים תת-אנושיים, למשך שנים רבות. הימים לא עברו, ואנטולי סבל שנים רבות. מדי פעם קיבל מכתבים מאשתו. היא סיפרה לו על הילדים והמשפחה, ועל כמה קשה לה בלעדיו, ושהשלטונות לא נותנים מנוחה. אנטולי ניסה לכתוב לה מכתבים מעודדים, גם אם לא תמיד סיפר את האמת. יום אחד קיבל מכתב מאשתו; היא כתבה לו, שסופסוף נותנים לה לעלות לארץ, ובעוד כמה ימים היא תצא במטוס לעבר ישראל. אנטולי שמח. תשע שנים ישב אנטולי בסיביר. הוא כונה "אסיר ציון", ויחד איתו היו כמה עשרות יהודים. עד שיום אחד הגיעה הישועה. אחרי מאמצים דיפלומטיים רבים, ובמסגרת עסקת חילוף שבויים, שוחרר אנטולי מהכלא בסיביר. הוא נסע דרך גרמניה והגיע לישראל- אל הבית.

רצוי ללמוד את הסיפור בעפ, לספר אותו לאט ובאווירה מותחת

נספח חס' ג: סיפורם של העולים:

1. היום בשעת ספרות מאכר' מוכר עס יואב מהכ'גה ע'א. שיחקנו כדורסל ובאיטשמו ע'אב יואב צעק ע'אי יוסי מסניח' ע'אב מ'אח'ר' א'מ'א'ק ו'מ'ג'ל'ר' ע'אי' א'מ'ר' ש'א'נ' יו'ע' ש'ז' ע'אב צ'ק א'ב' ע'ש'ט ע'אב מ'א'ח'ר' א'פ'ר'ט ע'א מ'כ'ש'ר' ע'אי' ב'ע'ר'ב' ס'פ'ר' ע'אמ'א א'ר' מ'ס'פ'ר' ו'א'מ'ר' א'ר' ש'מ' כ'ז' מ'צ'א ע'א ע'י'י' ו'א'ז' מ'א'ז' מ'ז'ה, מ'ר'י ב'יו'ס'י' ר'ע'פ'ו א'ו'ר'נו כ'א מ'ז'ן ב'ע'א ש'מ'י'נ' יו'ד'י'ם נ'ד'ש'נ' א'מ'ס'ר'י א'ר' מ'ע'ו'ב'ד'ה ש'א'נ'ח'נו יו'ד'י'ם ו'א'פ'ר'ט א'ר' נ'י'ר' ש'ב'ר' א'מ'א נ'א'ז'ה כ'א ע'ס' א'מ'ר' ע'א ב'מ'י'ח'ב'א מ'ז'י ש'י'ר'א א'ו'ר'נו ב'ע'א כ'א ש'מ' ע'אי'נ' א'מ'ר' ע'א מ'י'ו'ד'י'ם, א'ב' ע'ס כ'אן ע'א מ'פ'ס'י'ק'י'ם א'ר'ז'ו'ר' א'ו'ר'נו ו'מ'פ'ע'ס' ב'ע'א ש'א'נ'ח'נו מ'ו'ס'י'ם

אֲמִיגַר יְהוּדִי בְרוּסְיָה זֶה מִיָּגֶה קָלָה וְאֵס פֶּה בִּאֲרֵץ אֲמִיגַר חוּסִי זֶה קָלָה בְּסוּר מִקֶּרֶב הַעֲרֵץ אֲחֻלָּה וְאֵס הַקִּיבוץ הַדְּתִי
אֲנִי אֶלֶף אֲבִיר סֶפֶר חֲזָק, אֲנִי זֶה אֶסְפֶּר זָאֵר אֲחַז שְׁאֵל עֲלֵה חֲזָק אֲנִי אֵשֶׁת שְׁנֵי זָרִי בִּאֲרֵץ וְכֵן אֲמִי
כֹּחַ כֹּחַ.

2. שִׁירְדָנוּ מִכְבָּשֵׁן הַמְטוּס אֲבֵא עֶצֶר רִגֵּעַ וְנִשְׁק אֶת הָאֲדָמָה, הוּא לֹא הָאֲמִין שֶׁאֲנַחְנוּ בְּיִשְׂרָאֵל, בְּשָׁדָה הַתְּעוּפָה קִיבְלוּ אוֹתָנוּ
הָאֲנָשִׁים מִהֶסְכָּנוֹת הַיְּהוּדִית עִם דָּגְלֵי יִשְׂרָאֵל. מִשָּׁדָה הַתְּעוּפָה לִקְחוּ אוֹתָנוּ לְדִירָה שֶׁשְׂכָרָנוּ בְּעִזְרַת חֲבָרִים בְּחִיפָה. אֲבֵא וְאֲמֵא
הֵלְכוּ לְאוֹלֶפֶן לְלִמּוּד עִבְרִית וְאֲתִי רִשְׁמוּ לְבֵית סֵפֶר. הַחֲבָרִים מִהִכִּיתָה שָׁאֵלוּ אוֹתִי שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת עַל בְּרִית הַמוֹעֲצוֹת וְעַל
הַחַיִּים שָׁם, וְאֲנִי עֲנִיתִי לָהֶם עַל כָּל הַשְּׁאֵלוֹת.
אֲחֵרִי כִּמָּה חוֹדְשִׁים הָהוּרִים מִצְאוּ עֲבוּדָה דּוֹמָה לָמָּה שְׁהִיוּ בְרוּסְיָה, אֲנִי לְמַדְתִּי עִבְרִית עַל בּוֹרִיָּה, וְעַכְשֵׁיו אֲנִי מַחֲכָה שֶׁהַמְּבַטָּא
יַעֲזוּב אוֹתִי. יֵשׁ לִי כִּמָּה חֲבָרִים, וְכִמוֹנִי גַם לְהוֹרִי שֶׁהֲצִלְיוּ לְהַגְדִּיל אֶת מַעֲגַל הַחֲבָרִים שֶׁלָּהֶם. בְּבֵית הַסֵּפֶר כָּל הַזְּמַן
מְדַבְּרִים עַל הַצֶּבֶא, אֲמֵא סִיפֶרָה לִי שְׁכָאן הַצֶּבֶא הוּא לֹא כִּמוּ בְּבִרְת הַמוֹעֲצוֹת, הַחֲלֹטִיתִי שֶׁאֲהִיָּה טִיִּס, זֶה הַחֲלוּם שְׁלִי וְאוֹתוֹ
אֲנִי אֲגִשִּׁים.

3. הַשְּׁבֻעַ צִיִּינוּ חֲמֵשׁ שָׁנִים בָּאֶרֶץ, וְזֶה נִרְאָה שֶׁהַמְּצָב לֹא מִשְׁתַּפֵּר.
אֲנַחְנוּ עַדִּיִן גָּרִים בְּדִירָה הַקְּטָנָה שֶׁלָּנוּ בְּחִיפָה
וְהָהוּרִים שְׁלִי עוֹד לֹא מִצְאוּ עֲבוּדָה קְבוּעָה.
סִבְתָּא שְׁעֵלְתָה בִּיחָד אֵיתָנוּ לֹא מִפְּסִיקָה לְבִכּוֹת, וְאוֹמֶרֶת כָּל הַזְּמַן שֶׁהִיא רוֹצֶה
לְחַזֵּר לְבִרְת הַמוֹעֲצוֹת. בְּהַתְּחִלָּה הַתְּנַגְדִּית לְדַבְּרִיָּה אֲבָל כָּל שְׁעוֹבֵר הַזְּמַן,
וְאֲנִי רוֹאָה שֶׁאֲנַחְנוּ לֹא מִצְלִיחִים לְהַסְתֵּדֵר אֲנִי כִּבֵּר מִתְּחִיל לְחֻשׁוֹב כִּמוֹה.
הָהוּרִים שְׁלִי עוֹבְדִים קֶשֶׁה, אֲבָל אֲפִילוּ כֶּסֶף לְצֹאֵת עִם חֲבָרִים שֶׁלָּהֶם אֵין לָהֶם.
חוּץ מֵאֲלֶכֶס וְרוֹמָן שְׁעֵלוּ יַחַד אֵיתָנוּ אֵין לִי חֲבָרִים בָּאֶרֶץ, וְאִזּוֹ אֲנִי חוֹשֵׁב
שְׁאוּלִי בְּאֵמֶת כִּדָּאִי שֶׁנִּחְזָר לְחַיִּים הַקּוֹדְמִים שֶׁלָּנוּ בְרוּסְיָה.

פְּסוּלָה שְׁנִיָּה - תְּרָבוֹת וּסְטְרוֹטִיפִּי

”בעשרים השנים האחרונות הגיעו לישראל כמיליון יהודים מברית המועצות לשעבר.

בליבם נותר הרגש החם כלפי רוסיה.

ישראל התגלתה כמדינה הלא רוסית היחידה, שבה נשמעת השפה הרוסית ברחובותיה.

והתרבות הרוסית זורמת בעורקיה.

העולים העשירו את ישראל במדע, בתרבות, באמנות, ובספורט

הם העלו את ישראל הקטנה מבחינה גיאוגרפית לגדולה מבחינה מדעית ”

- שמעון פרס-

מטרות :

- הכרת התרבות הרוסית שהתגבשה במהלך השנים בישראל
- הסטיגמות המזוהות עם התרבות והעולים הרוסים שהגיעו מרוסיה

רקע:

העולים מחבר המדינות, הביאו עמם את הרצון לשמור על תרבותם. רבים מהם ראו את ההתחקות אחר התרבות המערבית כערך עליון, וראו עצמם כנציגי התרבות הרוסית. אשר לדעתם הייתה נעלה יותר מזו הישראלית. עובדה זו בשילוב העובדה שעולים רבים חיים בשכונות נפרדות, הביאו ליצירתה של תרבות רוסית-ישראלית, השונה מהתרבות הישראלית.

התרבות הרוסית הישראלית מאופיינת בשילוב של השפעות תרבותיות מרוסיה ומישראל יחד. תרבות זו גם אינה חלק מהתרבות הרוסית הכללית, משום שהיצירות באות בהקשרים ומתוך השפעות מגוונות וכך נוצרה לה מעין אוטונומיה תרבותית רוסית הכוללת ערוצי טלוויזיה, חנויות ספרים, קונצרטים, כתבי-עת, תיאטרון ועוד. אופייה החילוני של העלייה והניסיון לשמר גם את הרגלי האכילה, הביאה לפתיחתם של חנויות לממכר דברי מאכל הנמכרים ברוסיה, בזה גם כלול בשר חזיר. כיום התרבות הרוסית-ישראלית הינה חלק אינטגרלי, עמוק וחשוב מהתרבות הישראלית החדשה, ולא ניתן להתעלם ממנה. במהלך הפעולה נלמד על התרבות, המאפיינים הקשורים בה.

משחק פתיחה : המדריך יפרוש תמונות של מפורסמים שעלו מברית המועצות, וכן טבלה שתחולק לפי קטגוריות של:

פוליטיקה, מוסיקה, בידור,

כל קבוצה תצטרך לשים את התמונות שלה בקטגוריה המתאימה לה, קבוצה שתסיים ראשונה היא המנצחת. (תמונות של מפורסמים ראה נספח)

שמות המפורסמים: מרינה מקסימיליאן בלומין, ולאדי בליברג, ארקדי דוכין, לואי דובינצ'יק, אביגדור ליברמן, אנסטסיה מיכאלי, נתן שרנסקי, מרינה סולודקין, סשה דמידוב, אלכס אברבך, ולדימיר פרידמן, לובה מארץ נהדרת.

בתום המשימה, המדריך יעלה את הנקודה, שעל אף הקליטה הקשה שציפתה להם עם עלייתם ארצה, באופן יחסי העולים מברית המועצות הצליחו להשתלב כמעט בכל התחומים במדינה, הן בבידור, בפוליטיקה, ברפואה, במדע ועוד

- אפשר להעלות לדיון את הפרת הסטטוס קוו בעניין חנויות לממכר בשר חזיר. דבר זה יצר מהומה רבה, אשר בסופה הוחלט שחנויות אלה יהיו באזורי התעשייה.

איך אנחנו כחברה דתית צריכים להתייחס לעניין, האם זוהי באמת הפרה בוטה של דבר הקדוש לנו או שמא ניתן לתנועת הקיבוץ הדתי להתחשב בציבור זה?

חלק ב' :

סטריאוטיפים/ סטיגמות-

1. המדריך ייקח את התמונה של לובה וישאל את החניכים, מה הדמות הזו מייצגת?
2. האם הנקודות שהועלו הן בהכרח נכונות?
3. המדריך יחלק לכל חניך בלון ולורד, כל חניך יכתוב על הבלון סטיגמות שיש על רוסים. את הבלונים שומרים בתוך שקית אשפה גדולה בצד. (דג' לסטיגמות: כל הרוסים מאפיונרים, כל הרוסיות עובדות בסופר, ל 90% מהבנות הרוסיות קוראים יוליה...)
4. עכשיו לאחר שהעלינו את הסטיגמות על הרוסים, בואו נעצור ונחשוב רגע, עד כמה באמת אנחנו מכירים את העולים הרוסים ואת תרבות הפנאי שלהם?
 - האם ניסינו להכיר וללמוד לעמוק את התרבות הזו?
 - מדוע לפי דעתכם נוצרות סטיגמות?
 - למה סטיגמות ודעות קדומות יכולות לגרום?
 - מה ניתן לעשות כדי למנוע מצבים של סטיגמות ודעות קדומות?
5. עכשיו אחרי שהבהרנו את עניין הסטיגמות, אפשר להחזיר את הבלונים וכך ננפץ את הסטיגמות שיש לנו על העולים...

פסולת מס' 3 – הקיבוץ הדתי והעלייה הרוסית:

"מדינת ישראל היא לא ברירת מחדל אחרונה
היא בחירה מודעת, מועדפת. בשבילי היא חגיגה"
(אריה קרול ליהודי ברית המועצות)

אריה קרול, הידוע בכינוי 'אבי השליחים', היה ממייסדי קיבוץ סעד ופעיל ציבור למען יהודי ברית המועצות. היה מראשי ארגון נתיב. בנוסף לאלו פעל רבות למען ההתיישבות בנגב.

מטרות:

- החניך יכיר את תרומת תנועת הקיבוץ הדתי למפעל העלייה מברית המועצות.
- החניך יתוודע למערך החשאי שעמד מאחורי העלייה.

מהלך הפעולה:

שלב א': משחק פתיחה 'בולשביקים וציוניים' על משקל שוטרים וגנבים. מחלקים את החניכים לשתי קבוצות. הבולשביקים צריכים לתפוס את הציוניים ולשים אותם בכלא. ציוני כול לשחרר את חבר שלו בכך שנותן לו כף.

שלב ב': משחק 'הפוך בה' כל חניך מקבל שני קלפים (או קלף אחד דו צדדי) קלף אחד שאלה קלף שני תשובה. יושבים במעגל אחד החניכים שואל את השאלה שיש לו על הקלף, החניך שחושב שיש ברשותו את התשובה מקריא אותה, ושואל את השאלה שנמצאת אצלו וכן הלאה..

שאלות ותשובות לקלפים:

1. מה משמעות הביטוי 'בית ראשון במולדת'? מיזם לקליטה ראשונית של העולים מברית המועצות, של התנועה הקיבוצית. את המיזם הגה אריה קרול. המטרה הייתה להקל על העולים את הקליטה וההשתלבות בארץ. העולים קיבלו בתים חמים, משפחות מאמצות ואולפנים ללימוד עברית.
2. מהו ארגון 'נתיב'? שמו של גוף/ארגון חשאי, מטעם המוסד, תפקידו היה להגיע אל היהודים בברית המועצות ולעודד את זיקתם ליהדות ולארץ, פעילותם של העובדים בארגון נשתה תוך סיכון רב.
3. מה היה תפקידו של אריה קרול ב'נתיב'? קרול היה האחראי מטעם הארגון על כל הפעילות החשאית בתוך ברית המועצות. הוא שיגר שליחים רבים, ואף היה בעצמו שליח מרכזי אשר לא נח לרגע.
4. מי היו ה'נתיבים' ששיגר קרול לברית המועצות? התיירים היו השליחים שנסעו לברית המועצות. חברים רבים מהקבוצה שהיה ברשותם דרכונים זרים שימשו כשליחים.
5. מהו 'מסך הברזל'? מונח שטבע ראש ממשלת בריטניה וינסטון צ'רצ'יל ...
6. מה רצה אריה קרול מבן גוריון? לשגר שליחים, תיירים לברית המועצות שיפיצו בקרב היהודים ספרי לימוד, שירונים ותקליטים.
7. על מה קיבל אריה קרול פרס ישראל? על מפעל חיים - תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה. את הפרס קיבל בשנת תש"ס, 2000. ועדת הפרס בנימוקיה כתבה "הוא הפעיל מערכת אדירת ממדים, אשר תוך גילוי יוזמה, תושייה ומקוריות מחשבתית שיגרה אלפי חברים בתנועת נוער ציוניות ויהודים מתנדבים, לעיתים תוך סיכון אישי רב, כתיירים לברית המועצות".
8. האם הקיבוצים הדתיים קלטו לשורותיהם עולים מברית המועצות? כן, היה זה חלק מפרויקט בית ראשון במולדת. האולפנים הוצפו, היו לעולים משפחות מאמצות ובמשך עשרות שנים נמשך עמם הקשר.

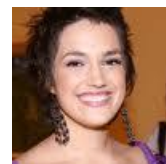
תחום הדרכה, מחלקת נוער וצעירים, תנועת הקיבוץ הדתי

תנועת הקיבוץ הדתי

נספחים:

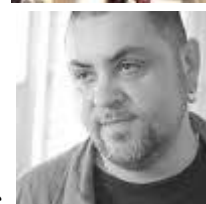
תמונות של מפורסמים שעלו מברית המועצות:

מירי אבנרי, אקטיביסטית באו"ם

זאקי בריק

ארקדי זוקין

אוזי זבין, זייט

אביגיל זיב, אביב

אניסה איכאלי

יהונתן שלבי

מירי סולובקין

אלון אבניז

אודי פרידמן

אודי פרידמן

אזמה

סיפור להעשרה:

מטרת הסיפור היא בהבנה של התהליכים שעברו חלק מהעולים עד שהגיעו ארצה, הריחוק, הניתוק מעולם היהדות, המצב הכלכלי הקשה בעקבות היטפלות השלטונות ליהודים. רבים מהעולים בעלייה מחבר העמים היו חסרי ידע בסיסי ביהדות, האם יש להאשים אותם בכך? צריך לזכור שבמשך השלטון הקומוניסטי נאסרה כל פעילות יהודית ציונית, דבר זה גרם לנתק קשה בין היהודים לשורשיהם. מה ניתן כדי להחזירם לשורשים?

המחברת/ו יח'מה אביב-סערניוביל

החלטתי לרשום את הדברים במחברת, כדי שאדע כיצד התחיל העניין.
אני ידעתי שמשוה מתרחש בבית: כל פעם שהייתי נכנס לחדר, היה אבא ממחיר כל מיני דברים במגירה נעולה. מעולם לא היו בכיתנו מגירות נעולות. הכל היה פתוח וגלוי; ועוד דבר: זה חודשים שבשעות הערב, כשאני שוכב במיטתי אני שומע את אימא ואבא מתלחשים ביניהם. אני מנסה להקשיב לדבריהם ואינני מצליח.

קינאתי בחברים שגרים משפחה שלמה בחדר אחד! לנו יש דירה יפה. כיוון שאבא רופא ואימא עובדת במעבדה, יש לנו דירה של שני חדרים ומטבח לחוד, כלי שכינים, ותמיד חשבתי שאנחנו עשירים. אך אבא הסביר לי, שאנחנו חיים יפה, מפני שיש לאבא ולאימא עבודה טובה. עוד לפני שנה גרה אתנו סבתא - אימא של אבא, עד שנפטרה.

אני אהבתי מאוד את סבתא; שהייתה אישה נפלאה וממנה למדתי קצת "יהדות". שמתי את המלה הזו במרכאות, מפני שכל מה שסבתא ידעה לספר לי, היה שבפסח אוכלים כופתאות ובחנוכה לביבות... לפעמים הייתה הולכת לבית-הכנסת וזויה לה סידור, שכל דף שלו היה קרוע. לא פעם שאלתי אותה, למה בברית-המועצות יש לכל העמים הקטנים ספרים כשפתם, ורק ליהודים אין. אני זוכר שסבתא הסתכלה בי בעיניה הנכונות כעצב רב ואמרה:
- זהו ווצ'קה, רק לנו, ליהודים, אין מדפיסים ספרים וכך אתה גדל, כלי לדעת לאיזה עם נפלא אתה משתייך.

עם סבתא דיברתי הרבה על היותי יהודי. ואילו עם אימא ואבא - לא! הם כאילו רצו להגן עלי מפני הסביבה. אני בהחלט מאשים את הורי, שלא סיפרו לי על היהדות. אסור היה להם להרחיק אותי מעמי. בהחלט אסור!

★

אתמול היה לי יום חשוב. זה כשבוע ימים, שבכל הערבים באים אלינו כעשרה אנשים, ולי אומרים להקדים לשכב לישון. אני שוכב במיטתי ושומע מהחדר הסמוך מליס מוזרות, בלתי מובנות.
אתמול, לאחר שהלכו האנשים, נכנס אבא לחדרי, וכשראה שאינני ישן, ישב על מיטתי ואמר:

- עליך לדעת זאת, כן. היום הגשתי בקשה לעלות לישראל.
הרגשתי שאני מתחיל לרעוד בכל גופי מרוב התרגשות.
- אתה חייב לדעת זאת - אמר אבא - יכול להיות להיות שיפטרו אותי מהעבודה; ייתכן שגם אימא תפוטרו. ואולי גם יסרכו להתיר לנו לעלות. בקיצור, יגיעו ימים קשים. דרך ארוכה עברתי עד שהגעתי להחלטה. עכשיו אני יודע שכדאי לשאת בסבל, בני: ייתכן שבקרוב נגיע לישראל, לארץ שבה נחיה עם בני עמנו, נדבר בשפתנו, השפה העברית. ודאי אתה מתפלל מה כל המפגשים האלה בדירחנו. זה כמה ימים שהשגנו את אלף מלים. זהו ספר הלימוד לשפה העברית. חברים צילמו את הספר ושלחו לנו העתק. אנחנו לומדים עברית מחברנו ישראל שיורד עברית. אבא הציע גם לי להצטרף לאולפן, מסכמחי ככל לב.

אחמול הייתי מצונן ונשארחי בבית. שכבתי במיטה וקראתי את "אוליבר טוויסט". בערב, קמתי מהמיטה והצטרפתי ללומדים. "אני לומד עברית, אתה לומד עברית" ... ולפתע, אינני יודע מה קרה לי, קמתי מהמיטה וכלי לומר דבר, יצאתי מהחדר ומיהרתי החוצה. בחוץ הייתה טופת שלג קשה. אני זוכר שהדבר הראשון שחשבתי עליו, היה ילדים שאין להם בית הם זגעים כשלי.

פתאום ראיתי דמות כלתי ברורה מהלכת לא הרחק ממני. כרגע הראשון נבולתי. אולי זה שיכור? כבר רציתי להיכנס הכיתה. ואז שמתי לב שהדמות מחקרת אלי. היה זה אדם כבן ארבעים. הוא פנה אלי בקול מתוק ומנומס: "הגד לי, נערי, האם אתה גר בבית הזה?" צליל קולו היה חשוד בעיני.

- כן
- אז אולי תוכל לומר לי, מה מתרחש היום בדירתו של הדוקטור?
- אה, חוגגים יום הולדת לאבא - שיקרתי לאיש, בלי כל נקיפת מצפון. לא היה לי ספק. האיש הוא מאנשי הנ.ק.וו.ד. חשתי כסכנה: אם ייכנס עכשיו לביתנו, וימצא את "האולפן" ללימוד עברית...
ידעתי שעלי לפעול במהירות; עלי להזהיר את האנשים... קראתי לאיש: "אדוני, ראה! שם קוראים לך!"
האיש הסתובב. באמת עמד שם אדם שעשה סימנים משונים בידים. הוא פנה לעבר הדמות ואני - רצתי אל בית הורי והצלחתי לצעוק:
"הסתירו הכל, עוקבים אחרינו."
כעבור כמה רגעים נכנס האיש לדירתנו. פנה אלי בקול כעוס ואמר:

- היה זה סחם שיכור. הוא בכלל לא קרא לי!
הודיתי בליבי לאותו שיכור.
- הנער הזה אמר לי שאתם חוגגים כאן "יום הולדת", אבל אינני רואה כלל משקאות! אמר האיש בלגלוג.
- באמת מה קרה? - קרא אבא לאימא, שהגיעה בו כרגע כשמגש גדול של משקאות בידה.
- אולי תצטרף אלינו לשמחה, חבר - אמר לו אבא, כשהוא מושיט לאיש כוסית וודקה.
- לא תודה. אני ממחר - ענה האיש ויצא, כשקול טריקת הדלת מהדהד באזנינו.

★

זה הערב הראשון שלא יצאתי לשמירה. הוחלט להעביר את "האולפן" לבית אחר, כיוון שאותו טיפוס משונה הופיע כבר מספר פעמים אצלנו. אבא כבר פוטר מהעבודה. הוא מחפש עבודה אחרת. אך אין זה קל למצוא פרנסה, כשידוע שפוטר בגלל רצונו לעלות לישראל. כמה חודשים נחכה להחר יציאה? אולי נקבל סירוב?
כלפי חוץ אבא שקט, אך אני יודע מה עובר עליו. אימא עדיין עובדת. מי יודע כמה זמן תעבוד. אני יודע שהמצב ילך ויחמיר. אני מרגיש זאת.

עליית יהודי צפון אפריקה (מרוקו, תוניסיה ואלג'יר). שבט מעלות

”אֶזְרָחִי זֶה כִּי אֲחִי”

רעיונות להצגה

1. רעיון כללי: לתאר את חייהם של קבוצת עולים מצפון אפריקה שנשלחו מטעם מדינת ישראל להתיישבות חדשה ומבודדת.

זמן ומקום: באמצע המדבר בסוף שנות החמישים.

דמויות: אנשי העיירה (מבוגרים, ילדים, זקנים, בעלי מקצועות וכו').

עלילה: קבוצה של עולים מצפון אפריקה נשלחת ע"י משרד השיכון אל התיישבות חדשה.

לעולים לא נאמר יותר מזה, ולאחר זמן קצר הם מגיעים למקום נידח באמצע המדבר, בו הם נשלחים להקים יישוב (שלימים ייקרא ירוחם, או דימונה, ערד, אופקים, נתיבות, שדרות וכד'). הם מתחילים להקים את היישוב מאפס, ובתוך החולות נרקמים חיי קהילה מעניינים ותוססים המשולבים ברגשי נחיתות קשים. ניתן לתאר באריכות את היחסים שבין האנשים ואת טענותיהם לממשל, בניסיונותיהם ליצור יישוב מאפס (למען האופטימיות אפשר שבסוף עיירת הפיתוח אכן תהיה משגשגת ופורחת).

תפאורה: תפאורה של מדבר צחיח ועזוב. אפשר לשים שלט ישן שמכוון לסוף העולם.

אפשרות לתוספת: כדי להעשיר את ההצגה ולהוסיף עניין לעלילה, אפשר שהקמת העיירה תהיה מעין תוכנית "האח הגדול", בה משתתפים העולים בעל כורחם, כאשר מפיקי התוכנית הם הממשלה שכל הזמן צופה בהם ובוחנת אותם.

2. רעיון כללי: הצגה המבוססת על כמה מהשירים במחזמר "סאלח שבתי" - המתאר את העלייה

והחיים במעברות

זמן ומקום: במעברה בתחילת שנות החמישים

דמויות: סאלח, אשתו, בניו ובנותיו, אנשי המעברה

עלילה: ההצגה מתרחשת בתוך המעברה לאחר העלייה ההמונית מארצות ערב

בתוך המעברה חי סאלח עם משפחתו בהרגשה של נחיתות קשה והקושי להבין את המציאות והבירוקרטיה. מומלץ להשתמש בעיקר בשירים, או אפילו להמחזם מכיוון שהם מתמצתים בצורה הטובה ביותר את החיים במעברות

תפאורה: לנסות ליצור מראה מינימאלי של מעברה עם אוהלים קטנים, לכלוך, בוץ ועוני.

(קריאת נוסח)

- אפשר להשתמש בבגדים המרוקאים המסורתיים - הם מכניסים הרבה צבע ואוטנטיות.
- מומלץ ליצוק קטעי מעבר או תנועה בשילוב של המוזיקה המרוקאית/המזרחית כדי להכניס קצב.

מסר פסילווית

קריה יפיה

קריה יפיה משוש לעריה
עיר נאמנה את למלכה ושריה
יום אוקרה יפעת רבת צבאיה
לה קלתה נפשי לשכון חצריה
מי יתני נא אעוף כמו יונים
אשק אבני אחרון עפריה
לא שקטה נפשי מיום נדוד רעה
מיום גלות בנים מבית מגריה
אפיל תחנתי לפני אדון עולם
ימים שעריה יבנה דביריה
נראה בשמחת כימי שנות עולם
עת בוא ישועתה לבנות גרריה
אז תשמחי לעד וקטח תשבי
ירב שלום בניה מפל עבריה.

לקוט שירי חומן
מהדורת יהודה רצהבי, ספריית דורות

רקע :

עלייה שהתקיימה בין השנים 1948-1953
עם קום המדינה היה מספר היהודים שחיו בצפון אפריקה קרוב ל- 400 אלף, כאשר הריכוז היהודי הגדול ביותר היה במרוקו. מאז ומתמיד שמרו יהודי מרוקו על זיקה עמוקה לארץ ישראל ולאורך השנים התקיימה עלייה מקרב יהודי מרוקו לארץ.
בימי שלטון המנדט הבריטי בארץ ישראל, והחסות הצרפתית על צפון אפריקה הוגבלה העלייה ארצה. בימי מלחמת העולם השנייה ולאחריה הורע מצב היהודים במרוקו בשל עליית שלטון פרו נאצי, ומהארץ נשלחו שליחים כדי לארגן משם עליה בילתי לגאלית (העפלה) לארץ ישראל. יהודים כונסו בחשאי במחנות מעבר באלג'יר ומשם עלו לארץ (1947) באוניית המעפילים 'יהודה הלוי'.
עם הקמת המדינה, יהודים רבים בצפון אפריקה ביקשו לעלות ארצה, ובשל כך נפתו מחנות מעבר במרוקו ובתוניסיה. בין השנים 1948-1951 עלו לארץ כארבעים אלף יהודים מצפון אפריקה.
לאחר מכן העלייה הלכה והתמעטה, בעיקר בשל קשיים עצומים בקליטת העליה ההמונית שצינו את מדינת ישראל באותן שנים ואולם, כארבע שנים מאוחר יותר, בשנת 1955 כשהיה נראה כי מדינות צפון אפריקה הולכות לקבל עצמאות ולהיות תחת שלטון מוסלמי התחדשה העלייה הגדולה ממרוקו, ממנה עלו קרוב ל- 35 אלף אלף יהודים.
בניגוד לניצולי השואה שהגיעו לארץ כתוצאה מן הצורך לברוח מאימת השלטון הנאצי ואחר כך כתוצאה מן החורבן האישי והקהילתי שהיה מנת חלקם, וההבנה בצורך לחיות במדינת היהודים, יהודי צפון אפריקה לא נרדפו ככלל על ידי שכניהם המוסלמים, ועלייתם לא הייתה בבחינת הצלה מחרב המונפת עליהם. יהודים אלה הגיעו ארצה בחוסר כל כדוגמת ניצולי השואה.
עלייה זו הגיעה ארצה ללא הנהגתה הרוחנית והמדינית, ללא ראשי הקהילה, רבנים, חכמי הקהילה, ובעלי ההון, אשר פנו לצרפת, ארה"ב ועוד. רבים מן העולים באו משכבות חברתיות- כלכליות חלשות, מן העמד, מהם חולים וקשישים רבים. כל אלו עשו את קליטתם במדינת ישראל לקשה עוד יותר.

התנועה הקיבוצית

היה ניסיון לארגן עלייה של בני נוער, אך ההיענות הייתה מועטה וניסיון זה כשל במידה רבה. מקצתם של בני הנוער נקלטו בארץ, אחרים שוטטו בערים בחוסר מעשה וסופם שירדו מהארץ וחזרו למרוקו. בהגיעם ארצה נתקלו העולים בקשיים רבים, כאשר העלייה מרוקו אופיינה בקשיים ייחודיים לה. העולים החדשים שוכנו במעברות, שם חיו בתנאים קשים של מחסור, אבטלה ומצוקה חברתית, אובדן הכבוד והסמכות של ההורים והמנהיגים הרוחניים וזלזול במורשתם, פערי תרבות, אורחות חיים ומחשבה שלא היו מוכרים ומובנים לרבים מעולי אירופה. על רקע כל זה נוצרה אפליה גלויה וסמויה מצד צבור הרוב והממסד האשכנזי. המציאות הקשה עוררה תסיסה במעברות ברחבי הארץ ולהתעוררותה של מחאה ציבורית רחבה מצד עולי צפון אפריקה ובמיוחד מצד העולים ממרוקו. בשנים הראשונות לקום המדינה הייתה קיימת מדיניות 'פיזור' האוכלוסייה באזורי ספר, לרוב אזורים חקלאיים, המרוחקים ממרכז הארץ וממרכזים עירוניים. רבים מן העולים נשלחו לשם לאחר שעזבו את המעברה. אי התאמתם של העולים מצפון אפריקה לחיים המבוססים על עבודת אדמה, מצוקתם הכלכלית, בידודם וריחוקם ממרכזים עירוניים הביאו לגלי עזיבה של ישובי הספר, אז החל מאבק של הגורמים המיישבים שניסו להילחם בתופעה של עזיבת יישובי הספר, אשר התפרש כ כסירוב להשתתף במפעלים של יישוב וייחוד הארץ שהמדינה הועידה להם.. עניין שעוד יותר הגביר את הניכור בין העולים לציבור הוותיק

כתוצאה מן המחאה האקטיבית כנגד האפליה החברתית והכלכלית נולדה בין השאר תנועת 'הפנתרים השחורים' אשר הציבה לעצמה מטרה של קידום מצבם החברתי של עולי צפון אפריקה, ותפיסת מקום של כבוד והשפעה בחברה הישראלית. ניצחונם הגדול בא לידי ביטוי ב'מהפך' בבחירות של 1977 אז הצליחו להדיח את מפא"י מהשלטון והעלו את הליכוד בראשות מנחם בגין.

פְּעוּלָה נס' ו היכרות עם העלייה

מטרות:

- החניך יתוודע לסיפור עליית היהודים מצפון אפריקה.
- החניך ילמד על המעברות ועיירות הפיתוח ויבין לשם מה הוקמו.
- החניך ילמד על הקושי עמו התמודדו העולים בבואם ארצה.

מהלך הפעולה:

- משחק פתיחה שמטרתו להכיר מושגים ומיקומם: מפה אילמת, המדריך יחלק את החניכים לשתי קבוצות, כל קבוצה תקבל מפה אילמת וכרטיסיות עם שמות של מעברות ועיירות הפיתוח. המטרה להציב את היישובים על המפה. קבוצה שמסיימת ראשונה, היא הזוכה.
- בתום המשחק המדריך ישאל את החניכים האם מעברה ועיירת פיתוח הם מושגים המוכרים להם? נסו לשער מה זה מעברה? מה תפקידה? למי היא נועדה? שער מה הן ערי פיתוח? למה הממשלה החליטה על הקמתן? היכן הן מוקמו? שער מדוע מוקמו דווקא שם? האם עיירות הפיתוח קיימות גם היום? את מי הן מאכלסות?
- המדריך יספר בקצרה את הרקע לעלייה של יהודי צפון אפריקה.
- המדריך יחלק לחניכים את החלק הראשון של הסיפור 'פקעת הפצועים הזאת' מאת בתיה גור. בסיום הקריאה המדריך ישאל את החניכים: מה הייתם מרגישים אילו הייתם במקום אורי?, האם הייתם חוזרים לעזור למשפחה?, האם מוכר לכם סיפור דומה?
- המדריך יחלק לחניכים את החלק השני של הסיפור.
- בסוף הקריאה ישאל המדריך את החניכים, האם ניתן להבין מן הסיפור את שהתרחש בנפשם של העולים החדשים? האם כעת כשרואים את התמונה כולה אפשר להבין את התלונות הרבות של העולים?
- נחזור למשחק מתחילת הפעולה. המדריך יסביר שכשבאו העולים ארצה כחלק מהמדיניות ליישב את כל הארץ הם נשלחו לאזורי הגבול והספר שהיו נידחים ודבר לא היה שם. העולים שכל השנים חלמו על ארץ זבת חלב ודבש נתקלו בחיים קשים הרחוקים מחלומותיהם.

נקעת הפצועים/ בתיה גור

חלק א'

האם מקורו של הפצע בשערי מחנה העלייה במרסיי? או במגע הראשון עם אדמת א"י? או שמא רק באותה שעת דמדומים בשנת 1957 במעלות, שעה שכמותה היו רבות בכל עיירות הפיתוח בין 1951-1965 אז, בדמדומים במעלות, המתין אורי, מנהל בית ספר יסודי של מעלות בפתח הבית החדש שנבנה כדי לאכלס את העולים החדשים. הוא עזר להם לרדת מהמשאית ולשאת פנימה את החבילות הקשורות ראשונה, לפני כולם הלכה האם.

אורי חיכה להם בהתרגשות. הם היו המשפחה הראשונה שקלט. היה לו חזון. למנהל בית ספר, הוא דימה בנפשו כיצד תיפול המשפחה על צווארו, איך תיגע האשה בהתרגשות ובהכרת תודה בקירות הדירה. איך תמשש את הבד שכיסה את המזרונים החדשים, שהמתינו על מיטות הסוכנות החדשות. הכל היה מוכן, יאמר אחר כך אורי בפליאה. מיטות ושולחן וכיסאות ואפילו נורות בחדרים.

האשה נכנסה לדירה, והניחה סמוך לפתח את החבילות שהחזיקה. בעלה החרה החזיק אחריה, וכך עשו גם הילדים, שישה וביניהם התינוק, שכמו בשירי אותה תקופה, היה בזרועות הבת הגדולה, בת העשר. בכבוד נכנסו פנימה גם זוג זקנים. הסבא, הסבתא, הורי האשה. איש לא אמר דבר. החבילות נערמו בפינה ליד הכניסה.

אורי שהיה בדרכו לקלוט עוד חמש משפחות נוספות באותו הערב, לא יכול היה לשאת את השתיקה הכבדה. הוא הביט בקערת הפירות שהכין ובאה שלחצה על מתג החשמל האור לא נדלק. רק למחרת עתידים היו לחבר את הדירה לרשת החשמל. בעודו ממתין שם לקריאת גיל והתרגשות לתמונה שהייתה בתודעתו, זו שנבנתה מימי הקולנוע של אותן שנים, אמרה אשה "אין חשמל" ופרצה בבכי. גם התינוק, שהיה בזרועות אחותו הגדולה, שראשה היה עטוף מטפחת לבנה, פרץ ביבבה.

למה את בוכה? שאל מנהל בית הספר, בחור בן 25, בחוסר אונים, האשה המשיכה לבכות ולא השיבה. בזה אחר זה התיישבו הילדים על קצה המיטה, הסבתא התיישבה על אחד הכסאות שהיה סביב לשולחן האוכל שהכינו למענם, אבל האשה בכתה בקול. התינוק נרגע, והצליל היחיד שנשמע היה קול בכיה של האם. בצרפתית חזר ושאל "למה את בוכה?" חזר ושאל, שומע את עצמו בתדהמה שבקולו. לבסוף אחרי ששאל בפעם הרביעית וכל הילדים עמדו וציפו לתגובתה, הרימה האשה את עיניה ואמרה לו במבוכה: "כי אין חשמל". את התסכול שהציף אותו כבש בו ברגע. הוא הצביע על חבילת הנרות ואמר בקול מרגיע "מחר כבר יהיה חשמל, הערב יהיו נרות". אבל היא התבוננה סביבה ולא חדלה לבכות. עיניה שוטטו על הקירות המסויידים לבן, אל פני הילדים שדומה היה שלא הבחינה בהם, אל המיטות. עדיין עמדה ליד מתג החשמל, והבכי לא פסק. נואש מלראות את גילויי השמחה שלהם ציפה, נואש מהכרת התודה ומצלילים אפשריים של 'הבה נגילה' שהתרוצצו בדמיונו, אמר דברים מרגיעים עמומים, סקר שוב את הדירה ואז אז לדרכו. בלב כבד, לקלוט חמש משפחות נוספות. בווריאציות שונות חזרה התמונה חמש פעמים במהלך הערב הוא קיבל משפחות שירדו מהמשאית. ואף לא אחת הביעה שמחה, הכרת תודה. אף לא אשה אחת התפעלה מצחות הקירות, מקבלת פנים אוהדת, מחומה. שנים רבות עוד הציפה את אורי מרירות בכל פעם שנזכר בתמונת הערב הראשון. הוא ידבר על אכזבה שהייתה לו, אפילו על עלבון.

חלק ב'

תנועת הקיבוץ הדתי

שלושים שנה צריכות היו לעבור כדי שיבין מה קרה שם. רק כשעבר הוא בעצמו חוויה של דיס אוריינטציה ידע לפרש מחדש את אירועי הערב ההוא. כששיפץ את ביתו שלו, אמר עכשיו אורי, זכר את האשה במעלות. במשך חודשים תמימים היו חפציו מפוזרים בכל מיני פינות לא ידועות לא מוכרות לו. צריך היה שיעמוד, לאחר שהיה הבית משופץ, ויביט בקיר שפעם הייתה בו הדלת או אולי ברגע אחר שבו חיפש את מגירת שולחן הכתיבה, שפנה לזווית שונה מתמיד, אז אולי כשהתעורר בבוקר ומצא את עצמו מביט אל קיר חדש שמעולם לא ישן מולו קודם לכן. אז נזכר בלילה ההוא, במעלות, שוב שמע את קולה הכואב של האשה החוזרת ואומרת "אבל אין חשמל", שוב שמע את תשובותיו, מעט צרודות מהתרגשות ומניסיון לשכנע שחשמל יהיה, שיש הכל ורק אז הבין.

ורק אז יאמר שלא היו לה לאשה הכלים לומר את שחשה כמו ילד קטן תירצה לעצמה דברים שהיא עצמה לא הבינה, היא עצמה לא ידעה מה היה הצער שעטף אותה אז. מה היו מקורותיו. היא לא בכתה בגלל מתג החשמל שלא הביא את האור. בכתה משום שהנחת החבילות בפתח הדירה הנקייה, החדשה, פירושה היה פרידה מהעולם שעזבה, מפני שלעולם לא תשוב לראות את העץ שהיה בחצרה. היא בכתה משום שלא ידעה היכן יהיה בעלה בבוקר, לאן יילכו הילדים. אבל לומר זאת לא הייתה מסוגלת משום שהיא עצמה לא ידעה בדיוק מה הרגישה ומדוע.

לא היה לה הריחוק הדרוש ברגע ההווה כדי להבין דברים כמו אלה ואורי הצעיר, מבוני הארץ ומקימיה גם הוא לא יכל להבין זאת. שבוי בתוך טיפוס החלוץ הקולט, המתין בהתרגשות למילוי ציפיות שלו, רק אחרי שלושים שנה יאמר, מכה על חטא, שבאותו ערב המתין בהתרגשות ובשמחה לערב שירה בחברת מדריכים ישראלים, חבריו, וכי בשבילו היה בכול דברם שהתרחש בארץ רק חדוות החדש. הוא יכול אפילו לשאול את עצמו איך היה הוא מרגיש במקומה. הוא דבק במפח נפש ובאכזבה. וברגע ההוא של שבירות צפיות וודאי שלא נתן את דעתו על הבעות הפנים של הילדים, העדים לחוסר האונים שבבכי אימם ולאובדן העצות של אביהם השותק.

פסוק מס' 2: סצנות ואיך שכן נולדות.

מטרות:

- החניך יבין את המשמעות של סטריאוטיפים וסטיגמות וינסה להבין מדוע הם נוצרים
- החניך יראה שגם הוא לעיתים חושב לפי סטיגמות ויבין את הנזק שיוצרות הסטיגמות

מהלך הפעולה:

א. המדריך יספר מס' בדיחות על מרוקאים ???

דג' לבדיחות:

- מה ההבדל בין מרוקאי לבטרייה? לבטרייה יש גם פלוס..
 - מה ההבדל בין מרוקאי לאנטנה? אנטנה קולטת..
 - למה אין טייסים מרוקאים? כי הם לא יכולים שלא לשים את היד על החלון כשהם נוהגים.
 - מה הדבר הכי ארוך והכי ממושך אצל המרוקאי? כיתה א'.
 - כשמרוקאי נולד הוא מקבל במתנה גורמט, כשהוא מגיע לגיל מצווה הוא מקבל עוד אחד, ובגיל 18 בא שוטר ומחבר את שניהם
 - מה הבעיה בלהיות מרוקאי וכורדי? אתה עצבני ולא יודע למה.
- ב. החניכים יצטרכו לתאר את הרגשתם מן הבדיחות ששמעו, מה המכנה המשותף של רוב הבדיחות (קוצר שיכלם, לכאורה, של המרוקאים, אופיים העצבני). האם נכון להדביק תכונה משותפת לקבוצת אנשים? האם אין פרטים שונים? איך קוראים ל"הדבקת" תכונה לציבור שלם?
- ג. המדריך ידבר על משמעות המונח סטריאוטיפ= העתק מדויק, דומה בדיוק לקודם (היהודים הם חכמים; ליהודים אף ארוך; הפרסים קמצנים) סטריאוטיפ שלילי הוא סטיגמה. סטיגמה= הכתמה, נתינת אות קלון
- סטגמה וסטריאוטיפים נובעים הרבה פעמים מבורות ומדעות קדומות שיש לבני אדם שאינם מבוססים במציאות
- איזה סטריאוטיפים / דעות קדומות / סטיגמות מוכרות לכם? .
- דג' לסטיגמות:

- רומנים גנבים
- פרסים קמצנים
- חרדים פרזיטים

ד. המדריך יפתח דיון במהלכו יגעו בנק' הבאות:

- מדוע סטיגמות נוצרות?
- האם גם אנחנו יוצרים סטיגמות או פועלים בהתאם להם מתי בני אדם משתמשים
- מה הנזק שדעות קדומות וסטגמות יכולות לגרום?
- מה ניתן לעשות כדי למנוע מצבים של סטיגמות ודעות קדומות?

לסיכום: פעמים רבות אנחנו מכלילים קבוצה שלמה בכך שאנו מדביקים עליה סטיגמות. לרוב הסטיגמות הקיבוץ הדתי מבוססת על דעות קדומות וקשה מאד להיפטר מהן. הנזק שעושות הסטיגמות הוא רב. חשוב מאד שכל אחד ואחת מאיתנו בפעם הבאה שמחלקים סטיגמות לחשוב מה התכלית שלהן והאם הן באמת הכרחיות..

פסוק מס' 3: הקצה"צ והעל"ה מצפון אפריקה

רקע: בקבה"ד היו ציפיות רבות מעולי צפון אפריקה, האמונה הייתה שאופייה המסורתי של עלייה זו תמשוך את העולים אל הקיבוץ. את המבוגרים לא ביקשו לחנך לחלוציות, אך האמינו שהנוער עשוי להצטרף.

היו ניסיונות רבים לקלוט את העולים בקיבוצים, אך רוב הניסיונות עלו בתוהו בשל שילוב של מספר גורמים. גם הקיבוצים עצמם היו מצויים במשבר פנימי. בנוסף הבדלי התרבות הגדולים בין העולים לבין הוותיקים הם שמנעו את השתלבותם של הבאים בעלייה זו בקיבוצים.

מטרות:

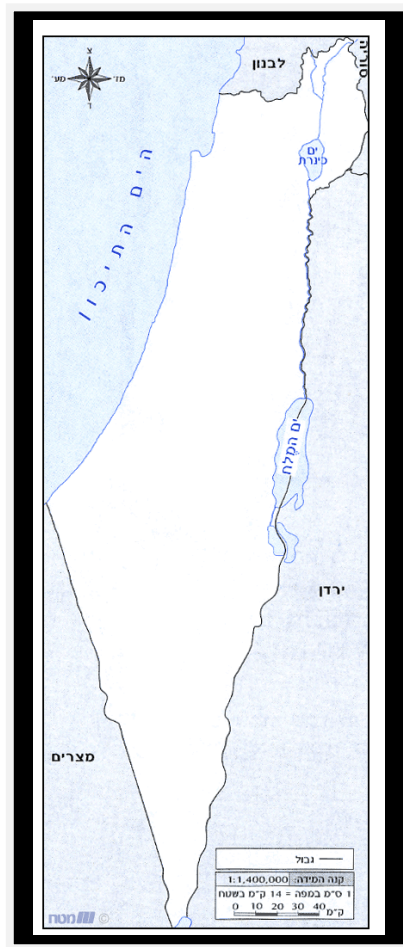
- החניך יכיר את המאמצים שעשה הקיבוץ הדתי בניסיון לקלוט לשורותיו את העולים מצפון אפריקה.
- החניך ילמד פרטים כלליים נוספים אודות העלייה.

מהלך הפעולה:

- המדריך יספר בקצרה על מאמצי הקיבוץ הדתי לקלוט את העולים מצפון אפריקה.
- משחק סולמות וחבלים.

נספחים:

לפעולה מס' 1 מפה אילמת:

סולמות וחבלים

סוף	!	?	!	?	!
→	?	!	?	!	?
↑	!	?	!	?	!
→	?	!	?	!	?
↑	!	?	!	?	!

סולמות וחבלים – עֲיִיב מִצֵּיבִין אֶפְרַיִם

מקרא: בכל פעם שהגעת לאחד מהסימונים הבאים עליך לקחת קלף מהקופה הנכונה (לכל ציור יהיה קופה משלו) ולעשות את שביקשו ממך...

- קיבלת הפתעה. לרוב שיר. רצוי להדפיס על דף יפה ולקשור בסרט.

- שאלה. עליך לענות על השאלה. אם לא ענית נכון אתה לא עולה בסולם. שימו לב שיש מקומות בהם יש שאלה בלי סולם.

- הידעת. כרטיסיות להעשרה.

- אם הגעת למשבצת של ראש הנחש אתה מתפתל חזרה למשבצת בה נמצא זנבו.

- סולם מעלה אותך כמה משבצות למעלה במידה וענית על התשובה נכונה.

- עליך לקחת קלף מהקופה ולחכות תור נוסף...

שאלות עזריה מלפני אפריקה:

1. ראשוני העולים שהגיעו כגרעינים לקבה"ד הגיעו מטריפולי, נכון או לא נכון? נכון
2. באיזה ארבעה קיבוצים נקלטו העולים מטריפולי? שדה-אליהו, עין-הנציב, יבנה ובארות יצחק.
3. האם העולים מטריפולי הצליחו להשתלב בקיבוצים? לא, ובעקבות כישלון זה פסקו המאמצים לארגן קבוצות נוספות מלוב.
4. מי הייתה קבוצת 'שחר' והיכן התיישבה? קבוצה של עולים מארצות המזרח, אשר רצתה להקים קיבוץ דתי, חבריה הוכשרו במשקים, הפנימו את רעיון תורה ועבודה ופעלו להגשמת הקבוצה התיישבה בגליל העליון, אך בסופו של דבר לא הצליחה לשרוד.
5. מה היה מבצע 'עזרא ונחמיה'? המבצע להעלאת יהודי עיראק.
6. מאיפה הגיעו העולים ממבצע 'מרבד הקסמים'? מתימן.
7. מה הייתה פרשת ילדי תימן? כינוי לפרשת היעלמותם של פעוטות בני עולים חדשים בעיקר מתימן, בין השנים 1948-1954. ביסודה של הפרשה עומדת טענת ההורים שילדיהם נעלמו מבלי שקיבלו מידע מוסמך על שעלה בגורלם.
8. ציין שמות של שלוש מעברות שהוקמו לשיכון העולים עמישב, הכפר הירוק, בית שאן, עפולה, ירוחם, סעד תקומה...
9. על מה מסופר בעלילה המחזמר/סרט סלאח שבתי? העלילה מספרת על קשיי העלייה והקליטה של יהודי ארצות המזרח ויחסם של ילדי הארץ אליהם. העלילה מספרת מנק' מבטו של סלאח שבתי, עולה חדש שנאלץ להסתגל במהירות להווי החיים הישראלי.
10. מה היה 'מבצע יכין'? המבצע להעלאת יהודי מרוקו.
11. מי המציא את הביטוי 'מהפך' ומה ההקשר בו נאמר? חיים יבין לאחר שהליכוד ניצח את המערך בבחירות לכנסת בשנת 1977, אז עלה הליכוד לשלטון בפעם הראשונה, בחירות אלה סימנו את השינוי החברתי שחל במדינה. ניצחון זה נחשב הניצחון של 'המזרחיים' שהצליחו לעלות סוף סוף לשלטון.
21. רוב התושבים מעברות היו עולים מצפון אפריקה, נכון/לא נכון? על אף העובדה שהעלייה ההמונית בשלושת השנים הראשונות להקמת המדינה הייתה מורכבת מיוצאי אסיה, צפון אפריקה, אירופה ואמריקה, בחלוקה כמעט שווה, יוצאי אסיה וצפון אפריקה היוו 80% מתושבי המעברות.
31. מעברות רבות במשך השנים הפכו לעיירות פיתוח, ציין שלוש ערים כאלו. קריית מלאכי, שדרות, בית-שאן, בית שמש, ירוחם, קריית שמונה.

היצע?

1. אנשי הקבה"ד האמינו בתחילה שבשל העובדה שהזיקה של העולים מארצות המזרח לדת הינה גדולה, יהיה קל לחבר אותם ולקלוט אותם בקיבוץ.
2. בעלייה ממרוקו היה ניסיון להקים קיבוץ בשם קד"ם = קיבוץ דתי מרוקאי, החברים בו הגיעו ליבנה במטרה ללמוד ולהתמחות בענפים. ניסיון זה לא הצליחו משום שבסופו של דבר כולם עזבו.
3. בשל הכישלון לקלוט את העולים ממרוקו, יצא אדם בשם משה תשבי מיבנה, לשליחות בצרפת במטרה לנסות ולעשות מיון קפדני לעולים שהגיעו לקיבוצים בתחילה הייתה תחושה שהרעיון טוב ומוצלח, אך בהמשך הבינו שגם שיטה זו לא הצליחה להביא עולים שיחיו את חייהם בקיבוץ.
4. הקיבוץ הדתי עשה אינספור ניסיונות לקלוט את העולים מצפון אפריקה, כמעט כל המאמצים עלו בתוהו, נראה שכישלון זה טמון בפער תרבותי מהותי שהיה קיים בין העולים לוותיקים פער שהיה קיים בשל סולם ערכים שונה והיחס אל עבודת הכפיים ולחקלאות

5. אחד מהקשיים הגדולים שהקשו את הקליטה של העולים בקיבוץ הייתה ההתייחסות אל העבודות החקלאיות. העולים החדשים ראו בהם עיסוקים נחותים אשר אינם הולמים תדמית של אדם מצליח, תדמית אשר ביקשו לרכוש. ואילו חברי הקיבוץ ראו בעבודה זו התגשמות הציונות.
6. פער נוסף גדול אשר היה קיים בין העולים לחברי הקיבוץ היה פירוש המושג 'אורח חיים דתי', העולים ראו בו כמסורות ומנהגים חיוביים אשר אינם מחייבים את הפרט, ואילו חברי הקיבוץ תפסו את המושג כמערכת של כמסגרת מחייבת של מצוות עשה ואל תעשה.
7. קושי נוסף, שהעבי על קשיי הקליטה של העולים בקיבוצים היה ההרכב המגדרי של העולים היה מיעוט של נשים בעלייה.
- 8.
9. בעקבות הכישלון בקליטה של העולים מטריפולי, החליטו בקבה"ד, להתנות את קבלת העולים, רק לאחר שהמעוניינים להצטרף לקיבוצים ישהו לפחות חצי שנה באחת מההכשרות.
10. קבוצה ממרוקו נשלחה ללביא, אך לא הסתדרה. בסופו של דבר הקבה"ד דרש מלביא להוציא את הקבוצה.
11. העולים ממצרים עברו תהליך חינוכי, בחרו בחלוציות כדרך חיים, יצאו להכשרה בצרפת ומשם עלו ארצה. סיבה זו בנוסף לעובדה שהיו בעלי השכלה גבוהה, החשיבה אותם כקבוצה איכותית ביותר.
21. שער העלייה, היה יישוב קליטה מחנה עולים בדרום חיפה ששימש מחנה מעבר מרכזי בעלייה ההמונית. הזמרת חוה אלברשטיין גדלה במחנה וחברה עליו את השיר 'שרליה', כשם המקום שהיה שגור בפי העולים שלא ידעו ולא הבינו עברית.
31. את הרעיון להקמת מעברות העלה לוי אשכול בעת ששימש כראש המחלקה להתיישבות של הסוכנות.
41. שמו של סלאח שבת, בא מצמד המילים 'סליחה שבאתי'.
- 51.

משימות לתורה

1. עליך לשיר עם עוד שני אנשים את השיר 'אח יא רב' ולענות על השאלה, מהי התחושה אותה כותב השיר מנסה להעביר?
2. מזל טוב, נבחרת לשחק תפקיד ראשי במחזמר 'קזבלן', כידוע קזבלן בוא עולה ממרוקו שחי בשיכון רעוע ביפו. קזבלן גיבש סביבו חבורת בריונים שהציקה בדרך קבע לתושבי השיכון כדרך קבע הרגיש קזבלן מקופח וממורמר. כדי להציק ולעצבן את חברי השבט עליך לבחור חבר מהשבט ולשיר איתו את השיר 'כל הכבוד'.
3. קיבלת במתנה את השיר 'יש מקום' של עמוס אטינגר. השיר נכתב למחזמר קזבלן ומתאר את ערגתו של גיבור העלילה לביתו שבמרוקו (מומלץ להדפיס את השיר על דף יפה ולקשור בסרט..).
- 4.
5. זכית ב'שיר זהרה אלפיה', זהרה אלפיה הייתה זמרת יהודית מרוקאית שעלתה ארצה. היא הייתה אחת הזמרות המפורסמות במרוקו ובאלג'יריה. כשעלתה לארץ התגוררה בתנאי עוני קשים ובבדידות באשקלון. המשורר ארז ביטון כתב עליה את השיר. קרא את השיר לחברך, איך היית מרגיש אילולא היית במקומה של זוהרה, כאשר במרוקו היית זמר מפורסם ואילו בארץ כמעט שאף אחד לא הכיר אותך?

עזרה:

1. כל הלילה ירד גשם, הפחון בו אתה גר אינו עומד בפני גשם. השאר תור נוסף ותשלים שעות שינה.
2. לא מילאת את התפסים הנכונים שביקש פקיד הסוכנות, ולכן לא תוכל לקבל תשלום מהמדינה. עליך לחכות תור נוסף.
3. גם היום לא היו מים בברזים, חכה תור נוסף עד שיגיעו המים.
4. גם היום פספסת את התור לאוכל, תאלץ להמתין לתור הבא כדי שתאכל משהו ותוכל להמשיך במשחק.

המהפיכה האשכנזית / חיים חפר

אנחנו הספרדים ובני עדות המזרח/בעזרת השם יתגדל ויתברך/
לאחר לילה של ויכוחים ודיונים/שמענו בעצת חכמים ונבונים/
לפסיק ליום אחד את העבודה/לצאת לרחובות קבל עם ועדה/ולשיר
שיר הלל בחורזים/לכבוד אחינו הגדולים האשכנזים/העדה
הניבחרת מכל העדות/הברוכה בחכמה ובנאמץ מידות/נזר העם
והאומה/אשר בילעדיהם לא היה קם כאן מאומה/בקיצור, בקול
חד ונרעד/לשיר להם שיר-שירת ספרד/

מרים אנחנו לכם, אחינו/על שהעליתם אותנו לארץ אבותינו/
שוקו, תימן ואלג'ר/מיון ובבל וסנג'יר/מבולגריה ומצרים
ופרס/ובוכרה ואיסליה וקוקז/(את הקהילות העתיקות כמו
סבריה וחברון/לא נביא כאן בחשבון/כי הרי לא ידעו את
"חבת ציון")/והיצלתם אותנו מצפורני הנוכרים/ופתחתם לפנינו
את כל השערים/ובזכותכם ניפקחו עינינו/ולמדתם אותנו לחיות
מיגיע כפיים/וזיכתם אותנו בשיווי זכויות/ונתתם לנו את כל
האפשרויות/לעשות לכם ספונג"ה/ולישטוף רצפות/לסחא לכם אבנים
ולחנן יח מצפות/את הרחובות בלילות לטאטא/בכל המישרדים לחלק
זה/הזה/להגיש לכם פולקלור בחג העצמאות וחג ההיסטוריה/אם זה
גורם לכם חנוג ואם זה טוב לתירות/להיות לבלרים פקידונים
ושליחים/שוליות נגרים ושוליות מוסכים/לעבוד בעירייה במחלקת
מים/וברסוב הראשי לצחצח נעלים/להיות שמשים בבתי-המישפט/
וככה לינגוע בצדק-כמעט/

גב-צדק-תורה גם על השויון/שקים כאן בין כל העדות בציון/
גם אתם יכולים לגור בבדון/שכולנו הזכות ועל כך אין ויכוח/
עבוד ולחיות בעירות פיתוח/שגם אתכם יקבלו בידוק כמו אותנו/
חור שוטרים פשוטים במישרה שלנו/שאף אתם רשאים להילחם/שיהיו
בנסח גם נציגים שלכם/שגם לכם מותר/ללכת ישר מהאוניה אל הספד
שגם אתם יכולים לאכול אבק/שגם לכם ישנה הזכות לעבודות הדחק
/שגם אתם רשאים בכל אירגון ומוסד/לעלות בדרגה לאט לאט לאט/
גם לכם מותר להיזדקק לגמילות חסדים/שגם לכם מותר לעשות
שה ילדים/בקיצור ידידי הוויז-וויז/שויון מלא-מאה אחוז/

אולם עלינו להודות שעניינו יוצאות מיקנאה/לנוכח השיגיכם רב
התבונה/הלא יהודה הלוי היה משורר קטן/לעומת פיברג שכתב את
"לאן"/ומה היה רב שמואל הנגיד/לעומת דולק הורביץ/וכל פניני
שבזי אך הבל ושקר/לעומת פנינה אחת של אהרון בקר/ובשטח תורת
האמת והאמונה/מהו ספר הזהר לעומת השד וך-הפטיג הגדול/ומה
תורם הרמב"ם בשטח הבריאות/לעומת יהודה שפיגל ממסד הבריאות/
אין מה להשוות, חידלו מיזה אנא!/יתן לכם אלוהים גאונים כהנא
וכהנא/

על כן מן המעברות והשיכונים/נודה לאלוהים עשרת מונים/על
שמטר את המדינה בידי האשכנזים הנאמנים/שלא סומכים על אף-
אחד/ונושאים בנטל עמדות המפסח לבד/ואינם מתבזזים לעסוק
בכל מלאכה קשה זמלולכלת/כמו שהיחות, מעילות וגנבות-כל
המסכת/ובלבד שהמדינה תתפתח ותפרח/ושיצא גם להם משהו מיכר/
ומה שישאר שיהיה לעדות המזרח/ועל כן נודה לכם וליבנו ישמח/
וניקרא שלש פעמים: האח האח האח!!!/

2.4.64

לדיון: האם התמונה המתוארת בקטע אמיתית?
הקטע נכתב לפני כמעט 30 שנה. מה נשתנה?

תחום הדרכה, מחלקת נוער וצעירים, תנועת הקיבוץ הדתי

חמש העליות לפני קום המדינה שבת מעפילים

“ עס הקוקו והסרפן ”

רעיונות להצגה

1. **רעיון כללי:** לבדוק האם החלוציות של העליות הגדולות הייתה יכולה להתממש גם היום, בדור ה-2000. ליצור דיאלוג בין דור החלוצים מהעבר לדור הנוער כיום

זמן ומקום: תמונות מתרחשות בעבר בתקופת העליות וגם בתקופת ימינו.

דמויות: חלוץ מרכזי וחלוצים נוספים. שני נערים מרכזיים ואיתם נערים נוספים.

עלילה: ההצגה מתחילה כאשר זוג נערים יושבים מול המחשב בפייסבוק. פתאום על המסך מופיעה על המסך הצעת חברות של אחד החלוצים (אפשר שם של חלוץ קיבוצי). הנערים מוסיפים את החלוץ כחבר, ואז מתחיל ביניהם שיחה. הנוער שואל שאלות את החלוץ ולהפך. לאחר השיחה החלוץ מחליט לאתגר את הנערים ומציע להם לבחון את עצמם ולבדוק האם הם יכולים להיות חלוצים. הנערים נענים בחיוב ומגייסים את חבריהם, ובמשך ההצגה החלוץ נותן לנערים משימות חלוציות דרך הפייסבוק; כמו ייבוש ביצות, עבודה חקלאית, עלייה חשאית, וכו'. הנערים מתקשים לעיתים אך מוצאים פתרונות מודרניים לקשיים החלוציים של אז, בשילוב של הומור רב.

ההצגה בודקת האם אתגר החלוציות יוכל להתקיים גם בימים המודרניים שלנו, וכמה וכוחות נפשיים ופיזיים דרושים להגשמת חזון החלוציות.

תפאורה: בשני צידי הבמה מתכתבים הנערים והחלוץ. בצד אחד שולחן מחשב עם מסך, ובצד השני- מכונת כתיבה. מרכז הבמה פנוי.

אפשרות לתוספת: אפשר לשלב בהצגה מסך שעליו יראו את מהלך ההתכתבות בין החלוצים לנוער בפייסבוק.

2. **רעיון כללי:** ההצגה מבוססת על מערכון של חברות לול, המדבר על היחס בין העולים מהמדינות השונות. ההצגה הזו תדבר על היחס בין העולים של העליות הגדולות, ועל תחושת ה"צבריות" של כל עלייה כלפי העלייה שבאה אחריה.

זמן ומקום: המחזה מתרחש בנמל חיפה על החול, כאשר העולים מגיעים בכל פעם בסירה מן המים. המחזה מתרחש בתקופת העליות הגדולות.

דמויות: הערבים הארץ-ישראליים, אנשי העליות השונות.

עלילה: ההצגה נפתחת בערבים אשר מדברים על הארץ ועל המצב פה, כשלפתע מגיעה מן הים סירה ועלייה העולים של העלייה הראשונה (אירופאים, בורגנים, מבוגרים ומסורתיים). אנשי

העלייה מנשקים את האדמה בעוד שהערבים מסתכלים עליהם בזלזול . לאחר מכן אנשי הקיבוץ הדתי העלייה הראשונה עומדים בנמל כשל פתע מגיעה סירה ועלייה אנשי העלייה השנייה (צעירים חילוניים, חלוציים ואידאליסטיים), אנשי העלייה השנייה מגיעים עם קלשונים ושרים שירים סוציאליסטיים וחלוציים- בעוד שאנשי העלייה הראשונה שהם כבר כאילו "צברים" מסתכלים עליהם בזלזול. כך זה נמשך בכל חמש העליות השונות , כאשר לכל עלייה את המרכיבים והאוכלוסייה, ובכל פעם "הצברים התורנים" מסתכלים בזלזול ואומרים שעולים החדשים לא יצליחו לעשות פה כלום והם באו מאוחר מדי . בסופו של דבר לאחר שאנשי העלייה החמישית עולים גם הם , עומדים אנשי כל העליות וצועקים ומדברים אל הים הריק את מה שאמרו על חבריהם העולים.

מומלץ לראות את המערכון המלא ביוטיוב

<http://www.youtube.com/watch?v=alp9scMfmjA>

תפאורה: אפשר לצייר תפאורת ים, נמל, חול...

(קריאת נוספות)

- כדי ליצור קטעי תנועה מעניינים שמשלבים בין עבר להווה , אפשר לקחת שירי חלוצים ולהפוך אותם לרמיקס קצבי.
- מומלץ להשקיע בלבוש של השחקנים, זה מכניס לאווירה.
- אפשר לשלב בתוך ההצגות הרבה בדיחות קיבוץ, ולצחוק על דור הותיקים בכל קיבוץ.
- רלוונטי גם לקטעי קישור בין ההצגות , כשבכל קטע קישור בני עלייה מסוימת צוחקים על בני העלייה החדשה.

מסר פסיולוגי

”... אלה ישראל, אלה הקדוש – עס חיי החול שבה, ההג'י'שבור, החרישה, הצריעה וכדומה
מגיומאים ג'קול' של קדוש מ'צווה וחובה
אכן יש מ'צווה מ'ג'ול' רק בא'ל' –
מ'צ' מ'ל'”

רקע:

העלייה הראשונה: (1882-1904) ידועה גם בשם 'עליית האיכרים'. העלייה התרחשה בסוף המאה ה-19 על אף העובדה שגם לפני עלייה זו עלו יהודים רבים ארצה, הייתה זו פעם ראשונה שהגיעה כמות גדולה של אנשים, כ-35 אלף יהודים, וכן מפני שלראשונה עלו יהודים לארץ ממניעים אידיאולוגיים לאומיים ולא רק ממניעים אידיאולוגיים דתיים של חיים בארבע ערי הקדוש ובקרבת קברי צדיקים, תוך ציפייה למשיח. אף שרובם הגדול של העולים היו דתיים הם ביקשו להקים בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל, המבוסס על עבודת אדמה ואורח חיים מודרני. המושבות הידועות שהם הקימו היו ראשון לציון, גדרה נס ציונה, חדרה, זיכרון יעקב, יסוד המעלה, ראש פינה, מטולה ועוד.

עלייה שנייה: (1904 – 1914) עליית הפועלים, עלייה זו החלה ב-1904 והסתיימה עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה. בניגוד לאנשי עלייה ראשונה שביקשו הקים משקים חקלאיים, לפתח ולהתקיים מהם, ביקשו אנשי עלייה השנייה ליצור בארץ ישראל חברה יהודית גדולה המבוססת על ערכי השוויון והשוותנות, שבו לא יהיו יחסי מנצל ומנוצל. הם ביקשו להקים בארץ ישראל חברה סוציאליסטית, חלוצית ההולכת לפני המחנה. לשם כך הם בחרו לחיות ולבנות חבלי ארץ קשים, בספר. הדגם שעל פיו ביקשו להקים את החברה היה הקיבוץ. הקיבוץ הראשון שהוקם היה דגניה בשנת 1909. מאז נוספו קבוצים נוספים. כדי להקל על הפועלים את חייהם הם בנו מסגרות שיתופיות שיווניות כדוגמת הסתדרות העובדים, קופת חולים, מטבחים משתפים, קבוצות עבודה משותפות ועוד.

עלייה שלישית: (1919 – 1924) החלה מסוף מלחמת העולם הראשונה, בעלייה זו הגיעו בעיקר מאירופה וממניעים ציוניים-סוציאליסטיים. הם המשיכו את מפעלי העלייה השנייה בהיקפים גדולים ורחבים יותר, באמצעות קבוצות חלוצים שהקימו מפעלים כדוגמת מפעלי ים המלחה, סללו כבישים בארץ ישראל, בנו ישובים ושכונות, גאלו אדמות והכשירו אותם להתיישבות והקמת קיבוצים רבים. האידיאולוגיה החלוצית-הסוציאליסטית שלהם תרמה רבות לבניין הארץ, וחותמם על הציונות ויישוב הארץ היה גדול.

עלייה רביעית: (1924 – 1930) בעלייה זו הגיעו עולים רבים, בעיקר ממזרח אירופה ומפולין. בשונה מקודמתה עלייה זו לא הייתה רק ממניעים ציוניים אלא בעיקר היתה עליית מצוקה, שבה רבים עלו בשל האנטישמיות הגוברת באירופה וגזרות כלכליות שפגעו. בבני המעמד הבינוני, מעמד אליו היו שייכים יהודים רבים, וכן מפני שבמדיניות ההגירה לארצות הברית חלו שינויים שלא אפשרו לאותם ליהודים להגר לשם. ארץ ישראל היתה עבורם ברירת מחדל. ואף על פי כן תרומתם לבנין הארץ היתה עצומה. בשל היותם בעלי הון הם תרמו תרומה גדולה

לפיתוח הערים הגדולות, לבניית מפעלי תעשייה, הרחבת המסחר בארץ, רכישת אדמות ונכסות תנועת הקיבוץ הדתי פרדסים רבים ועוד ועוד.

עלייה חמישית: (1930 – 1939) עלייה זו החלה כעלייה קטנה ממניעים ציוניים, אך בהמשך, בעיקר בשל עליית היטלר לשלטון והרדיפה האנטישמית בגרמניה, הפכה לעלייה ההמונית והגדולה ביותר שהיתה עד אז שפסקה עם פרוץ מלחמת העולם השנייה. רבים מן העולים היו בעלי הון, ושיעור האנשים בעלי ההשכלה הגבוהה ובעלי מקצועות חופשים היה גבוה. גם הם תרמו תרומה עצומה לפיתוח הארץ, בהתיישבות עירונית, בפיתוח התשתית התעשייתית המודרנית, המסחר, רכישת אדמות והקמת התיישבות חקלאית ענפה. בסוף העלייה החמישית היוו היהודים שליש מסך כל האוכלוסיה בארץ.

פסוקי חס' : זונה את ארץ ישראל

מטרות :

- החניך יפתח הזדהות עם העולים בעליות הראשונות ויכיר חלק מהמשימות שעמדו בפניהם.

מהלך הפעולה :

השבט הוא חלק מקבוצה אשר בחרה לעלות לארץ. חברי השבט שייכים לקבוצות הראשונות שמגיעות לארץ ועליהם להכשיר את האדמה כדי שיוכלו לשבת עליה.
על החניכים יוטלו מסי משימות וכמובן שעליהם לעמוד בכולן, בין המשימות :

1. ייבוש ביצות.
 2. מסע פרסום בו יידרשו לשכנע יהודים נוספים לעלות ארצה.
 3. איסוף תרומות למען הארץ.
 4. הכנת תוכנית עתידית לפיתוח הארץ.
- בסוף כל שלב יקבלו החניכים חתיכה מבריסטול עליה מצויר חלק מהמפה.
1. **ייבוש ביצות :** לוקחים שתי קערות גדולות (אמבטיה קטנות), קערה ריקה וקערה עם חול, בוץ ומיני דברים מגעילים. המטרה להעביר את המים לקערה הריקה מבלי להשתמש בידיים. לביצוע המשימה נותנים רבע שעה/עשר דקות... לאחר אינספור כישלונות מספרים לחניכים שבדומה לאנשי העלייה הראשונה, לא היה די כלים להתמודד עם הביצות הגדולות שהיה עליהם לייבש, אך הם בסופו של דבר הצליחו. (אפשר לחלק לשתי קבוצות (4 קערות) וככה התחרות תהיה יותר אטרקטיבית.
 2. **מסע פרסום לעידוד העלייה לארץ :** על החניכים להכין תוכנית ובה מספר הצעות לעידוד החניכים בסניף להגיע בהמוניהם לסניף. כדאי לחשוב על רעיונות יצירתיים ואטרקטיביים שימשכו כמה שיותר חניכים. את הפרסומים השונים כדאי לתלות בסניף, ואולי אף להתחיל 'מסע פרסום שבטי'. לחשוב מה ימשוך ילדים לסניף, איזה משחקים, אוכל וכו'.
 3. **איסוף תרומות :** האיסוף יתבצע כמכירה פומבית במהלכה המדריך 'ימכור' כל מיני דברים שקשורים לשבט, לסניף ולקיבוץ. כל פעם חניך אחר צריך להגיד מה היה מוכן לעשות בשביל החפץ. לדג': עניבה, עלון שבועי של הקיבוץ, תבלין לשתול בגינה, שאלות לדיון : מה הייתם מוכנים לעשות בשביל שהשבט יהיה מגובש? על מה הייתם מוותרים בחיים כדי שהקיבוץ ישגשג מבחינה חברתית? מקבילים לחניכים את המצב לעלייה, כמו שהעולים תרמו לפיתוח הארץ, עכשיו תפקידם של החניכים לתרום לפיתוח הסניף. בחודש ארגון הקרוב עליהם להכין ציפורים ולהיות אחראים על המורל בסניף..
 4. **הכנת תוכנית עתידית :** מחלקים את הקבוצה לשתיים, כל קבוצה נדרשת להקים עמותה/ארגון קטן בתוך הסניף. כל החניכים בקבוצה צריכים להסכים עם המצע של הארגון. מטרת הארגון היא לעשות משהו מועיל לסניף/לנוער בקיבוץ. על החניכים להחתיים כמה שיותר אנשים שמסכימים איתם. לתת זמנים, הקבוצה שתחתים יותר אנשים היא המנצחת..
 5. **סיכום :** המדריך ישאל את החניכים איך הם מרגישים, האם הם מרגישים מותשים, האם הם מתחילים להבין כמה משימות היו לעולים בבואם ארצה? האם הם חושבים שהבעיות שהעולים התמודדו איתם בבואם ארצה הן קלות/קשות יותר מהבעיות שניצבות כיום בפנינו? האם גם היום יש חשיבות ברצון ובתרומה של כל פרט לחברה? אם כן מהי? האם אנחנו בתור חניכים

בשבת מעפילים יכולים להשפיע במשהו על המדינה? מה אנחנו מוכנים לקחת על עצמנו כדי לעשות זאת?

פסוק מס' 2 – חברת העלויות והקשיים שלהן

מטרות:

- החניך יכיר לעומק את העלויות ואת העולים בהן.
- החניך יתוודע לקשיים שעמדו בפני כל עלייה.
- החניך ילמד אודות המצב בארץ עת הגיעו אליה העולים בעלויות הראשונות.

מהלך הפעולה:

מחלקים את השבט לשלוש קבוצות, כל קבוצה מקבלת שיר. עליה לגלות על מי נכתב השיר, לאיזה תקופה הוא שייך ועל איזה בעיות שהתמודדו איתם ביישוב המחבר כותב. על הקבוצה להכין פלקט מושקע, בו יהיה השיר והסברים. כל קבוצה תצטרך להציג את הפלקט בפני שאר חברי השבט.

שיר מס' 1:

העולים הגיעו ארצה והתיישבו בה, רבים פנו לשבת במקומות רחוקים ומבודדים ובפני העולים ניצבה משימה חשובה והיא משימת ההגנה והשמירה. בשיר 'בגליל בתל-חי' כותב אבא חושי על אחד מהגיבורים של ההתיישבות בגליל.

בגליל בתל-חי / אבא חושי

בגליל, בתל חי.
טרומפלדור נפל.
בעד עמנו בעד ארצנו
גיבור יוסף נפל.

דרך הרים, דרך גבעות
רץ לגאול את שם תל חי
לאחור, לאחיס שם:
”לכו בעקבותי”.

”בכל מקום ובכל רגע
תזכרו אותי.
כי נלחמתי וגם נפלתי
בעד מולדתי”.

כל היום אני חרשתי
ובלילה קנה רובה
בידי אחזתי
עד הרגע האחרון.

- מיהו אותו גיבור?
- מה ידוע על הקרב המפורסם?
- איזה משפט מפורסם מייחסים לו?

שיר מס' 2 :

השיר 'ואולי' של רחל.

ואולי, לא היו הדברים מעולם
ואולי, מעולם לא השכמתי
עם שחר לגן,
לעבדו בזיעת אפי.

מעולם, בימים ארוכים ויוקדים
(ארוכים ויוקדים) של קציר
במרומי עגלה עמוסת אלומות
לא נתתי קולי בשיר.

מעולם לא טהרתי
בתכלת שוקטה ובתום
של כינרת שלי הוי כינרת שלי
ההיית או חלמתי חלום?

עבודת האדמה הייתה אחת המשימות העיקריות והחשובות שניצבו בפני העולים, הייתה זו פסגת שאיפותיהם.

- מי כתבה את השיר?
- לאיזה עלייה השתייכה המשוררת?
- האם ניתן להבין מהשיר את היחס של הכותבת לעבודת הכפיים?
- באותה תקופה פקדו מגיפות רבות את החלוצים, מה היו המחלות?

שיר מס' 3 :

שכב בני/ עמנואל הרוסי

שכב בני, שכב במנוחה	מחר יצא אבא לחרוש
אל נא תבכה מרה.	שם בתלם ילך עוד
על ידך יושבת אימך	הנה תגדל תרים הראש
שומרת מכל רע	תצאו לשדה יחדיו
מייכל בחוץ התן	לילה לילה לילה אש
ונושבת רוח שם	תאכל חציר וקש
עוד תגדל בני הקטן	אסור אסור להתיימש
נומה שכב וישן.	מחר מתחיל מחדש
לילה לילה לילה אש	מחר ייצא אבא לחרוש
תאכל חציר וקש	שם בתלם ילך [העוד?]
אסור אסור להתיימש	הנה תגדל תרים הראש
מחר נתחיל מחדש	תצאו לשדה יחדיו.

השיר נכתב בעקבות המאורעות 36-39 ומתאר את המציאות של טרום המדינה.

- ללמוד על המאורעות מתוך השיר (בעקבות ההתפתחות הגדולה של הישוב היהודי בארץ ישראל בתקופת עליה רביעית וחמישית החליטו הערבים לצאת ולפגוע במשק היהודי על ידי שביתה ממושכת שבה הפועלים הערבים לא יעבדו במשק היהודי, ופגיעה פיזית ביהודים וביושבים יהודים
- איזה סוג של פגיעה פגעו הערבים?
- מה התשובה לפגיעה? באיזו "שפה" משיבים לערבים? במה שונות שתי המלחמות, של היהודים והערבים?
- מה תהיה התוצאה של מי שאינו מתייאש?
- ...
- ...

❖ כל קבוצה מציגה את הפלקט שהכינה, מספרת בקצרה על השיר, ועל הרקע בו נכתב.

בסוף מחלקים את השיר 'יכול להיות זה נגמר' / יהונתן גפן.

מבקשים מאחד החניכים לקרוא את השיר (אפשר גם לשיר...),

1. הכותב מציין כל מיני משימות לאומיות משנותיה הראשונות של המדינה, מהן המשימות? (ייבוש ביצות, בנייה וכו')
2. מהם האתגרים שניצבים בפני החברה הישראלית היום?
3. מה מקומו של הנוער בעשייה חברה הישראלית דהיום - אילו תפקידים ואתגרים יש לו?

יכול להיות שזה נגמר / יהונתן גפן

אומרים שהיה פה שמח לפני שנולדתי, והכל היה פשוט נפלא עד שהגעתי שומר עברי על סוס לבן, בלילה שחור על שפת הכינרת טרומפלדור היה גיבור תל אביב הקטנה, חולות אדומים, ביאליק אחד שני עצים שיקמים, אנשים יפים מלאים חלומות ואנו באנו ארצה לבנות ולהיבנות, כי לנו, לנו, לנו ארץ זאת.	אומרים שהיה פה שמח לפני שנולדתי והכל היה פשוט נפלא עד שהגעתי פלמ"ח, פינג'אן, קפה שחור וכוכבים אנגלים, מחתרת וילקוט הכזבים שפם ובלורית, כאפיה על צוואר, ירון זהבי אלתרמן, תמר, בחורות יפות, מכנסיים קצרים היה להם בשביל מה לקום בבוקר כי לנו, לנו, לנו ארץ זאת
כאן, איפה שאתה רואה את הדשא היו פעם רק יתושים וביצות אמרו שפעם היה כאן חלום נהדר אבל כשבאתי לראות לא מצאתי שום דבר	כאן, איפה שאתה רואה את הדשא... אומרים שהיה פה שמח לפני שנולדתי והכל היה פשוט נפלא עד שהגעתי

יכול להיות שזה נגמר.

פסולה מס' 3: תרבות ישראלית

”עם הפסקת הקרבות הוטל עלינו להסייע לארץ המונים גדולים, לשכנם, להשרישם במשק, בחקלאות, בחרושת, במלאכה. אנו מעלים לארץ עם יחיד במינו, מפוזר בכל קצווי תבל, המדבר בלשונות רבות, חניך תרבויות זרות, נפרד לעדות ושבטים שונים בישראל. את כל הציבור הרב והמנומר הזה, מוטל עלינו להחיות מחדש, לצקת אותו בדפוס של אומה מחדשת. עלינו לעקור את המחיצות הגיאוגרפיות, התרבותיות והלשוניות המפרידות בין החלקים השונים, ולהנחיל להם לשון אחת, תרבות אחת, אורחות אחת, נאמנות אחת, חוקים חדשים ומשפטים חדשים”

-דוד בן-גוריון-

מטרות:

- החניך יאפיין באופן כללי את דמותו הסטריאוטיפית של הישראלי.
- החניך יבין שהניסיון לאפיין את כולם כדמות אחת בארץ קולטת עלייה אינו אפשרית.

מהלך הפעולה:

משחק פתיחה: תפסוני. הבריטים מנסים לתפוס את המעפילים

כללים: מתחלקים לשתי קבוצות. כל קבוצה עומדת בשורה וכל חניך מושיט יד מלפנים. חניך מקבוצה א' הולך לקבוצה ב' וצריך להכות 3 פעמים ביד של חברי הקבוצה השנייה (בכל פעם אומרת את אחת מההברות תי-פסו-ני). האחרון שנגעו בידו צריך לרוץ אחרי 'המכה', אם תפס אותו אז המכה שייך לקבוצה ב', ואם לא הלה שייך לקבוצה א'.

רקע:

דיברנו על גלי העלייה השונים לארץ. לאחר שקמה המדינה הגיעו גלי עליה נוספים ורבים לארץ מכל קצוות תבל. לכל קבוצת עולים הייתה תרבות, מסורת ולשון משלו. כל אחד חלם את ארץ ישראל בצורה שונה. עם תום מלחמת העצמאות, המשימה הגדולה הייתה 'לחבר' ולעצב את המוני העולים לעם אחד, ליצירת כור היתוך. כמובן שהדבר היה קשה ביותר..

שלב ב': מאפייני הישראלי

1. החניך יחלק את הקבוצה לשתיים, כל קבוצה תקבל מזוודה ובה פרטי לבוש (כמו שיותר, יותר טוב, ראה נספח).
 2. כל קבוצה תידרש, באמצעות פרטי הלבוש להלביש את אחד החניכים כישראלי האופייני בעיניהם.
 3. כל קבוצה תכתוב את תכונות האופי של אותו ישראלי (שמח, מכניס אורחים, איש חם, קר מזג, אופטימי וכו').
 4. כל קבוצה מציגה את הדמות שעיצבה.
 5. על בריסטול גדול עורכים רשימה של כלל התכונות שהוזכרו בעבודת הקבוצות.
- עורכים דיון קצר על התכונות של הישראלי כפי שבאו לידי ביטוי בקבוצות, תוך התייחסות לשאלות: האם הייתה הסכמה על מאפייניו של הישראלי?, האם ניתן לאפיין ישראלי על פי לבוש או תכונות?, האם היינו רוצים שלכל הישראלים יהיו אותן תכונות?

שלב ג': המדריך יסכם בכמה משפטים את המסקנות שהגיעו אליהן הקבוצות.

נחזור לתחילת הפעולה.. בתום העלייה הגדולה לארץ היה רצון שכל העולים יתעצבו בדמותו של ה'ישראלי החדש' בהתבסס על דמות הצבר, החלוץ. (לקחת את הקריקטורה של דוש על שרוליק. סנדלים, מכנסיים קצרות, בלורית, צבר = ישיר ועוקצני)

הרצון לעצב את מגוון העולים, המסורות והתרבויות הרבות למשהו אחיד, כתוצאה מהכנסת כולם למעין כור היתוך, לאסון הביאה גם לאלמנטים שליליים. הדמות שביקשו ליצור בארץ היתה בעיקר דמות מערבית מודרנית המוחקת את מורשתם ותרבותם של תרבויות אחרות בעיקר תרבויות של יהודים שבאו מארצות האיסלאם.

תחום הדרכה, מחלקת נוער וצעירים, תנועת הקיבוץ הדתי

תנועת הקיבוץ הדתי

המדריך ישאל את החניכים אם הם חושבים/מכירים תחום שבו יש ניסיון להכניס את כולם לאותה המשבצת, תנסו להכניס את כולם יהיו אותו דבר? (בשלל תחומים, חברתיים, דת, אופנה ולבוש וכו') מה אנחנו יכולים ללמוד ממה שנעשה בעבר בשביל עצמנו, כיום???

כיום אנו מכירים גם בצדדים השליליים של רעיון כור ההיתוך, אותו הגה בן גוריון, ואנו נותנים יותר מקום לכל תרבות ומסורת (יש לזכור שהמשימות והאתגרים שעמדו בפני דור מייסדי המדינה היו עצומות בכל קנה מידה, ולכן הלכידות וההיתרמות של כל פרט היו מאוד מאוד קריטיות בן גוריון לא ביקש לשלול מאנשים את זהותם אלא לרתום אותם למאמץ משותף. ממרחק הזמן אנו מבינים שלתהליך זה יש גם צדדים פחות חיוביים).

שאלה: מה הסכנה שבה אנו נותנים לכל תרבות וחברה לפעול לפי הכללים שלה? (ראה מנהג ריבוי נשים בחברה התימנית, חרדים, ערבים- אוטובוסים נפרדים, נערי הגבעות,)

(שכל אחד יוביל ויילחם לשמירת ערכיו ותרבותו, ומכאן הדרך לפילוג, אי הסכמה והתפוררות) כיצד בכל זאת נשמור על עצמנו כחברה מאוחדת, מבלי לוותר על כל תרבות ומסורת ???

לעבוד על ביצועה של הסיסמא: **כולנו ביחד וכל אחד לחוד!**

לסיום, ניתן לשחק את משחק השוקולד עם הבגדים שהשתמשנו במשימה הראשונה.

נספח:

1. פרטי לבוש למזוודה:

✓ כובע טמבל	✓ משקפי שמש
✓ חולצת עבודה	✓ נעלי ספורט
✓ חולצת טריקו	✓ חולצה עם כיתוב באנגלית
✓ כובע מצחייה	✓ סנדלי שורש
✓ מכנסי חאקי	✓ כיפה
✓ נעליים צבאיות	✓ טלית
✓ נעלי עבודה (פלדיום)	✓ עניבה
✓ מדי צבא	✓ גלאביה

אפרים קישון מספר: בנמל מצאו בינתיים את הגיינג'י, שהלך לשתות משחו קר באיזה מקום, ואט-אט חותר לנו לרדת לחוף. על הרציף הוצב שולחן קטן ומעליו ירדה מן חשמים נורת-חשמל עירומה תלויה על חוט. מתחת לאור הקלוש הזה ישב על ארגו תפוזים פקיד קשיש לעייפה, שכולו חאקי, אידיש וותק. חיינו נרגשים. בכל-זאת, התור הראשון שלנו במולדת.

מקץ שעות אחדות כבר עמדתי לפני שולחן הגואל. פקיד הסוכנות האלמוני חביט בי בעצב מעל משקפיו השמוטים: – שמך?

- קישחונט פרץ, אמרתי את האמת.

האיש נעשה עצבני משהו: איזה מזה שם המשפחה? קישחונט.

- קישון – מלמל חשלטון בין שרידי שינוי, ורשם על חטופס מימין לשמאל.

- לא קישון – הערנו לו – אלא קישחונט עם טי' בסוף.

- קישון. מה שמך חפריטיו

- פרץ. פיית סגולה ורייז סגולה.

הקשיש חביט בי בתימהון: – למה?

ובטופס רשם: אפרים.

- לא אפרים – ציינו – פרץ.

- אין דבר כזה. הלאה! חבא בתור!

דומה, שברגע זה התחלנו, אני וחמדינה, לכתוב ביחד הומורסקות. ואחרי התחלת כזאת כבר קשה היה להפסיק.

קבלת השונה – שם הרא"ה

"אֵלֶּךָ אֵל גִּיּוֹרֵי נֶשֶׁאֵל אֵלֶּי"

רשימות אלה:

1. רעיון כללי: לספר את סיפור הברווחון המכוער בגרסה האנושית שלו - על קבלת החברה אדם עם שוני או מוגבלות; במקרה הזה- אדם נכה.

זמן ומקום: כל מקום בארץ בהווה.

דמויות: סבא ונכדיו, הברווחון המכוער - ילד נכה על כיסא גלגלים, הברווחים- חברים לכיתה, אמא אווזה- המורה של הכיתה.

עלילה: סבא מספר לנכדיו את הסיפור הקלאסי של הברווחון המכוער ועל הבמה מתרחש הסיפור בגרסתו האנושית. הסבא לא חייב ללוות את כל ההצגה.

ניתן להפוך את משפחת הברווחים לכיתה של ילדים ולתרגם את מה שקורה בסיפור בתוך המשפחה למה שקורה בכיתה (לדוגמא: בקיעת הביצים - היום הראשון ללימודים. ההגנה של אמא ברווחה על הברווחון - הגנה של מורה על הנכה).

אין חובה להיצמד לסיפור המקורי וניתן להרחיב על הבדידות של הילד ודחיית החברה אותו רק משום שהוא נכה. אפשר לאט ליצור שינוי אצל חבריו לכיתה, אולי בעזרת המורה, עד שבשלב מסוים יגיעו להבנה ואמפתיה לנכה עד שירגיש שווה בין שווים.

תפאורה: כיתת לימוד רגילה עם שולחנות וכיסאות, אך גם אפשרות לבמה ריקה לתמונות שמתרחשות מחוץ

לכיתה. בפינה אחת של הבמה יש לשים כורסא לסבא המספר ושטיח או ספסל לנכדים שלו

אפשרות לתוספת: אפשר לעשות ריקוד של כל הילדים על כיסאות גלגלים- זה יכול ליצור עניין רב ומקוריות

מסרך בעילווית:

“מקשר עם האחר שזו אק ורק בגור אחידות בין אם ארג וקבץ או דומה ארג בין אם ארג יוצע או אינך יוצע איך איתו ארג בין אם ארג מסוג ארגו ושב קונקרטי אמן האחד אם אלא
אחר פנע ארגו ושב אמן האחד ארג, אפיוג כוח אנה”
-עניאל אונתס, אגידה ובאנסופי - שיחור עם פאפ ניו-

רקע:

במגילת העצמאות נכתב כי המדינה תתנהל "ללא הבדל גזע, דת, מין ולאום". במדינתנו הקטנה חיים זה לצד זה בני עמים, עדות ודתות שונות. כאזרחי מדינה דמוקרטית אנו שואפים להתנהל לאור ערכי שוויון, צדק וסובלנות. בתוך כל קבוצה וקבוצה קיימות תתי קבוצות. אצל היהודים יש שמאלנים וימניים, אשכנזים ומזרחיים, דתיים חילונים, אשר גם בתוכם קיימים גוונים שונים.

אם ניקח לדוגמא את החברה שלנו, הציונית הדתית, האם אנו יכולים לחיות יחד באותה חברה עם חילוניים? עם חרדיים? מהם גבולותיה של החברה שבה כן ניתן לחיות ביחד.

הפעולות הבאות יעסקו בקבלת השונה, זהו נושא רחב וניתן לקחת אותו לתחומים רבים. השורה התחתונה צריכה להיות כי עלינו להיות סובלניים, לדעת לקבל את השונה, להיות פתוחים ומקשיבים לדעות אחרות, ועם כל זה לדעת לעמוד על האמונות והערכים שלנו- שהם האמת שלנו. **כולנו ביחד וכל אחד לחוד**

פעולה מס' 1: סובלנות קבולת השונה

מטרות:

- החניך ילמוד לקבל את השונה
- החניך יכבד את חבריו בשבט גם אם לא יסכים עם דעותיהם

אפשרות ראשונה

שלב א': משחק פתיחה: מחלקים לכל חניך דף ועט (אפשר להשקיע ולהביא מגוון של צבעים) וכל חניך נדרש לצייר כבשה. אחרי עשר דקות כל חניך מציג את הכבשה שלו, איך בחר ולצייר ולמה... כולנו נדרשנו לצייר את אותו הדבר, כל ציור שונה מחברו. האם גם החיים הם כאלה? כל אחד רואה את המציאות בצורה שונה? כל אחד מאיתנו מפרש את המציאות והדברים באופן שונה. פעמים רבות מה שנראה לי כברור ומובן מאליו אינו מובן ומוסכם לחלוטין על ידי השני

שלב ב': מתחלקים לשתיים/שלוש קבוצות. כל קבוצה מקבלת משימה (לדבר עם חיריק, כל מילה שמוציאים מהפה חייבת להתחיל באותיות א' או ד', מותר לומר רק מילים עם שלוש אותיות וכו')

כל קבוצה הולכת לצד ומתאמנת על המשימה שניתנה לה. לאחר כעשר דקות מערבבים את הקבוצות, כל קבוצה צריכה לגלות מה החוקים של הקבוצה השנייה.

שלב ג': דיון

- **בהתייחס למשחק:** - כיצד התנהלנו בהתחלה? למה? האם ניתן לבנות מערכות חיים במצב כזה של חוסר תקשורת ולכלל חברה יש חוקים וכללים משלה? האם אנחנו רוצים לחיות בחברה שכזאת? איך ניתן לבנות שפה משותפת עם קבוצות אחרות ושונות מאתנו? אפשר להכניס את עניין החריגים/מוגבלים בחברה האם היינו רוצים לוותר עליהם?

תחום הדרכה, מחלקת נוער וצעירים, תנועת הקיבוץ הדתי

- אלו סכנות טמונות בחיים בחברה פלורליסטית?
- אלו סכנות טמונות בחיים הסגורים בפני קבוצות שאינם לפי ערכינו והשקפת עולמנו?
- האם ניתן לחיות ביחד ולהכיל את כל הגוונים בחברה? האם מציאות כזאת אפשרית במדינה? האם היא אינה אוטופיה חסרת שחר? האם ניתן לחיות בחברה מגוונת המכירה בערכים, במסורת וברצונות של כל קבוצה בעיר? במושב? בקיבוץ? מהו הגבול שבו נאמר כי אנו לא רוצים ומסוגלים לחיות בצוותא עם קבוצות אחרות? מהי המסגרת שבה בכל זאת ניתן לקיים מסגרת חיים שתוכל להכיל את כל הקבוצות שבחברה?

סיכום : אם מסתכלים על המשחק ניתן לראות שהמפגש הראשוני היה נראה כגן חיות, כל אחד בא עם החוקים שלו והייתה לו שפה משותפת רק עם חברי קבוצתו. לאחר זמן הקבוצות שהו אחת עם השנייה וניסו ללמוד מה עומד מאחורי הדיבור שלהן, הבינו את הכללים שלהן ולכן היה קל יותר לתקשר עם חברי הקבוצה השנייה. גם בחיים, כשאנו רואים משהו שונה מאיתנו, התגובה הראשונה היא זלזול ו/או חוסר רצון להבין, אך אם לומדים, ומבינים קל יותר להזדהות ולחיות עם הצד השני.

אפשרות שנייה : הברווזון המכוער / האיש הירוק

מחלקים לחניכים אחד משני הסיפורים (ראה נספח) בסופו כל חניך יספר על מקרה בו נפגש עם אדם/קבוצה זרה ויספר :

- מה הייתה ההרגשה שלי?
- מה זה עשה לי?
- מה הייתי משנה כדי להקל על ההרגשה?

פסוק מס' 2: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך

"תגובותיכם לבני האדם הן רק מדדים לתפיסה העצמית שלכם
תגובותיכם מלמדות עליכם יותר מאשר הן מעידות על אחרים
אינכם יכולים לאהוב או לשנוא משהו באדם אחר
אלא אם כן זה משקף היבט בכם שאתם אוהבים או שונאים ...
האנשים שאתם סולדים מהם יותר מכל,
יחד עם אלו שאתם מעריצים ואוהבים
(הם) מראות שמנחות אתכם לגלות חלקים של עצמכם שאתם דוחים
ולאמץ את מיטב מעלותיכם...
משימתכם היא לבחון את כל ההחלטות,
השיפוטיות וההשלכות שאתם עושים על אחרים,
ולהתחיל לראות אותם כמרמזים לדרך שבה תוכלו לרפא את עצמכם, ולהיות שלמים"
-ד"ר שרי קרטנר סקוט-

מטרות:

- החניך יפתח יכולת להכיל תפיסות עולם ותרבויות שונות - גם אם לא יקבלם.
- החניך יבין שהשגת הדרת הכבוד אינה בהכרח כרוכה בביטול האחר

מהלך הפעולה:

משחק פתיחה: עומדים במעגל כאשר כל חניך עומד על כסא. בכל פעם המדריך יוציא כסא אחר, והחניכים יצטרכו להצטופף ולהסתדר. ברגע שחניך אחד נופל, כל הקבוצה נפסלת..

המדריך יסכם ויאמר – שככה זה גם בחיים, כל אדם הוא עולם ומלואו, עם כישרונות, דעות, ומחשבות. כחברה אסור לנו לוותר על אף אחד, כי אז אנחנו מפסידים עולם שלם..

שלב ב': המדריך יחלק את החניכים לשתי קבוצות (אם יש מעט חניכים כדאי להתמקד במשחק אחד, ואז מבקשים משני ילדים לחכות בצד, מבלי שישמעו את הכללים ובסוף הפעולה הם ידברו על התחושות שלהם).

קבוצה אחת מקבלת רביעיות, קבוצה שנייה תשחק את המשחק רפה רפה. כל קבוצה הולכת לחדר אחר, בו היא מקבלת את כללי המשחק.

רביעיות: כל אחד מחברי הקבוצה מקבל סט של ארבעה קלפים בצבעים שונים. המטרה, לצבור רביעייה של אותה חיה מארבעה צבעים שונים. צבירת הרביעיות תעשה בצורה של החלפה. אסור לדבר במהלך המשחק, תהליך החלפת הקלפים יעשה כדלקמן:

1. אם אני רוצה לבצע החלפה עם מישהו, עלי לעמוד מולו ולהראות לו שיש לי קלפים. אם הוא ירצה לסחור איתי הוא יראה לי שגם לו יש קלפים.
2. המזמין מתחיל ומבקש את הקלף שהוא צריך. אם הוא רוצה צבע מסוים, הוא מניח את הקלף בצבע המתאים בין שני משתתפים (הפוך- שיראו רק צבע).
3. אם ברצונו לבקש חיה מסוימת, עליו להציג בפנטומימה את התנועה המייצגת את החיה אותה הוא מבקש.
4. אם יש לי את הקלף שהאדם מולי מבקש, אני מרים את יד ימין למעלה ונותן את הקלף, אם אין לי את הקלף אני מרים את רגל ימין למעלה. אם יש ברשותי את הקלף אני חייב למסור.
5. לאחר מכן מבצעים חילופים והאדם השני מבקש את הקלפים להם הוא זקוק בהתאם לנוהל.

תחום הדרכה, מחלקת נוער וצעירים, תנועת הקיבוץ הדתי

6. אין לסחור עם אותו אדם יותר מפעם אחת.
7. במידה והשגתי רביעייה, אני מחליף אותה אצל המדריך, זוכה בנקודה ומקבל סט חדש.
8. חניך שאזלו לו הקלפים יכול ללכת למדריך ולקבל סט חדש.

רפה רפה:

כל אחד מהחניכים מקבל אבן קטנה, אותה הוא מחביא באחד האגרופים. החניכים מסתובבים בחדר, כדי להזמין מישהו לשחק, נעמדים מולו ורוקעים ברגל ימין שלוש פעמים. אם החניך מולי מסכים לשחק איתי הוא גם רוקע ברגל שלוש פעמים ואז מתחיל המשחק. מהלך המשחק: החניך הראשון נעמד כששתי ידיו נמצאות מאחורי גבו, ובאחת מהן מוחבאת האבן. תפקיד החניך שמולו לנחש היכן נמצאת האבן. בשביל לנחש טופחים (בעדינות) על הזרוע של היד בה אני חושב שמוסתרת האבן. אם טעיתי מתחלפים.

'המחביא' מוציא את הידיים מאחורי הגב ומראה למנחש אם טעה או צדק. במידה וטעה מתחלפים בתפקידים במידה וצדק הוא מקבל תור נוסף.

אם מישהו ניחש שלוש פעמים, הוא מנצח במשחק ומקבל נקודה.

חשוב להדגיש שאנחנו לא סבלניים למי שאינו מכיר את כללי המשחק, במידה ומגיע לחדר שלנו אדם שכזה מותר להתעלם ממנו ואפילו לגרשו.

מהלך המשחק:

- כל קבוצה משחקת בנפרד כעשר דקות
- לאחר עשר דקות שולחים נציג/שני נציגים שהולכים לקבוצה השנייה במטרה ללמוד את כללי המשחק של הקבוצה השנייה.
- לאחר שהנציגים חזרו, בוחרים שני נציגים נוספים שהמטרה שלהם על סמך מה שחבריהם סיפרו לנסות ולהשתלב במשחק. (לנציגים מהקבוצה העיונית לא מסבירים את כללי המשחק רק נותנים להם קלפים/אבן)
- אוספים את כולם בחזרה, כל קבוצה מנסה לנסח את כללי המשחק של הקבוצה השנייה.

שלב ג': דיון - לצופים, איך הייתה ההרגשה להיכנס ולצפות מבחוץ במשחק שלא מכירים את הכללים?

- איך נתפסת הקבוצה השנייה בה צפינו? (האם היו פגיעות או השפלות בשל השוני בין שתי הקבוצות?)
- איך הייתה ההרגשה לנסות ולהשתלב במשחק שאת הכללים שלו אני לא מכיר? איך הקבוצה השנייה התייחסה אלי? התעלמה ממני, דחתה אותי?
- האם אנחנו מכירים סיטואציות דומות בחיים?
- באיזה אמצעים אנחנו משתמשים כדי לרכוש לנו כבוד? (על חשבון אחרים/ באמצעות הליכה בתלם)
- איך משיגים כבוד על חשבון אחרים?
- איך היום ניתן לפגוע בכבודם של אחרים? (פייסבוק..)
- השתלבות במקום שאני לא מכיר, איך ההרגשה להיות בבידוד, במיעוט? האם נתקלתי בסיטואציות כאלו חיים? אם כן איפה אנחנו נתקלים?

סיכום – כל קבוצה מנסחת לה כללים וקודים התנהגותיים, פעמים רבות קשה לנו לקבל אנשים חדשים ושונים מאיתנו. לא פעם אנחנו מנסים להרוויח כבוד על חשבון אחרים, בכך שאנחנו דוחים אותו ומזלזלים בו. התנהלות זו איננה שמורה ליחידים אלא גם לקבוצות. פעם כשאנשים היו רוצים להשפיל מישהו הם היו עושים את זה בכיכר העיר, היום הדברים הרבה יותר פשוטים, לדוג' בפייסבוק (קבוצות שנאה. תיוג של אנשים וכו').

לשתי האפשרויות

דיון על החברה הישראלית. בין אלו קבוצות בחברה הישראלית אין תקשורת זה עם זה? מה הכללים והחוקים של כל תנועת הקיבוץ הדתי קבוצה? איך רוב הציבור שלנו מתייחס לאותן קבוצות? מה ניתן כדי לחבר ביניהם? מה אנחנו יכולים לעשות באופן אישי כדי לקבל זה את זה?

נספחים:

הברווזון המכוער/ הנס כריסטיאן אנדרסן

והי היו ואמא ברווזה ישב ודגרה בסבלנות על שש ביצים יפות למראה. לא עבר זמן רב ונבקעו חמש ביצים מתחת לגופה החם של אמא ברווזה וחמישה אפרוחים צהובים חמודים הציצו לאווירו של העולם. להושיט לקבל את ארוחתם הראשונה. ורק הביצה השישית, שהייתה הגדולה מכולן, לא נתבקעה. חמשת האפרוחים כבר טרפו תולעת ונרדמו, ואילו הביצה השישית טרם נבקעה. שעות אחדות חלפו ללא סימן חיים עד שלבסוף התחילה הביצה מתגלגלת על פני העשב ומתוכה יצא אפרוח מכוער וצנום, עיניו נוגות והוא מדדה בחוסר יציבות על רגליו הדקיקות כקורי עכביש.

”אבוי לי!”, חשבה אמא ברווזה. ”כמה הוא שונה מהאחרים!” ואכן, לא היה הברווזון המכוער דומה לשאר אחיו הצהובי הכנף. לא הייתה כל בררה לאימא ברווזה אלא לשים אותו בין שאר אפרוחיה ולהעמיד פנים בעיני כל בעלי הכנף סביבה שהכל אצלה כשורה. כאשר גדלו האפרוחים, החליטה אימא ברווזה לצאת עמם לטיול, היא ערכה אותם בשורה וצעדה בראשם גאה לחצר המשק. אכן שורה לתפארת, אלמלא אותו ברווזון מכוער אשר בקושי הלך, והיה נופל מדי פעם אל תוך הבוץ ומתלכלך. אימא ברווזה עשתה עצמה כאילו אינה חשה בכך והמשיכה בדרכה למלכת חצר המשק הטרודה. ”הרשי נא לי להציג לפניך את ברווזה”, אמר ברווזה, וכל אחד מן הברווזים נפנף בזנבו כפי שלימדה אותו אימא. רק הברווזון, קד קידה הפוכה, איבד את שיווי משקלו ונפל אחורנית. המלכה הביטה בקרירות ואמרה: ”אכן ברווזה חמודים גברת ברווזה, אך עליך לעשות משהו עם הברווז האחרון, התנהגותו ממש מזעזעת”. הברווזון השפיל את ראשו בעצב ואילו חמשת האפרוחים צחקו.

אחרי מאורע זה, ידעו כבר כל תושבי החצר כי הברווזון לא יכול היה עוד לשאת את חיו בחצר ונחליט לברוח. כך ברח לו מדדה בין גדרות ושיחים, עד שהגיע אל האגם, שם קיננו ברווזה הבר. אולם גם בין ברווזה הבר לא מצא הברווזון המכוער את מקומו. הם ידעו לצלול טוב ממנו והוא חש עלוב לידם. הוא המשיך לנדוד עד שגילה בקתה מוזרה בתוך היער. בבקתה הייתה זקנה ועמה חתול ותרגולת. הזקנה שמחה שבא כי הייתה רעבה מאוד, וחשבה שהברווזון יוכל להטיל בשבילה ביצים טובות למאכל. אולם משגילתה כי אין הברווזון מסוגל להטיל ביצים, גירשה אותו כשהיא צועקת אחריו: ”איז אתה יודע להטיל ביצים ואין כל תועלת בך. הסתלק!” הברווזון מחה דמעה והמשיך בודד בעולם. לבסוף הגיע הברווזון לאדמת בור ומצא בה מחסה ושם מתחת לעץ ראה מראה שעורר בו געגועים לביתו.

מתוך הסבך התנשאה עדת ברבורים ארוכי צוואר כשהם מטים לעבר השמש. הברווזון הרים את צווארו המסורבל, כאילו רצה להצטרף אליהם, אך הציפורים ההדורות נעלמו. מעולם לא הרגיש את עצמו הברווזון כ”כ מסכן ועלוב, והוא החליט ללכת לנהר כדי את צרוחיו. אך הנהר היה קפוא מקור, ואילמלא הילדים ששיחקו בו לא היה מי שיציל את הברווזון. הילדים הביאו אותו הביתה, אך הוא ידע שאין זה מקומו, בעיקר אחרי ששמע את אימם מציעה בהתלהבות לבשלו לארוחת הערב. ברבות הימים גדלו כנפיו והתחזקו, והוא גם למד להגביה עוף למחייתו. כל זאת משום שחייב היה להתמודד עם כל הסכנות האורבות לברווזון בודד בעולם.

תחום הדרכה, מחלקת נוער וצעירים, תנועת הקיבוץ הדתי

תלמידים. הקיבוץ הדתי

באחת הטיסות הגיע לגן ציבורי ובגן שטו להם ברבורים צחורי כנף, אותם ברבורים שראה קודם לכן. הוא חשש מאד לגשת אליהם. הוא החליט כי לא ידע שמראהו השתנה בינתיים. הוא חשש שיגרשו אותו או שיהרגו אותו. לפתע חש כי רצונו להשאר עימם עז מאוד. הוא החליט להצטרף אליהם גם אם יגרשוהו. הוא פרש כנפיים וטס לעבר הברבורים וראה להפתעתו שהם שטים לקראתו ולא מתרחקים ממנו. ודאי עכשיו יתקפוני, חשב, והשפיל את מבטו, אך ברגע שעשה כן, השתקפה לו בבואתו והוא ראה להפתעתו, כי איננו עוד הברווזון המכוער שהכיר, לפניו ראה ברבור יפה כנפיים וצחור. כל הברבורים וקיבלוהו בסבר פנים יפות, וכך שט לו כשהוא מוקף ברבורים כמותו, ושוב לא היה נרדף בידי יצור כלשהוא, לא אדם, לא חיה ולא ברווז. מובן שהייתה סיבה חשובה לשינוי הגדול שחל בו אין הוא נולד בתוך ביצת ברבור.

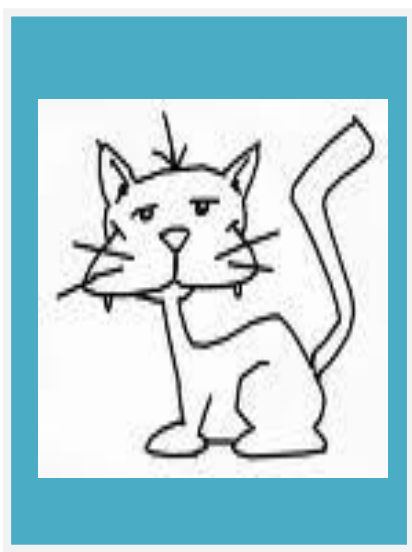
הסיפור על האיש הירוק / יהונתן גפן

אם במקרה אני פוגש מישהו
שלא מבין אותי או חושב שאני תינוק,
אם במקרה,
אני פוגש מישהו
שלא יודע לצחוק ולבכות,
אם אני פוגש מישהו כזה,
אני תיכף מספר לו על האיש הירוק:

היה היה פעם, בעיר ירוקה, גר לו איש אחד, איש ירוק.
האיש הירוק גר בבית ירוק עם דלת ירוקה וחלונות ירוקים הייתה לו אישה
ירוקה, ושני ילדים ירוקים. ובלילות, הוא היה ישן במיטה הירוקה שלו
וחולם חלומות – ירוקים ירוקים.
יום אחד, קם האיש הירוק בבקר ירוק, נעל נעליים ירוקות, לבש חולצה ירוקה
ומכנסים ירוקים, על ראשו חבש כובע ירוק ויצא החוצה. האיש הירוק נכנס
לאוטו הירוק שלו, ונסע בכביש הירוק.
מצד אחד של הכביש, ראה האיש ים ירוק, ומצד שני המון פרחים ירוקים. זה
היה יום יפה, והאיש הירוק שמח, ושר שירים ירוקים, ועשן סיגריה ירוקה עם
עשן ירוק.
ואז ראה האיש הירוק שעל שפת הכביש עומד איש כחול. האיש הירוק עצר את
האוטו הירוק שלו ושאל את האיש הכחול:
- "הי איש כחול, מה אתה עושה פה?"
- "אני?" – אמר האיש הכחול, "אני מסיפור אחר".

כרטיסיות משחק רביעיות:

מאמרים להעשרה:

גבורת ההגשמה

התורה משרטטת בפתיחת פרשת לך-לך, את מהלכו של אברהם:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו

וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן

וַיֵּצְאוּ לִלְכֶּת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן. (בראשית י"ב, ה')

לכאורה פשיטא, אם יוצאים ללכת ארצה כנען, להיכן מגיעים אם לא לכנען? ולא היא! אין הדבר פשוט כלל ועיקר.

הנה בסוף פרשת נח אנו למדים, כי גם לתרח, אבי אברהם, היו כיסופים ומאווים לבוא ארצה כנען, והתורה מספרת בלשון דומה לתחילת פרשת לך-לך:

וַיִּקַּח תָּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן הָרָן בְּנוֹ

וְאֶת שְׂרֵי כְלָתוֹ אִשְׁתֵּי אַבְרָם בְּנוֹ

וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּרִכְשֵׁימ, לִלְכֶּת אֶרֶץ כְּנָעַן,

וַיָּבֹאוּ עַד חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם

וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן. (בראשית י"א, ל"א-ל"ב)

בהקבלה ניגודית זו מתמצה ההבדל בין תרח לבין אברהם.

תרח יוצא אמנם למסע הגדול לארץ ישראל, אך אינו משלים את ייעודו ונתקע בחרן אי-שם באמצע הדרך, ואילו אברהם הולך ומגיע אל היעד.

”גדולינו שבלמברג”

את דמות דיוקנו של תרח כ”ארכי טיפוס” נוכל לגלות גם בימינו, בדמותם של הרבה ‘ציונים טובים’, היוצאים ללכת ארצה כנען, ו’נתקעים’ בדרך אי-שם באמריקה ובאירופה, בין קונגרסים וועידות.

תיאור לגלגני ומושחז של ציונים אלה משרטט ש”י עגנון, בראשית ספרו ”תמול-שלשום”, בתארו את ‘גדולינו שבלמברג’, אליהם מתוודע יצחק קומר בדרכו לארץ:

אותם יהודים היו מוכנים לתת נפשם למען הציונות. אלא שמפני

האמצעים שכחו את התכלית, וטעו לחשוב שתכלית הציונות -

אסיפות, ותכלית אסיפות - נאומים, ותכלית נאומים - תעמולה,

ותכלית תעמולה - תעמולה!

בראשונה היתה להם ארץ ישראל תכלית כל תכלית, אך משראו

שהתכלית רחוקה וקשה, והאמצעים קרובים וקלים, החליפו את

הרחוק והקשה בקרוב הקל.

אך למה נרחיק ללכת אל ‘גדולינו שבלמברג’, וכי בקרבנו איננו מוצאים בכל תחומי ההגשמה אנשים, אשר פיעמו בליבם חלומות גדולים, אך במהלך הדרך הארוכה והקשה עייפו מחזון: ”ויצאו ללכת ארצה כנען, ויבואו עד חרן, ויישבו שם”!...

על רקע חולשה אנושית זו מתבלטת גבורתו של אברהם אבינו - גבורת ההגשמה. אברהם יוצא לדרכו הארוכה ואינו מתעייף, ואינו נשחק ונשבר, אלא חותר בעקביות להגשמת ייעודו:

וַיֵּצְאוּ לִלְכֶּת אֶרֶץ כְּנָעַן, וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן!

בן ציון דינור יסודותיה ההיסטוריים של תקומת ישראל

תקומתה המדינית של ישראל היא תוצאה ישירה של היאחזותו המחודשת של ישראל בארצו: במשך 65 שנים קם בארץ יישוב יהודי, אשר בתהליכי צמיחתו וגידולו היו גלומים וכלולים יסודות שהביאו לידי גיבושו כגרעין-עם וכקורטוב-מדינה והעלוהו לנושא החי של העצמאות הישראלית. אני מצוין בכוונה את דבר צמיחתו וגידולו של היישוב בארץ בשם "היאחזותו המחודשת של ישראל בארצו", מפני שמונח זה מבטא בשלמותו את האופי ההיסטורי המיוחד של התהוותו של היישוב החדש.

העולים – שליחים של עם ישראל

אנסה אפוא, ראשית, להסביר את משמעותה של הגדרתי זו, ואחרי-כן להוכיח את נכונותם של הדברים.

המונח "יסודות היסטוריים" משמעותו: אותם הכוחות והגורמים שפעלו להתהוותו של היישוב בארץ ושהם היו תוצאה של הדורות הקודמים, ובתקופת התהוות היישוב הם היו כבר בגדר של נתונים, בגדר של נחלה היסטורית.

והנה אם אני אומר, שהתהוותו של היישוב בארץ היה תהליך של היאחזות אני רוצה לציין בזה, כי זה לא היה תהליך כלכלי-יישובי גרידא

– אלא גם תוצאה של תהליכים מדיניים-חברתיים, של תהליכים רוחניים-מוסריים.

זו היתה היאחזות מחודשת, כלומר שאותה ההתיישבות וההתנחלות היתה קשורה בחידושן של חוויות והרגשות של היאחזות במלוא תוכנה הנפשי והחברתי. אין היאחזות באדמת-מולדת אלא מתוך חישופם של אינסטינקטים ראשוניים, המקשרים אדם לאדמה וגנזים בחביון הווייתו, ומתוך חידושם כגורם ראשוני בגיבושה של חברה וכליכודה של אומה. פירוש הדבר, שהחידוש

הזה לפי מהותו מוכרח היה לעצב במידה מרובה גם את דמותו של האדם הנאחז בישראל, וגם את דמותה של החברה החדשה שקמה בישראל. בתהליך ההיאחזות הזאת, לפי עצם מהותה, היה גלום מאמץ אנשי רב להתחדשותו הנפשית של היחיד, גם מבחינת יחסו האינטימי לטבע ולעבודה וגם מבחינת יחסו לזולת ולכלל בחיי יום-יום.

המאמץ האנושי הרב שהושקע ועלה בתהליך זה היה אפשרי רק מפני שהיחידים ראו את עצמם כשליחיו של ישראל השב לארצו. מגמה זו של היאחזות באה לידי גילוי בבחירות בולטת בכל מעשה גדול וקטן של ההיאחזות. אם רק נקרא את שמות האגודות והחברות שנסדו לשם רכישת קרקעות ועלייה לארץ, אם רק נציין את שמות המושבות והיישובים, ניווכח בכך: "דבר אל בני ישראל ויסעו", "בית יעקב לכו ונלכה", "שארית-ישראל" ו"תקות-ישראל", "מקוה-ישראל", ו"תחית-ישראל", "פתח-תקוה", ו"ראש-פינה", "ציון", ו"ראשון לציון", "עזרא ונחמיה", "יסוד המעלה", ו"חלוצי יסוד המעלה".

שמותיהם של היישובים והארגונים היו שמות סמליים שביטאו את אופייה של "ההיאחזות המחודשת של ישראל בארצו" שהיה טבוע בהם. בשמות הללו כבכל העלייה שהחלה לזרום לארץ-ישראל, היתה גלומה מגמתה ההיסטורית, הלאומית והמדינית, של כל העלייה לארץ-ישראל.

וזאת הכירו התורכים והערבים. הממשלה התורכית אסרה את הכניסה לארץ-ישראל, ומראשית שנות ה-80 עד מלחמת העולם הראשונה היתה דעתה מוחלטת: להתנגד לעליית היהודים לארץ-ישראל ולהתיישבות בה. היא טענה שהיא נכונה לעודד התיישבות יהודית בכל גלילותיה, חוץ מארץ-ישראל, ועשתה את אשר בכוחה להצר את רגלי היישוב, ראוף-אל-ראוף, הפחה הירושלמי, היה מתנגד חריף ותקיף של ההתיישבות היהודית, מפני שהבחין בה כוחו של עם הנאחז מחדש בארץ מולדתו, ולא נלאה מלהפעיל נגדה בהתמדה את הממשלה התורכית ואת הציבור הערבי.

העולים בסוללי דרך לגאולה

היישוב בארץ התמיד במשך כל הדורות, וכן התמיד המאבק על קיום היישוב, על התמדתו, במשך כל הדורות, ואל הארץ נהרו בכל התקופות ומכל קיבוצי היהודים יסודות מסוימים של החברה היהודית, יסודות שהיה בהם מאכסימום של ”ישות יהודית“. היסודות הקיצוניים שבהם – כל אלה אשר לא השלימו עם הגלות, כל אלה אשר דחקו את הקץ, רצו להחיש אותו – כל אלה נמשכו לארץ-ישראל, לארץ הקדושה, ”לעמוד“, כמו שאמר אחד מהמאה התשיעית, בשער, כי ”אם הם מבקשים רחמים, הרי על הנקצפים לעמוד על שערי היכל המלך שקצף על בניו, והם באים אל ביתו שם לבקש רחמים“ – היישוב שהתמיד בארץ היה, בחלקו מתוך הכרה וכולו מבחינה אובייקטיבית, כאילו שלחיו של העם שנועדו לסלול דרך לגאולתו.

שלחי ציון

יש לציין שארץ-ישראל והיישוב בה היה כוח מושך לא רק מבחינה מופשטת. במשך כל התקופות היה היישוב בארץ שולח אנשים, שד”רים, משולחים, מטיפים, אנשי תעמולה שהיו מלבים את הניצוץ הארץ-ישראלי בלבבות. הם היו, כאילו, ”שומרי הברית“, עם הארץ. זה היה מתקופה קדומה, משלחי-ציון ועד השלחים במאה ה”ח והי”ט ועד הקולות הקוראים לעלייה במשך הדורות האחרונים ועד ימינו. היתה גם ספרות שלמה – בעלת צורות מיוחדות ומוטיבים משלה, שהיתה מיועדת ל”אהבת ציון וירושלים“. די רק לציין את המכתבים והאיגרות ששלחו אנשי ארץ-ישראל לגולה, ושבמשך המאה ה”ט ועד ימינו מילאו גם את העיתונות היהודית, העברית וגם זו שבלשונות אחרות במכתבים מארץ-ישראל שקיימו והחזיקו את הקשר הזה עם הארץ.

מי היו היסודות שנענו להם? אלה היו היסודות שמטבעם היו רגישים ביותר מבחינה חברתית, ומבחינה תרבותית היו ספוגי תרבות ישראל; לכל אלה היתה ארץ-ישראל פרוזדור להכשרת האדם בישראל לקראת ייעודו העילאי. ויסוד היסטורי זה פעל בשלימותו כגורם לעיצוב דמות היישוב.

העלייה לארץ-ישראל נתפסה על-ידי כל אחד מהעולים לא רק כשינוי מקום גיאוגרפי, אלא כעלייה בסולם המעלות בדרגת האדם.

במאבק הדורות

ההיאחזות הזאת שלא היתה מותנית בתנאי הארץ, שהשלטונות התנגדו לה, ושהיא חייבה מאמצים עצומים, התמודה, כושר-פעולה וכווח-ארגון – הושקע בה מרץ כללי-ישראלי של כל חוגי העם, של כל קיבוצי היהודים, של כל הנתונים ההיסטוריים, של דורות קודמים. ביטא הדבר הבארון רוטשילד, כשזיגמונד זימל, יהודי מברלין, בעל בית-חרושת לעורות וחרד למצוות, עסקן יהודי בקהילתו, נאמנם של חובבי-ציון ברוסיה, בא אליו להשתול בדבר עזרה למושבות בגליל העליון – יסוד-המעלה וראש-פינה – שנסדו על-ידי יהודי פולין ורומניה. הבארון רוטשילד אמר: ”האין אתה מתרשם מן המופלא שבדבר, שיהודי מפרוסיה בא בשם יהודי רוסיה להשתדל לפני יהודי מפאריס לטובת יהודי רומניה ופולין המתיישבים בארץ-ישראל?“

החזון והמציאות

כל גל של עלייה הביא לארץ אנשים שאם כי הארץ היתה, לכאורה, בשבילם ארץ חדשה אשר רגלם לא דרכה עליה, ואף לא רגל דורות רבים, אבל, היא היתה ידועה להם יפה מאוד. היא לא היתה בשבילם סתם ארץ, אלא הארץ, הארץ המיועדת, היא היתה בשבילם ארץ הדמיון והחזון, ארץ האגדה והפלאים, ארץ ההוד וההדר. אמנם, הם נפגשו בארץ במציאות עלובה ביותר, והמציאות הזאת צריך היה לחיות בה, צריך היה אף להכיר אותה, מתוך החיים של יום-יום. אבל העולים אף שהכירו אותה, את המציאות הרי לא רצו להכיר בה. הם פשוט לא קיבלו אותה, לא אותה, לא את חוקיה ולא את ישותה. הם לא קיבלו אותה כדבר קבוע, כסדר מתמיד, אלא ראו אותה כארעי, כדבר בן-חלוף שאחת מתעודותיה של העלייה, של בואם הם לארץ, היא ביטולה של המציאות הזאת. כל עלייה מהותה, משמעותה, היתה שינוי המציאות הקיימת ובניין מציאות אחרת, מותאמת לעלייה, מותאמת למציאות הנפשית של העולה. בכוח פנימי זה בנתה העלייה את היישוב, את העם והניחה יסודות ל”קורטוב של מדינה“.

דוד בן-גוריון

קיבוץ גלויות – ייעודנו ומבחננו

אבן-הבוחן העליונה למדינת ישראל, אשר ממנה יתר ופינה לכל מאוויי הדורות וכיסופיהם, לכל תקוותינו וחזוננו לעתיד, וגם לעצם קיומו ובטחונו של עמנו – היא יכולתנו וכשרוננו לבצע קליטת עולים וקיבוץ גלויות.

כיסופי העלייה מילאו במשך אלפי שנה את נשמת העם. העלייה בנתה והקימה את מדינת ישראל, ועלייה-רבתי של קיבוץ גלויות, היא יעודה העליון, הראשוני, של המדינה ותנאי לבטחונה. לא בכוח נשק וצבא, ואף לא בתוקף אמנות ובריתות שלום וידידות – אלא בכוח עלייה מתגברת ומתרחבת ללא הפסק. כל עוד יש יהודים בגולה הרוצים ונאלצים וחופשים לעלות – נקיים את בטחון מדינתנו. לא בכוח עצמנו, בכוח היהודים המעטים שהעפילו וזכו להתערות עד עכשיו בארצם – עשינו את החיל הזה, אלא בכוח האמונה הנצחית של עם ישראל בכל דורותיו, שיום הגאולה גם אם

יתמהמה בו יבגא, ובעזרת המוני ישראל בכל התפוצות במשך שבעים השנים האחרונות – בנינו, יצרנו, הגיטנו והעפלנו; וגם נלחמנו, ניצחנו והשתחררנו.

נאמנותנו ליעוד עליון של מדינת ישראל תיבחן בדבר אחד מרכזי: בנאמנותנו לקליטת עולים ולקיבוץ-גלויות. כושר קיומנו וכושר מעשינו – יבחן בכושרנו לקלוט את העולים ולהשרישם במדינת ישראל – בעבודה, במשק, בשיכון, בלשון, בתרבות – כחברים שווי-זכויות וחובות בחברתנו המחודשת.

סיירת שלד”ג עשתה את חלקה / יונה גודמן

מדהימה בקליטה, אך היו רבים אחרים שלא קלטו אף לא אחד. לדברי חלק מראשי אותם מוסדות, היו אלה העולים עצמם שביקשו לא להתקבל...

אז עשינו ניסוי: לקחנו איתנו עולה מאתיופיה, בוגר ישיבת הסדר (מחזה נדיר באותה תקופה) בכדי שישביר בכנס של ראשי מוסדות מדוע חיוני לקלוט את אחיו. הגענו לכנס, וכשהגיע תורו של אותו תלמיד ישיבה, יוצא אתיופיה, לדבר, הוא קם אך לא היה מסוגל להוציא מילה. הוא פרץ בבכי נוראי ולתדהמתנו ביקש מראשי הישיבות והאולפנות לדרוש ממשרד החינוך לבטל את ההחלטה לפיה שולחים את בני העדה לחינוך הדתי. הוא ביקש כי התלמידים יופנו רק לחינוך החילוני!

נוכח תדהמת כולנו הוא הסביר בפשטות: אתם לחצתם על משרד החינוך שאחי יגיעו לחינוך הדתי, אך בפועל לא קולטים אותם לתוך המוסדות החזקים. הם מגיעים למוסדות עם אוכלוסיה קשה. אחיו, ילדים טובים, התחברו לנוער שוליים ויצאו לתרבות רעה וחלקם אף 'מסובכים' עם החוק (אין בדברים אלו בכדי לדבר סרה בצוותי בתי הספר שקלטו את התלמידים, שהרי הללו עושים מלאכת קודש מדהימה, אלא רק לצטט את הבחור שחש שאחיו לא התאימו למסגרות אלו). לדבריו אם אחיו וחבריו יופנו לחינוך החילוני, קיים סיכוי טוב יותר שהם יקלטו במוסדות איכותיים שבהם אחוז המסיימים עם תעודת בגרות גבוה ושהבוגרים שלהם מתגייסים לשירות משמעותי בצה"ל, הרי שגם היקלטותם בחברה הישראלית תהיה טובה יותר. אני זוכר את בכיו ואמירתו הקשה, כאילו אך היום נאמרה: "כולכם בעד שבני העדה שלי

דיון החשוב על הפרטת מוסדות החינוך אבקש בע"ה לתרום סיפור ובציוד הארה חינוכית:

במבצע בזק שערך 34 שעות, שכונה 'מבצע שלמה', העלה צה"ל למדינת ישראל כ-15,000 מיהודי אתיופיה. 'המוסד' תיאם ושילם (35 מיליון דולר!), לוחמי שלד"ג (סיירת חיל אוויר) אבטחו ומטס אווירי אדיר הביא הביתה גולה שלמה. השנה הייתה תשנ"א, ומערכת החינוך הישראלית מצאה עצמה עומדת בפני משימת קליטה של אלפי ילדים, עולים חדשים. הורי הילדים ההם לא הכירו את מערכת החינוך בארץ והתקשו להכריע האם לשלוח את ילדיהם לחינוך דתי או חילוני. הציבור הציוני-דתי בארץ נזעק בטענה כי הגולה האתיופית היא עדה מסורתית-דתית ולכן יש לשבץ את ילדיה בבתי ספר דתיים; לפחות עד שהוריהם יכירו את ההווה הישראלי ויוכלו לבחור כרצונם. הלחץ הועיל (וגם הצדק) והוחלט כי בשנה הראשונה ישובצו ילדי העולים בחינוך הדתי.

אולם עד מהרה התברר כי רוב הישיבות והאולפנות לא קלטו בפועל את הנוער העולה. חלק לא מבוטל שובץ במוסדות דתיים מאוד חלשים, שבהם נפגשו עם נוער שבא מרקע חלש ובעל תרבות לא-דתית.

באותה תקופה ריכזתי את מחלקת ההדרכה של תנועת בני עקיבא. יחד עם המזכ"ל דאז (ומנכ"ל החמ"ד כיום-אברהם ליפשיץ) נסענו לבקש מראשי הישיבות והאולפנות שיגבירו את קליטת הנוער העולה במוסדותיהם (הסיפור נוגע לתלמידי התיכון אולם הוא נכון באותה מידה לגבי מה שהתרחש בגילאי היסודי). ואמנם היו מוסדות שעשו עבודה

ייקלטו בחינוך הדתי, אך לא במוסדות שלכם, אלא אם כן הם יבואו כעובדי תחזוקה". לבסוף הוסיף: "הייתם צריכים להגיד לנו הכול מראש. אולי עדיף היה להישאר באתיופיה".

עד כאן הסיפור, שראוי לצערי לספרו גם היום. במבצע הבאת העולים סיירת שלד"ג עשתה את חלקה. אך האם מוסדותינו עשו ועושים את חלקם לקולטם? אמנם החינוך הדתי עושה נפלאות עם ילדי עולים, וישיבות ואולפנות רבות מהוות דוגמא ומופת לחברה הישראלית כולה, אך העיקרון הנכון גם לגבי תלמידים חלשים בכלל, עדיין קיים במקומות רבים מדי. אנו רוצים ששכבות חלשות (לאו דווקא של עולים) יקבלו חינוך טוב ודתי, אך לא עם ילדינו...

גם כיום יש מוסדות דתיים-פרטיים הטוענים כי אי-קליטת ילדי עולים, היא לטובת הילדים. לדבריהם, הללו אינם ברמה של התלמידים התורניים הלומדים בבית הספר, מה שעלול לגרום אצלם לתחושת תסכול. מסקנתם היא כי עדיף מלכתחילה לא לקלטם כלל. אם ממש אין ברירה, אזי הם ילמדו בכיתה עצמאית- נפרדת למשך שנתיים לפחות. ומהסיפור להארה החינוכית:

לעניות דעתי, עמדה זו, של התכללות בחינוך מול התפרטות, צריכה להיבחן נוכח המתווה החינוכי הרחב. אם כנים דבריהם, של אותם ראשי מוסדות הדוחים את העולים והחלשים (לימודית ודתית), ראוי היה שיאמרו כך: "אנו גאים ונרגשים על הזכות לקלוט ילדי עולים. הם ילמדו בכיתה עצמאית כדי שידביקו במהרה את הפער הלימודי".

אם באמת אנו מעוניינים לקדם באמצעות החנוך, ראוי לבחון את יכולותיו של כל ילד לחוד, וברגע שהוא מגלה מסוגלות הוא משובץ מייד בכיתה רגילה. במקום לעשות עוד ועוד ימי עיון על חסד ואהבת ה'רע, אפשר כבר היום להחיות ערכים אלו בתוך בית הספר. ביום הגעת ילדי העולים לבית

הספר, כל התלמידים יצאו בשירה ובריקודים כדי לקבלם. כל ילד וותיק יקבל "חברותא" ילד עולה והנחיות כיצד לקרבו בכל המישורים. ההפסקות תהיינה משותפות, בתחרויות ספורט הקבוצות תהיינה מעורבות. הפעילות החברתית תהיה גם היא משותפת, ואת

הצגת סוף השנה נעשה בנושא קליטת עלייה, כשכל ילדי השכבה נוטלים בה חלק. בית הספר יקרא להורי תלמידיו ליטול חלק בתפילת הודיה חגיגית שתתקיים מייד אחרי קליטת ילדי העולים (הכוונה למעמד הודיה בה ישתתפו הורי התלמידים הוותיקים וילדיהם והורי העולים

וילדיהם). יחדיו יישאו תפילת הודיה לקב"ה על שזכינו לראות עין בעין במימושה של ציפייה בת אלפי שנים. יחדיו נודה על הזכות לחיות עת מתממשים חלקים נוספים של הבטחות הנביאים עליהם רק יכולנו לחלום (למען הסר ספק, אני רציני לחלוטין בכל המפרט החינוכי שהוזכר כאן).

במקביל לכל זה, ואם אין מנוס, נרכז זמנית את הילדים העולים בכיתות מיוחדות כדי לזרז את תהליך השתלבותם בכיתות הרגילות. השתלבות שהיא לא חובה אלא זכות עבורנו, ורווח לחינוך בנינו. גישה זו היא כנה ובעיקר חינוכית. היא לא פוגעת בחינוך התורני המוענק לילדים הוותיקים אלא מעצימה אותו בזכות קליטת העלייה.